

AKTA WIZYTACJI DEKANATÓW BYTOMSKIEGO I PSZCZYŃSKIEGO

DOKONANEJ W ROKU 1598 Z POLECENIA JERZEGO
KARDYNAŁA RADZIWIŁŁA, BISKUPA
KRAKOWSKIEGO

(Z 2 REPRODUKCJAMI TEKSTÓW Z ORYGINAŁU)

WYDAŁ, WSTĘPEM I OBJAŚNIENIAMI ZAOPATRZYŁ
Ks. Dr MAKSYMILIAN WOJTAS

VI / 629

KATOWICE 1938

NAKŁADEM TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK NA ŚLĄSKU

23960

ZBIORNIKA
nieopracowane
bezpośrednio

ACTA VISITATIONIS

DECANATUUM BYTHOMIENSIS ET PLESSNENSIS

FACTAE SEU EXPEDITAE ANNO 1598

EX COMMISIONE GEORGH CARDINALIS RADZIWIŁŁ

EPISCOPI CRACOVIENSIS

EDIDIT, PRAEFATIONE ET ADNOTATIONIBUS INSTRUXIT

Dr. MAXIMILIANUS WOJTAS

WSTĘP

1. Znaczenie protokołów wizytacyjnych dla śląskiej historiografii

Protokoły wizytacyjne stanowią pierwszorzędne źródło dla historiografii kościołów lub parafii. Urzędowy opis odbytej wizytacji biskupiej daje dokładny obraz rzeczywistego stanu parafii i kościoła. Przepisana forma, *modus visitationis*, umożliwia szczegółowe zbadanie stosunku proboszcza do parafii, jego życia jako duszpasterza i jego gospodarki, również rozległości parafii, jej stanu majątkowego oraz dokumentów erekcyjnych i fundacyjnych. Biorąc to pod uwagę, książęco-biskupie archiwum diecezji wrocławskiej na początku obecnego stulecia wydało¹⁾ drukiem protokoły najdawniejszych wizytacji, nakazanych biskupom przez sobór trydencki (sess. XXIV, c. 2 i 3).

Wizytacje biskupie były ważnym krokiem w przywróceniu jedności religijnej w czasie, gdy odstępstwo Lutra pociągnęło za sobą oderwanie się tylu krajów od macierzystego pnia katolicyzmu. Gdy nadciągały z Niemiec chmury nowinek religijnych, episkopat polski dość wcześnie rozpoczął reformę życia religijnego i ogłosił postanowienia synodu trydenckiego na synodzie prowincjalnym piotrkowskim w roku 1577²⁾. Diecezja wrocławska należała wówczas do metropolii gnieźnieńskiej. Biskup wrocławski Marcin Gerstmann (1574—1585) został oficjalnie zaproszony na wyżej nadmieniony synod prowincjalny³⁾. Przyjął zaproszenie i wyznaczył nawet swego delegata na tenże sy-

¹⁾ *Visitationsberichte der Diözese Breslau. Archidiakonat Oppeln. Erster Teil* (Band 2. Veröffentlichungen aus dem Fürstbischöflichen Diözesan-Archiv zu Breslau, hrg. von I. Jungnitz, Breslau 1904).

²⁾ *Decretales SS. Pontificum pro regno Poloniae et constitutiones synodorum*. Posnaniae 1859, str. 10.

³⁾ M. de Montbach, *Statuta synodalia diocesana s. Ecclesiae Wratislaviensis* MDCCCLV, str. 125 i 137.

nod, ale wskutek stanowczego sprzeciwu ze strony kapituły odstąpił od zamiaru tak, że diecezja wrocławska świeciła nieobecnością na doniosłym dla Kościoła polskiego synodzie piotrkowskim. Atoli nadesłane sobie statuty synodu piotrkowskiego biskup Gerstmann przyjął „*gratissime et lubentissime*” i przyrzekł, że z obowiązku współprowincjalnego chętnie je wykona, co też uczynił, zwołując w roku 1580 synod diecezjalny w Wrocławiu. Zaczął też 1579—80 wizytować kościoły, lecz ze względu na ówczesne warunki polityczne i wobec szybkiego szerzenia się luteranizmu były wizytacje rozległej diecezji wrocławskiej rzeczą trudną do przeprowadzenia i dotarły na Górny Śląsk dopiero w roku 1652. Protokoły wizytacyjne, wydane eniast Jrdgvoconiem książęco-biskupiego archiwum w Wrocławiu, obejmują z tych powodów odnośnie do Górnego Śląska tylko wiek XVII, kiedy chwila najbardziej gorączkowej walki religijnej już była minęła. Tylko w dekanatach bytomskim i pszczyńskim, które należały do diecezji krakowskiej, odbyły się wizytacje jeszcze przed upływem XVI stulecia.

2. Wykaz krakowskich wizytacji, dokonanych po soborze trydenckim

Pierwsza wizytacja odbyła się już za rządów biskupa Jerzego Radziwiłła (1591—1600)⁴⁾. Nie dokonał jej biskup Radziwiłł sam, lecz z polecenia jego Krzysztof Kazimierski, archidiacon krakowski, późniejszy biskup kijowski, a to w listopadzie r. 1598. Papierowy rękopis protokołów tej ważnej wizytacji przechowuje się w archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie i stanowi treść niniejszego wydawnictwa.

W r. 1611 odbyła się tu druga wizytacja za rządów biskupa Piotra Tylickiego (1607—1616). Protokoły tej wizytacji przechowywały się również w archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie z sygnaturą XXXI. „*Visitatio ecclesiarum decanatus Novimontis, Bythomiensis, Novifori, Chodelensis, Parczoviensis per R. D. Petrum Skidzienski, archidiaconum Zawichostensem de a. 1611 peracta, autoritate Illmi Petri Tylicki, Episcopi Cracov. Ducis Severiae.*” Jest to rękopis papierowy, foliowany, pisany

⁴⁾ Za rządów biskupa Filipa Padniewskiego (1560—1572) odbyły się w krakowskiej diecezji wizytacje od r. 1565—1570. Lecz o dekanatach bytomskim i pszczyńskim w protokołach nie ma wzmianki.

Acta visitationis exterioris
Decanatum Skalnen Wolbramen
Lelouien Bytomien et Blscimensi
ad Archidiaconatum Crac' pertinent
per Rndissimū dñm Chrophorum ka
zimirski noiatum Epum kuonien et Pre
positū Tarnouien ex Cōmissiōe Illrmi
Principis dñi dñi Georgij diuina mise
ratione S. R. E. tt: Scti Sixti Card
Præbri Raduuil nuncupati Epatus
Crac' administratoris perpetui in Oli
ca et Nieswiez Ducis Anno Domini
1599 octauo Pontificatus SS dñi
dñi nri Clementis Octauī Papæ An
no Septima in dictione undecima fa
cta seu expedita

Incepta hæc est visitatio per Rndissimū dñm Chro
phorum kazimirski noiatum kuonien Præpositum Tarnouien Men
sis Octobris die vigesima septima et ad diem vigesimam
octauā mensis nouembris eiusq annū continuata

nistratus per s. unislaui a cbrabhorice paribin
 Dioec. Vratislaviens in barchiarcha puerum. Hbt
 pro dote lareu agri. misfaliu. siliginis metra
 tas totiq. aucta.

Oppidum Strumien

Ecclesia parolis lignea. 16. pro
 psonata. Illis patronatus Principis Teslinensis
 per suu. Item psonata administralur. per barch.
 siarcham. Confessionis Regu.
 slano. Habet pro dote. Agri

misfalia a parochianis.
 Cetera sunt inquirenda ex libro beneficioru

Conclusa est visitatio Decanatus Blsci
 nensis die vigesima octava mensis No
 uembris Anno Dni 159 octavo.

Ego Christophorus ka
 zimirsky Nominatq. epig
 waviensis illi principis
 Gerardi Rautim. l. s. R. c.
 cavetmans p. p. p. p. p. p.
 cavetmans da n. h. h. h. h. h.
 h. h. h. h. h. h. h. h. h. h.
 h. h. h. h. h. h. h. h. h. h.
 h. h. h. h. h. h. h. h. h. h.

Ego deusfay Joannis Ticha de
 Synnald clericy Dioec. Crac.
 sacra Aplica et Imperiali auctori.
 tatib. pub. et priatis visitatiōis
 notorijs. Data hōc manu mea
 scripsi prout ex relatiōe te.
 Rū inxatoru audiri in cuijs
 rei fide manu mea ead.
 subscripsi, et signo quo
 veor signavi.

w początku XVII wieku trojakim charakterem pisma, oprawiony w tekturę obciągniętą pergaminem z antyfonarza XV wieku. Decanat pszczyński nie jest w nim wymieniony.

Trzeciej wizytacji dokonał w r. 1619 archidiakon krakowski Jan Fox z polecenia biskupa Marcina Szyszkowskiego (1617—1630), którego ambicją jako biskupa było odebrać innowiercom kościoły przez nich katolikom zagarnięte, i przeszło czterdzieści ich na powrót odzyskał. Protokoły tejże wizytacji mieszczą się w rękopisie papierowym, foliowanym, oprawionym w żółtą, pergaminową skórę z sygnaturą ILX: „*Visitatio exterior A. R. D. Joannis Foxij I. U. D. archidiac. Cracov, Protonotarii Apostol. a 1618 incepta et a. d. 1619 finita decanatum Paczanov, Kiliensis, Sokolnensis, Andreoviensis, Wroci-mov., Proszoviensis, Witowiensis, Bythomiensis et Pszczynensis ad Archidiaconatum Cracov. pertinentium. — Tomus 3.*” — Ostatnia karta zapisana pod liczbą 154 przynosi ciekawy wykaz: „*Ecclesiae profanatae Archidiaconatus Cracoviensis — in Regno et in Silesia extra regnum dec. Crav.*” Na przedniej okładce widać wyblakły tytuł, napisany atramentem, na brzegu wyciśnięte ramki linearne, w ich rogach żółędzie z liściem, a w środku herb biskupa Marcina Szyszkowskiego, na tarczy herb Ostoja, w owalnym otoku z napisem i wieńcem z ornamentu roślinnego, ponad nim u góry infuła biskupia i ślimak pastorału z chustą. Napis wewnętrznego otoku brzmi: *Alciora te ne scrutatus fueris, sed quae praecepit tibi Dominus cogita. (Ecclesiasti 3).* Na tylnej zaś okładce jest wytłoczony herb Jana Foxa z inicjałami, jak to opisano w Roczniku Krakowskim⁵⁾. Na karcie 124 v. zaczyna się Decanatus Bytomiensis 1619 d. 4 Junii, a na karcie 149 v. następuje opis Decanatus Pszczynensis 1619 d. 4 Julii.

Upłynął dłuższy okres czasu, nim odbyła się czwarta wizytacja, bo dopiero w 1657 r. Protokoły tej wizytacji przechowały się w archiwum Kapituły Katedralnej w Krakowie jako tom XLVI *Visit. Eccles.* Rękopis papierowy, foliowany, pisany kilkoma charakterami w drugiej połowie XVII wieku, ma oprawę tekturową obciągniętą pergaminową skórą pomalowaną na zielono. Napis na niej brzmi: *Acta visitationis exterioris ecclesiarum in decanat. Dobczyczensi, Bytomiensis, Oświęcimensi et Żywiecensi existentium a Illmo et R. Nicolao Oborski, suffra-*

⁵⁾ Tom III, str. 179 (Kraków 1900).

gano Cracov. amis 1655, 1657, 1658 peractae. Od karty 99 rozpoczyna się: *Visitatio decanatus Bytomiensis a Illmo et R. Nicolao Oborski...*, a. d. 1657.

Za rządów biskupa Andrzeja Trzebieckiego (1657—1679) odbyła się piąta wizytacja, której protokół mieści się w XLVII tomie *Visit. Eccles.* jako „*Acta visitationis exterioris necnon inventaria ecclesiarum a. 1664 et 1665 factae*”. Rękopis ten papierowy, foliowany pisany jest w drugiej połowie XVII wieku kilkoma charakterami i oprawiony w tekturę, obciągniętą żółtą skórą pergaminową. „*Visitatio exterior in decanatu Bythomiensi facta a. d. 1665*” zaczyna się karty 246.

Czy w roku 1682 za rządów biskupa Jana Małachowskiego (1681—1699) odbyła się wizytacja na Śląsku, o czym pisze ks. Knosala w rozprawie pt. *Acta synodalia decanatus Bythomiensis*⁶⁾, tego stwierdzić nie mogłem. Wyczytałem tylko w rękopiśmie mającym sygnaturę LII: „*Acta visitationis externae sub. a. 1670 in m. Julio inceptae et in Augusto ac aliis sequentibus e. a. mensibus perolim I. et R. D. Andream Trzebiecki episcop. Crac... peractae... sub felici regimine Illmi et Rmi D. Ioannis Małachowski immediate in eundem episcopatum successorem ad effectum et finem executionis autoritate ordinaria in a. 1682 sunt et fuerunt publicata...*”

Ostatnia wizytacja dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego odbyła się w r. 1720. Protokół tej wizytacji znajduje się w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie jako osobny tom mający napis: *Visitatio ecclesiarum parochialium, praebendarum, capellarum, hospitalium et confraternitatum necnon beneficiariorum in decanatu Plesnensi et Bythomiensi in diocesi, archidiaconatu et officialatu Cracoviensi existentium ex mandato Celsissimi Principis, Illustrissimi et Reverendissimi Domini Domini Constantini, Feliciani in Szaniawy Szaniawski Dei et Apostolicae Sedis gratia Episcopi Cracoviensis, Ducis Seweriae per me Dominicum Lachman, iuris utriusque doctorem, canonicum cathedralem et archipresbyterum Cracoviensem, deputatum visitatorem anno Domini 1720 die 23 octobris incohata successive vero anno 1721 mo. diebus Februarii expedita. Kart zapisanych jest 520.*

⁶⁾ Mitteilungen des Beuthener Geschichts- u. Museumvereins, III, 16. Bytom 1913.

3. Historia dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego w ogólnym zarysie

Dekanaty bytomski i pszczyński należały od zarania dziejów Kościoła katolickiego w Polsce do diecezji krakowskiej, jako tak zwane dekanaty śląskie. Ich granice na zachodzie można dobrze oznaczyć na podstawie rozrachunków kolektorów papieskich z pierwszej połowy XIV wieku. Granica szła wzdłuż rzeki Koczawy (dopływu Kłodnicy, która pod Koźlem zlewa się z wodami Odry). Najdalej wysunięte na zachód parafie okręgu bytomskiego Repty i od nich na południe Mikulczyce i Biskupice stanowiły w tych stronach granicę dekanatu i zarazem ziemi krakowskiej. Jak to już niejednokrotnie omawiano w historiografii polskiej, odłączono w roku 1179 ziemię bytomską w pasie granicznym Górnego Śląska i połączono z księstwem siewierskim (ducatus Severiensis). Ziemię tę podarował Kazimierz Sprawiedliwy swemu chrześniakowi Kazimierzowi, synowi Mieszka, księcia raciborskiego⁷⁾. Miasteczkami tego księstwa były Sławków i Siewierz⁸⁾. Tworzyły one wspólny dekanat sławkowsko-bytomski. Ziemie te pozostawały w ręku Piastwiczów aż do roku 1433. W tym roku biskup krakowski Zbigniew Oleśnicki kupił ziemię bytomską wraz z księstwem od Wacława, księcia cieszyńskiego. Przez to stał się w całym tego słowa znaczeniu panującym, gdyż miał prawo miecza (*ius gladii*), własne wojsko, swoją monetę i własne sądownictwo. Sejm czteroletni w roku 1792 zniósł władzę książąt siewierskich. Biskup Feliks Turki (1791—1800) był ostatnim z nich. Od XVI wieku dekanat bytomski występował wyłącznie jako decanatus bithomiensis seu severiensis, podlegając stałe diecezji krakowskiej. Były wprawdzie później usiłowania oderwania obu dekanatów od diecezji krakowskiej i przyłączenia ich do wrocławskiej, ale czujny rząd Kościoła Krakowskiego odpierał je skutecznie, jak to miało miejsce w r. 1629 za czasów biskupa Marcina Szyszkowskie-

⁷⁾ Monumenta Poloniae historica wyd. August Bielowski, tom II. Lwów 1872, str. 529 i 30.

⁸⁾ Z. Gloger, Geografia historyczna ziem dawnej Polski, w Krakowie, 1903, II, str. 174 i 358. Stanisław Arnold, Terytoria lenne w ustroju administracyjnym Polski Piastowskiej (w. XII—XIII), z czterema mapami (Prace Komisji dla atlasu historycznego Polski w Krakowie, 1927), zeszyt II; Potkański, Granice biskupstwa krakowskiego. Roczn. Krak., tom IV.

go⁹⁾. Trudne chwile polityczne Polski i jej rozbiory sprawiły, że jednak od roku 1811 widzimy oba dekanaty pod zarządem biskupstwa wrocławskiego¹⁰⁾.

Bulla cyrkumskrypcyjna Piusa VII *De salute* ^{salute} *animarum* z roku 1821 reguluje ostatecznie granice obu diecezji, tak że dekanaty bytomski i pszczyński przyłącza do diecezji wrocławskiej¹¹⁾.

Obecnie na mocy bulli papieskiej *Vixdum Poloniae unitas* z dnia 28 grudnia 1925 roku oba dekanaty, aczkolwiek nie w pierwotnych swych granicach, wróciły do Macierzy i stanowią część składową nowej diecezji katowickiej.

W aktach poborów kamery apostolskiej w diecezji krakowskiej z lat 1325—1327 znajdujemy pierwszy wykaz parafii należących do dekanatu sławkowsko-bytomskiego. Obejmował on następujące kościoły:

1. Slavcovia (Sławków), 2. Chechel (Chechło na północ od Olkusza), 3. Zancowicz al. Sancowicz i Sanczkowicz (Ząbkowice?), 4. Sewor (Siewierz), 5. Repty (Repty Stare), 6. Wojkowice, 7. Bandin (Będzin), 8. Symunia (Siemonia), 9. (Gro/d zecz (Grodziec), 10. Biskupice (Biskupitz), 11. Camen (Kamień), 12. Czeladź, 13. ecclesia s. Margarethe de lub in Bitom (Bytom), 14. Samz/h/ow (Sączów k. Będzina), 15. ecclesia s. Marie de lub in Bitom, 16. Mislwicz/e/ seu Mislimcz/e/ (Mysłowice), 17. de Coseglow (Koziegłowy), 18. Ilcus (Olkusz), 19. de Novomonte (Nowagóra), 20. Domus hospitalis s. Spiritus de Carów (Chorzów) iuxta Bitom, 21. Piekary, 22. Panow (Paniów), 23. Razannhow (Radzionków), 24. Płoki, 25. Nikolow (Mikołów), 26. ecclesia de Michalvwicz deserta (Michałkowice), 27. ecclesia de Carow (Chorzów Wieś), 28. Niculcicz (Mikulczyce).

⁹⁾ August Kastner, Archiv für die Geschichte des Bistums Breslau, t. III. Neisse 1863, str. 161, 168, 178 i nast.; Dr. Joseph Jungnitz, Die Grenzen des Bistums Breslau (Darstellungen und Quellen zur schlesischen Geschichte. T. III, str. 12.

¹⁰⁾ Dekret Piusa VII z 9 września 1800.

¹¹⁾ Wymieniona bulla § 33 postanawia: „Wratislaviensis episcopalis ecclesiae huic Apostolicae Sedi immediate subiectae (to po raz pierwszy) dioecesis efformabit actualis illius territorium exceptis dumtaxat decanatibus Ostrzeszowski, Kempnensi dioecesi Posnaniensi, ut supra (§ 31) incorporatis, et insuper decanatus Plessenensis et Bythomiensis a Cracoviensi dioecesi disiuncti... Fontes iuris ecclesiastici antiqui et moderni. Ed. Ferd. Walter, Bonnae 1862, str. 251-2.

W aktach tychże poborów z czasów rządów biskupa Jana Grota z lat 1334/5—1342 występuje już dekanat bytomski oddzielnie z następującymi parafiami¹²⁾: 1. Matki Boskiej w Bytomiu, 2. św. Małgorzaty tamże, 3. de Sancowicz, 4. Siewior, 5. Repty, 6. Wojkowice, 7. Bandzen (Będzin), 8. Grodziec, 9. Kamień, 10. Czeladź, 11. Sączów, 12. Mysłowice, 13. Koziegłowy, 14. Piekary, 15. Radionków (w tekście raz „Babencow”, kiedy indziej „Nancon”), 16. Siemania, 17. Chorzów (Cargow), 18. Biskupice, 19. Mikulczyce.

Za czasów J. Długosza oba dekanaty sławkowski i bytomski występują znowu jako zjednoczone: „Slawcoviensis alias in bithom”. Lecz „liber beneficiorum”, zawierający spis parafii, nie wymienia wszystkich parafii w nich istniejących, a dekanatu pszczyńskiego w ogóle w nim nie ma¹³⁾. Parafie Płoki i Nowagóra wydzielono z dekanatu sławkowsko-bytomskiego już za czasów biskupa Jana Grota (1334—1342) i włączono do nowego dekanatu nowogórskiego.

Dekanat pszczyński powstaje około roku 1350. W skład jego wchodziły wtedy: Pszczyna, Wisła, Ćwiklice, Studna, Miedźna, Suszec, Woszczyce, Nowo-Wilamowice, Lipnik i Lipowa.

Historiografia dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego dysponuje dotychczas szczupłymi tylko wiadomościami, zaczerpniętymi przeważnie z wykazów aktów poborów kamery apostoelskiej w wieku XIV i z zapisów, zawartych w Liber beneficiorum Długosza z pierwszej połowy wieku XV. Archiwa parafialne, posiadające tu i tam poszczególne starsze dokumenty, są po wielkiej części zdekompletowane.

Wizytowanie diecezji w czasach przedtrydenckich utrudniały ciągle promocje biskupów z jednej stolicy na drugą, krótkotrwałe ich rządy oraz przeszkody zewnętrzne. Rozwielmożenie się w XVI wieku herezji spowodowało, że diecezje przedstawiały poniekąd pobojozisko, na którym rozsiane były ślady walki religijnej w postaci parafii, osieroconych dla braku kapłanów i kościołów, ogołoconych z wszystkiego przez heretyków. Po dworach wiejskich siedziała szlachta, w znacznej części innowiercza, przeszkadzając w obsadzaniu parafii przez kapłanów prawowiernych a protegując pastorów heretyckich. Krótko

¹²⁾ Monumenta Pol. Vaticana I. 354, 369-70 i 396.

¹³⁾ Komunikacja poprzez granicę polityczną była widocznie utrudniona.

po soborze trydenckim przystąpili jednak biskupi do wizytowania swoich diecezji. Protokoły wizytacyjne z tych czasów stanowią więc pierwszorzędne źródło dla historiografii.

Jak wspomniano powyżej, wrocławskie protokoły wizytacyjne co do Górnego Śląska są późnej daty (1652) i dotyczą tylko części dzisiejszej diecezji katowickiej. Niemiecka historiografia, nie orientując się w polskiej literaturze naukowej, mylnie sądziła nieraz, że niepublikowane dotąd protokoły wcześniejszych wizytacji krakowskich zaginęły, chociaż Bukowski w *Dziejach Reformacji w Polsce* (Kraków 1883—1886) podał wyciąg z wizytacji radziwiłłowskiej. To też należy Towarzystwu Przyjaciół Nauk na Śląsku poczytać za prawdziwą zasługę, że wydaje drukiem in extenso najdawniejsze protokoły wizytacyjne, odnośnie do starych dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego. Tym samym otwiera się także widok na kościelną historię Zagłębia Dąbrowskiego.

4. Sposób przeprowadzenia wizytacji Radziwiłłowskiej

Kardynał Jerzy Radziwiłł był synem Mikołaja Radziwiłła Czarnego, wojewody wileńskiego. Pod wpływem potężnej indywidualności Piotra Skargi rozmyślał się w katolicyzmie i poświęcił stanowi duchownemu. Za zezwoleniem papieża Grzegorza XIII Walerian Protasiewicz, biskup wileński, obrał go sobie koadiutorem. Po śmierci biskupa Protasiewicza Stolica Apostolska zamianowała jego następcą Jerzego Radziwiłła. W r. 1584 został zamianowany kardynałem a król Zygmunt III wezwał go w r. 1591 na Stolicę biskupią do Krakowa¹⁴).

Diecezji krakowskiej skołatanej długą rozterką religijną, duchowieństwu rozprzężonemu słabymi rządami, potrzeba było moralnego odrodzenia. Celem przeprowadzenia postanowień soboru trydenckiego kardynał Jerzy Radziwiłł zwołał w dwa lata po objęciu Stolicy biskupiej synod diecezjalny w Krakowie w roku 1593, którego postanowienia ogłosił pt. „*Constitutiones synodi diocesanae Cracoviensis die vigesima mensis Martii celebratae, anno Domini 1593*”.

¹⁴) Stanisław Tomkowicz, Galerya portretów biskupów krakowskich w krążgankach klasztoru OO. Franciszkanów w Krakowie, 1905, 58 squ; Ks. F. Machay, Działalność duszpasterska kardynała Radziwiłła, biskupa krakowskiego (1591—1609), Kraków 1936, 8 squ. W tej rozprawie autor uwzględnił tylko wizytacje odbyte przez kardynała samego.

Działalność reformatorską kardynała odzwierciedlają przede wszystkim liczne wizytacje, które odbywał sam albo przez wizytatorów w latach 1596—1599, pisząc z nich szczegółowe sprawozdania. Zwykle na wizytacje wyjeżdżał kardynał lub wizytator z początkiem czerwca a wracał dopiero z końcem listopada. Przyjęcie wizytatora niewiele się różniło od przyjęć podczas wizytacji w dobie obecnej. W uroczystym pochodzie wchodził wizytator do kościoła parafialnego, gdzie po odśpiewaniu „Te Deum” wygłaszał kazanie, w którym wyjaśniał cel wizytacji, nawołując do pokuty i ogłaszając 40-godzinne nabożeństwo. Następnie odprawiono „wilie” za spokój dusz fundatorów i dobrodziejów kościoła i parafii. Po modłach odprawiała się Msza św. do Ducha św. Wizytacje przeprowadzano sumiennie według przepisanej kwestionariusza „*modus visitationis Cardinalis Radziwiłł*”.

W tych burzliwych czasach zdarzało się, że spotykało wizytatora niezyczliwe przyjęcie np. w mieście Bytomiu¹⁵⁾. Później opisywano starannie przebieg odbytych wizytacji i opisy oprowiono.

Kwestionariusz na czas wizytacji mieści się w t. zw. Notatniku kardynała Radziwiłła, znajdującym się w archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. Jest to rękopis półfoliowany, oprawiony w twardą okładkę papierową z tytułem na drugiej kartce: „*Exhortationes in visitationibus Illmi olim Cardinalis Radziwiłł Episcopi Cracoviensis...*” Tom liczy 189 kartek. Paginacja kartek jest porządkową: 1, 2, 3, do 189¹⁶⁾.

Pod tytułem *Visitatio per inspectionem et per interrogationes expedienda* jest na kartach 1—3 umieszczony następujący kwestionariusz na czas wizytacji:

DE TEMPLO.

Quis templi fundator, quis eius titulus, quae altaria? An consecrata, an dotata, an consecrationis notae habentur?

Quomodo Venerabile Sacramentum asservetur? Num lampas ante tabernaculum assidue ardeat?

Quoties renovetur, quomodo ad infirmos deferatur?

Fons baptismi num claudatur, aqua in eo an saepe colatur?

¹⁵⁾ Acta visitationis exterioris, tom XV K. 192-r. Ks. wizytator Kazimierski w gronie duchownych i świeckich założył protest przeciwko rajcom miasta Bytom „de non admissa visitatione ecclesiae Bitomiensis”.

¹⁶⁾ Ks. F. Machay, l. c., str. 113 i 117.

Chrisma cum oleo infirmorum et catechumenorum an singulis annis e Cathedrali Ecclesia accipiat, antiquum an comburatur, vel detur alicui pro aliqua medicina vel aliquo abusu?

Similiter de reliquiis ex aqua baptismali. Quae sunt reliquiae, quomodo asservantur, num ob quaestum exponantur, num fiat de illis commemoratio ad populum?

Imagines an sint aliquae, quae videntibus aliquam offensionem afferant?

Quae supellex ecclesiastica, an sit inventarium eius authenticum, an ex integro sit, num oppignoretur?

Vestes sacrae an sint mundaе, corporalia, teoforia, tovalles?

Libri necessarii an habeantur: Missalia Agenda, Gradualia, et Constitutiones Synodales?

An habeant matriculas baptisatorum et eorum, qui matrimonium contraxerunt et earum animarum, quarum curam habent?

An sit crux pro mortuis deducendis, feretrum et velum?

An aliquis ibi sit sepultus excommunicatus, an bestiae ingrediantur coemeterium?

An sint fontes prope ostia aquae benedictae?

An sit aquale in sacristia ad lavandas manus et tabula orationum et officiorum necessaria?

An sarta tecta sint omnia aedificia et fabricam quis provideat?

Luminaria, vinum, panis an dentur pro sufficientia?

An sint campanae necessariae et an pro pare pulsetur mane, vespere et meridie?

De sacerdotibus et eorum proventibus ac officiis, et primo in genere.

An habeant aliqua acta visitationum praeteritarum? Quot sint praelati et canonici?

Quae sunt statuta Capituli?

Quae privilegia et quomodo servantur et an sit inventarium et summarium privilegiorum?

Quae sint litterae indulgentiarum huic Ecclesiae concessarum?

Qui sint proventus Ecclesiae, quomodo tractentur et dispensentur, quae fiat ratio de illis? An sit inventarium omnium bonorum Ecclesiae?

Quae sit supellex communis, quae bibliotheca, quis iurispatronatus?

Quae onera et officia Capituli? Quomodo expleantur?

Quot officia Decani, Custodis, Scholastici et caeterorum?

Schola cantorum.

Quae sint officia templi, quot missae cantari soleant, quot legi, quo ordine?

Quae anniversaria et quomodo expleantur? Ex quo Missali?

Officium diurnum et noturnum quomodo absolvatur? An properanter an cum usu? An aliquis non veniat ad illud, an ad finem perseverent?

An vespertinis et matutinis horis interesse soleant, et quibus diebus?

An processionibus et contionibus?

Quis curam animarum habeat?

Quis sit contionator, an doceat populum necessaria salutis?

Qui confessarii, an approbati?

Quae Capitula celebrentur, num ab oratione incipiant, an primum spiritualia deinde temporalia tractentur?

Jucundus ingressus an detur et in quos usus convertatur?

An singuli habeant suos vicarios, an doctrinam christianam doceant?

IN SPECIE DE SEIPSO.

Quisquis exhibeat litteras ordinationis suae, beneficiorum item, et si plura habet, dispensationis, et num resideat?

Quaeratur de proventibus suis, an eos ex integro accipiat, an reoccupet alienatos, et ipse an aliquos alienaverit?

Quaeratur an habitum et tonsuram deferat?

An recitet horas canonicas et officium, missas celebret, et ex quo breviario vel Missali?

An sciat memoriter Gloria in excelsis, Credo, Canonem minorem et maiorem, verba substantialia consecrationis, Placeat Tibi Scta Trinitas et Evangelium Sti Joannis?

An sciat quae ad officium suum pertinent?

Confessarius, Praedicator et alii?

DE ALIIS.

An sciat aliquem irregularem vel per simoniam ordinatum aut beneficium consecutum?

An sciat aliquem non recitantem Horas Canonicas aut non ex Breviario Romano, aut nunquam confitentem?

An sciat aliquem non celebrantem Missae sacrificium, vel raro celebrantem?

An sciat non deferentem habitum et tonsuram clericalem?

An sciat aliquem publica infamia de aliquo crimine laborantem, avarum, turpis lucri cupidum, pro rebus spiritualibus pecuniam exigentem, aliquid de rebus ecclesiasticis defraudantem, secreta Capituli revelantem, usurarium, decimas non reddentem de bonis suis, lusorem, tabernas visitantem, ebriosum, concubinarium, adulterum, fornicatorem, in verbis obscœnum et impudicum, secularibus negotiis deditum, detractorem, contentiosum, odium contra aliquem gerentem, in Ecclesia colloquiis deditum, libros haeticorum habentem et legentem?

Unusquisque exponat suas difficultates et iniurias, si quas patitur?

Quae credat reformanda in hac ecclesia?

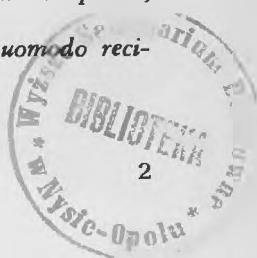
DE HOSPITALI.

Qui provisores Hospitalis, quis fundator, quae bona Hospitalis, quomodo dispensentur, per quos, an ratio de illis fiat?

Quot nunc sunt pauperes et quot esse consueverint, quomodo recipiantur?

An sint personae, quae serviant, an sint lecti?

Quis sit pauperum cibus ordinarius, quis potus?

Quae sacramentorum administratio, quae exhortationes et consolationes?

An singulis diebus Dominicis veniat aliquis sacerdos, qui Evangelium pauperibus legat, confessionem generalem cum illis dicat?

An aliquid sit ademptum hospitali? Quaestuarii seu collectarii an sint, an rationem reddant?

An aliquae honestates fiant in hospitali et per quos?

An sint aliqui ebriosi, rixosi, maleficii vel iurationibus dediti?¹⁷⁾

Po dokonanej wizytacji wizytator wydawał zwykle zarządzenia¹⁸⁾, które także starannie spisywano pt. *Reformatio* w następującym porządku: *de templo, de thesauro et suppellectili ecclesiastica, de divinis officiis, praelatis et canonicis, vicariis aliisque ecclesiae ministris, religiosis fraternitatibus, hospitali et populo*.

Wszystkie te wyżej wymienione sprawy obejmowała wizytacja zewnętrzna „*Acta visitationis exterioris*”.

Dzieje Kościoła wskazują, że świątobliwe życie kapłanów przyczynia się znacznie do umocnienia wiernych w wierze i do przywrócenia jedności kościelnej. To też kardynał Radziwiłł rozwinął energiczną działalność celem podniesienia poziomu moralnego duchowieństwa świeckiego i zakonnego. Obok wizytacji zewnętrznej odbywała się zwykle także wizytacja wewnętrzna, z której protokół spisywano w osobnej księdze pt. *Acta visitationis interioris*. W tej księdze notowano występkę poszczególnych duchownych, wykroczenia przeciwko moralności i inne przewinienia, oraz indeks kapłanów w dekanatach i „*articuli interrogatorii, secundum quos examinantur testes*”¹⁹⁾.

5. Opis dokumentu tejże wizytacji oraz czas jej trwania

Rękopis, w którym mieści się opis wizytacji zewnętrznej odbytej w roku 1598 w parafiach i kościołach dekanatów by-

¹⁷⁾ Ks. F. Machay, l. c., str. 95—98.

¹⁸⁾ „Reformacje” podczas wizytacji spisane są w sprawach zasadniczych albo dosłownym powtórzeniem uchwał soboru trydenckiego albo ich odgłosem. Ob. *Constitutiones synodi diocesanæ Cracoviensis die vigesima nona mensis Martii celebratae anno Domini 1593. Cracoviae 1593*. Kardynał Radziwiłł dokładał wszelkich starań, by uchwały soboru trydenckiego i postanowienia synodu dotarły do każdej parafii.

¹⁹⁾ Tom XVI. *Visit. Eccle. Acta visitationis interioris A. D. 1598 factae seu expeditae*. Rękopis papierowy, foliowany, pisany w końcu XVI wieku przez Stanisława Ziębę, oprawiony w pergaminową skórę.

tomskiego i pszczyńskiego, jest papierowy, tom foliowy, pisany w końcu XVI wieku przez notariusza Stanisława Ziębę i oprawiony w pergaminową skórę z resztkami rzemyków do wiązania. Liczy on kart 10 nieliczbowanych na początku, 218 współcześnie liczbowanych i na końcu 12 kart nieliczbowanych. Ponieważ tom ten posiada paginację porządkową: 1, 2, 3, 4 — do 218, cytuje się zatem 5-r, 5-v lub 172-r, 172-v, przy czym r oznacza właściwą, v odwrotną stronę. Sygnatura jego jest XV. Na przedniej okładce jest wypisane atramentem: *DECANATVS Skalnen Volbramen Lelovien Bitomien et Plescen*. Nazwy dekanatów wypisane są także na brzegu zewnętrznym kart. Na karcie nieliczbowanej znajduje się tytuł: *Acta visitationis exterioris Decanatum Skalnensis, Wolbramensis, Leloviensis, Bytomiensis et Blscimensis ad Archidiaconatum Cracoviensem pertinentium per Reverendissimum Dominum Christophorum Kazimirski nominatum Episcopum Kiioviensem et Praepositum Tarnowiensem ex commissione Illustrissimi Principis Domini Domini Georgij Divina miseratione S. R. E. tituli Sancti Sixti Cardinalis Praesbyteri Radziwił nuncupati Episcopatus Cracoviensis, administratoris perpetui in Olica et Nieswiez Ducis Anno Domini 159 octavo Pontificatus SS. Domini Domini nostri Clementis octavi Papae Anno septimo in dictione undecima factae seu expeditae.*

Incepta haec est visitatio per Reverendissimum Dominum Christophorum Kazimirski nominatum Kiioviensem, Praepositum Tarnoviensem mensis Octobris die vigesima septima et ad diem vigesimam octavam mensis Novembris eiusdem anni continuata.

Na karcie 8 nieliczbowanej jest wypisane: *Index seu cathalogus ecclesiarum in decanatibus Skalnensi, Wolbramensi, Leloviensi, Bytomiensi seu Siewieriensi, Blscimensi, de litera*. Ostatnia karta 218 opatrzona jest owalną pieczętką sygnetową, wyciśniętą na kawałku papieru, mającą w kartuszu herb Biberstajn i w otoku napis: *CHRY. KAZIMIRSKI. PRAEPTVS. PERPETVVS. OFFICI. TRNOWI* i nad nim podpis: *Ego Christophorus Kazimirsky nominatus episcopus Kioviensis Illustrissimi Principis Georgij Radziwyl S. R. Ec. Cardinalis Praesbyteri Episcopi Cracoviensis ad visitandas parochiales ecclesias Diocesis Cracoviensis commissarius scribo ecclesias supranominatas me visitasse manu propria*. Wyrysowany również jest instrument notarialny Stanisława Zięby i jego potwierdzenie: *Ego*

Stanislaus Joannis Zięba de Szynwald clericus diocesis Cracoviensis sacra Apostolica et Imperiali autoritatibus publicus et praesentis visitationis notarius acta haec manu mea scripsi prout ex relatione testium iuratorum audiui; in cuius rei fidem manu mea eadem subscripsi et signo, quo utor, signavi.

Wizytacja, o której mowa, trwała w dekanacie bytomskim od d. 19 do 26 listopada. W części ściśle śląskiej dekanatu, w rękach katolickich były kościoły: w Bytomiu dwa i to poza murami p. w. św. Ducha i św. Małgorzaty, dalej w Chorzowie, Kamieniu, Michałowicach, Bogucicach, Mysłowicach i Dzieńkowicach. Natomiast w części dekanatu t. zw. siewierskiej wszystkie parafie zachowały swój charakter katolicki, przedreformacyjny. Czas trwania wizytacji w dekanacie pszczyńskim był bardzo krótki (od dnia 26 do 28 listopada), albowiem wszystkie kościoły były już zagarnięte przez pastorów protestanckich. Tylko w parafiach Łędziny z Chełmem, Bojszowy i Ćwiklice pozostały kościoły w posiadaniu katolików.

6. Redakcja wydawnictwa

Ze względu na taki stan rzeczy u schyłku XVI wieku protokoły wspomnianej wizytacji przynoszą obfity, w szczegółach nieznany materiał dla historiografii owej doby, że zachodzi potrzeba ich opublikowania. Niniejszym publikuje się w całości *Acta Visitationis Exterioris* z 1598 r., natomiast z *Acta Visitationis Interioris* podaje się w adnotacjach tylko te szczegóły, które uzupełniają konkretnymi rysami wiadomości historyczne, zawarte w aktach wizytacji zewnętrznej.

Co się tyczy odtworzenia tekstu źródłowego w druku, trzymano się „instrukcji wydawniczej dla średniowiecznych źródeł historycznych”, opracowanej przez Komisję historyczną Polskiej Akademii Umiejętności. (Archiwum Komisji Historycznej, Seria 2. Tom 2, str. 1—40, w Krakowie 1930 r.)

W końcu wypada mi złożyć najgorętsze podziękowanie śp. kanonikowi Kapituły Krakowskiej, ks. rektorowi drowi Janowi Fijałkowi za życzliwą pomoc w wyszukiwaniu źródeł i odczytaniu tekstów oraz prezesowi Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku ks. drowi Emilowi Szramkowi za inicjatywę i pomoc wydawniczą.

LEGENDA.

- granica polityczna Polski
- pierwotna granica historyczna dekanatów bytomskiego i katowickiego
- obecna granica historyczna dekanatów

Skala 1 : 250 000

WYKRES

pierwotnej granicy dekanatów bytomskiego i katowickiego z uwzględnieniem obecnych granic diecezji archidiecezji wrocławskiej, katowickiej i częstochowskiej.

INDEKS PARAFII WZGL. KOŚCIOŁÓW WEDŁUG RĘKOPISU

Dekanatus Bytomiensis seu Severiensis

Ka 154-v.

Oppidum Kozięgłowy	K. 154-v.
Capella s. Crucis (tamże)	K. 157-v.
Oppidum Wosniki in Silezia, Ducatu Bitomiensi	K. 159-r.
Villa Liupsza	K. 159-v.
Villa Kozięgłowski	K. 159-v.
Civitas Siewior	K. 162-r.
Capella Hospitalis (tamże)	K. 165-r.
Villa Ciągowice	K. 167-r.
Villa Chruszczobrot	K. 169-r.
Wojkowice Kościelne	K. 170-v.
Targoszijce	K. 173-r.
Villa Sączow	K. 175-r.
Villa Siemunia	K. 177-r.
Villa Grodziec	K. 179-v.
Civitas Będzin	K. 180-v.
Oppidum Czeladź	K. 184-v.
Extra muros civitatis Bytom versus Glywice:	
Sancta Margarethae	K. 189-r.
Civitas Bytom	K. 190-v.
Monasterium Bernardinorum (tamże)	K. 191-v.
Villa Bielszowice	K. 192-r.
Villa Paniowy	K. 192-r.
Villa Kochłowice	K. 192-v.
Villa Biskupice	K. 192-v.
Villa Mikulczyce	K. 192-v.
Villa Miechowice	K. 192-v.
Villa Repty	K. 193-r.

Villa Tarnowicz/e	K. 193-r.
Civitas Gory Tarnowskie	K. 193-r.
Villa Zyglyn	K. 193-r.
Villa Radziankow	K. 193-v.
Villa Piekary	K. 193-v.
Villa Harzow	K. 194-r.
Villa Kamień	K. 195-v.
Villa Michałkowice	K. 197-r.
Villa Bogucice	K. 199-r.
Oppidum Mysłówice	K. 201-v.
Villa Dzieńkowice	K. 205-v.
Decanatus Plscimensis ²⁰⁾	K. 207-v.
Villa Lędziny	K. 207-v.
Villa Chełm	K. 210-r.
Oppidum Bieruń	K. 211-v.
Villa Boiszowij	K. 211-v.
Villa Cwiklyce	K. 213-v.
Villa Miedzwna	K. 215-v.
Villa Gora	K. 215-v.
Civitas Blscina	K. 216-r.
Antiqua villa (= Starawieś pod Pszczyną)	K. 216-r.
Villa Brzeszcze	K. 216-v.
Villa Susiecz	K. 216-v.
Oppidum Mikułów	K. 216-v.
Villa Mokra	K. 217-r.
Villa Woszyce	K. 217-r.
Villa Łąka	K. 217-r.
Villa Studzienka	K. 217-v.
Villa Wisła Niemieczka	K. 217-v.
Villa Goczałkowice	K. 217-v.
Villa Tychy	K. 217-v.
Oppidum Strumien	K. 218-r.

Conclusa est visitatio Decanatus Blscinensis die vigesima octava mensis novembris Anno Dni 159 octavo.

²⁰⁾ Ks. Józef Bańka, autor rozprawy doktorskiej na temat: Dekanat pszczyński w czasie reformacji protestanckiej i odrodzenia katolickiego na tle stosunków kościelnych Śląska, Chorzów 1937, str. 106, nakł. autora, korzystał z odpisu protokołów z 1598 r. przed ich wydrukowaniem.

TEKST

DECANATUS BYTOMIENSIS SEU SEVERIENSIS

OPPIDUM KOZIEGŁOWY

Ecclesia parochialis murata tituli: Sacratissimi Corporis Christi, consecrata, iuris patronatus Episcopi Cracoviensis pro tempore existitensis, lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum cupreum ante maius altare pendens, instrumentum musicum organum dictum.

Item habet altaria numero septem, murata consecrata, sigilla et tabulas integra habentia; singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia octo nitida munda et integra, pallas totidem, purificatoria quattuor, vela quattuor, bursas tres, panem de farina ostitiam non mendicata et vinum recentia, odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno tria paria et pelvim parvam de cupro, nolas ad altaria quinque, cymbala quattuor, candelabrorum de ligno septem paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas argenteum, stabile velo de serico simplici rubei coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum argenteum cum cipsulo argenteo sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur. Est et aliud vas stabile cupreum cum alio vasculo parvo serico obducto, quod vacuum est in ventum chrismale stanneum chrisma et olea praesenits continens, bursam de panno auro intertexto serico viloso rubei coloris cum auro variante cum nola, lampas ante ciborium pendet ardens, laternam unam pro comitando ad infirmos sacramento.

Item habet fontem lapideum achenum mundum cum aqua munda in se continentem bene clausum; metrica utraque in libro ligato scribitur, achena pro aspergendo populo duo.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos octo, ex quibus unum tantum deauratum, cruces argenteas duas, ex quibus unam deauratam, pacificale argenteum rotundum unum, manum argenteam, monstrantiam argenteam deauratam, super pedem argenteum album, urceolorum de argento unum par.

Item habet casulas numero tredecim: albi coloris tres, primam de serico adamasco, alteram de serico plano, tertiam de serico medio plano, de panno auro intertexto unam, rarissime serico nigro variante; rubei coloris quinque, unam de serico viloso, unam de serico adamasco, tres de camcha, unam de serico simplici superflavum latericio colore picto, viridis coloris unam de muchaiero, violacei coloris unam de muchaiero, nigri coloris unam de forstato, cum novem albis et singulas cum integro apparatu.

Item habet pluvialia maiora quinque, primum de burgatela flavo cum viridi variante, de camcha duo, unum albo cum rubeo variante, alterum viridi cum flavo colore variante, viridis coloris unum do muchaiero, violacei coloris unum de muchaiero.

Ms. 155-r.

Item habet pluvialium parvorum pro pueris ministrantibus duo paria, unum par de serico adamasco gariophilacei coloris, alterum de barchano super rubeum nigro colore picto.

Item habet antependia numero undecim; primum albi coloris de serico simplici lato, rubei coloris tria, singula de serico adamasco, flavi coloris unum de serico adamasco, unum de muchaiero, rubei viridis et nigri coloris per partes, viridis coloris unum de camcha, rubeo et celestino colore variante, unum de tapete germanico, lineis in latum ductis variante, nigri coloris unum de muchaiero, duo de tela picta.

Item habet superpilicia maiora duo, minora pro pueris ministrantibus sex, mappas viginti novem, tobalia quadrata, manutergia undecim, linteola tenuissima sex, vela super monstrantiam ponenda quattuor de tela sericea, tria alba, quartum de tela nigra auro intertexta, velum super ambonam ponendum de muchaiero violacei coloris, velum quadragesimale de tela nigra, vexillorum quattuor paria.

Item habet proventus communes pro aedificatione sui haec ecclesia: a sedecem marcis in fideli deposito apud certas

personas repositis fideiussione interveniente asingulis quattuor grossos; a sepulturis in ecclesia duo floreni solvuntur; collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur; ratio non fit.

Item habet census ex medio horto decem grossos, ex prato quattuor grossos, ex uno agro grossos duodecim ab una vacca grossos sex.

k. 156-r. Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum unum, libros agendorum duos, unum Povodovii alterum Płazae, gradualia duo, unum pergameneum, alterum papirum, antiphonarium pergameneum non sufficiens, psalterium dispositum secundum breviarium Romanum, breviarium Romanum, diurnale.

Item habet ecclesia paratae pecuniae marcas viginti¹⁾.

Item habet libros pro docendo populo, biblia sacra, Lombartica historia.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile muratum tres campanas in se continens, quartam signantem in medio ecclesiae, coemeterium bene saeptum- ossoria duo medio- criter bona.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Nicolaus Wielyczki, clericus minorum ordinum, institutus. Qui pro dote habet agros in duobus locis iacentes. In primo loco post ecclesiam sanctae crucis protensos versus officinam ferri dictam: Stara Kuznica, longitudinis duodecim stadiorum, latitudinis decem octo sulcorum. Ibidem habet pratum agris intermedium. In secundo loco post plateam Woznicensem versus Gniazdow habet agros longitudinis decem stadiorum, latitudinis decem octo sulcorum. Item habet pratum singulare sub villa Sielce. Item habet quattuor piscinas parvas, ex quibus duas desolatas. Item habet hortulaniam unam in agris plebanalibus. Item habet decimas manipulares; primam ex villa Sielce episcopali integram, alteram ex villa Cynkow, tertiam ex villa Woysławice, quartam ex villa Gęzin, quae decimantur, quintam pecuniam ex villa Gniazdow a singulis cmetonibus novem grossorum a hortulanis vero unius grossi. Item habet missalium ex singulis laneis oppidi Kozięgłowy, qui sunt viginti quattuor, quattuor wertelos siliginis totidem avenae. Item habet / domum pro residentia sua penes ecclesiam et hortum in platea Woznicensi.

k. 156-v

¹⁾ To zdanie dodał pisarz na dolnym marginesie k. 155.

Domum pro vicario non habet, servat tamen illum et salariat viginti florenis annuis et alterum praesbyterum adiuvantem vicarium in administratione sacramentorum octo florenis annuis.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat decima pecuniaria ex Gniazdow proveniente. Item baccalaureus habet a dominis consulibus ratione cantandi psalterii ad sacramentum Eucharistiae in octava Corporis Christi et aliis temporibus, quoties profertur sacramentum in maius altare in monstrantia, unam marcam annuam.

Item habet ex agro dicto Bartodzieska duos florenos annuos, ratione quorum farinam procurat idem rector ecclesiae pro pinsandis hostiis. Item habet decimam manipulearem ex uno arvo villae Gniazdow. Item ex oppido habet denarium S. Petri et clericaturam.

Item habet haec ecclesia pro organorum magistro census ex praetorio decem marcarum, qui ideo non solvitur, quia per dominum Stanislaum Kucinski arendatorem bonorum Kozięłowy ager praetorio donatus per Reverendissimum quondam Andream Zebrzydowski episcopum Cracoviensem est alienatus a praetorio et per succedentes arendatores haec alienatio continuatur.

Ad parochiam pertinent oppidum Kozięłowy, Siedlec, Gęzyn, Jastrzębie, Woysławice, Cynkow, Gniazdow et duae officinae ferri, nempe Własna et Kamienica, quae singulae unum currum ferri solvunt plebano.

Item sunt duo altaria dotata in hac ecclesia: primum tituli Sancti Alexii, cuius possessor est Nicolaus a Siewior / institutus. Ius patronatus altaris pertinet ad Illustrissimum Dominum Episcopum Cracoviensem pro tempore existentem. Habet autem pro dote sex marcas annuas ex censu ex oppido Kozięłowy provenientes per dominum capitulum loci solvendas. Item habet duos aureos ungaricalos; census redemptionalem ex advocatia oppidi Wozniiki proveniente emptum triginta aureis.²⁾

Ratione cuius dotis tenetur altarista in ecclesia Kozięłowiensi ad altare tituli Sancti Alexii duas missas in septimana legere, unam pro defunctis feria secunda, alteram feria quinta pro peccatis et plebanum vel eius commendarium iuvare in audiendis confessionibus. Habet idem altarista unum hortulanum

²⁾ Zdanie to dodano na dolnym brzegu k. 156.

et domum pro residentia sua circa ecclesiam cum tribus piscinis maioribus.

Alterum altare dotatum est in hac ecclesia tituli sanctae Catharinae iuris patronatus Illrmi Domini Episcopi Cracoviensis pro tempore existentis, cuius possessor est Johannes a Strzelce actu praesbyter institutus, qui pro dote habet quinque marcas annuas ex censu ex villa Lgota provenientes per dominum capitaneum loci solvendas. Item habet piscinam maiorem sub villa Kozięłowski. Item habet domum pro residentia sua circa ecclesiam cum pomeriolo. Ratione cuius dotis tenetur duas misas legere in septimana, unam feriis secundis pro peccatis, alteram pro defunctis feriis quintis.

Circa hanc ecclesiam sunt fraternitates; prima litteratorum, quae singulis diebus Dominicis et festis cantat missam maturam de B. M. V., praesbytero autem missam cantanti, ex horto suo usum fructum concessit, secunda fraternitas seu contubernium pistorum, tertia fabrorum ferri, quarta doleatorum, quinta sartorum, sexta pauperum, septima sutorum, quae singulae fraternitates seu contubernia singulis quattuor temporibus procurant vigiliis defunctorum in hac ecclesia / cantari, ratione quarum singulae fraternitates solvunt praesbyteris sedecem grossos annuos.

CAPELLA S. CRUCIS

Est in eodem oppido capella tituli S. Crucis proxima domui hospitalis, lignea consecrata iuris patronatus Illrmi Domini Episcopi Cracoviensis pro tempore existentis. Lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos picturis exornatos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria lignea, singula duabus mappis cooperta, portatile unum incertum et confractum. Ex attinentiis altaris habet corporale unum, pallam unam, purificatorium unum, vela tria, bursam unam, urceolorum par de vitro, candelabrorum unum par de ligno. Ciborio caret. Antependia habet tria, primum de tapete germanico lineis in longum ductis, albis flavis rubeis viridibus variante, alterum de camcha nigri coloris, tertium de serico simplici vario bombicem subductam habens.

Cetera afferuntur ex parochiali ecclesia.

Haec capella habet suum praebendarium, qui nunc est Nicolaus a Siewior, actu praesbyter institutus. Habet autem pro dote: agri laneum incipientem a loco proximo capellae a via

Lgotska protensum versus borram longitudinis septem stadiorum latitudinis viginti sulcorum plus vel minus. In secundo loco habet agrum versus Gniazdow longitudinis incipientem a devastato castello seu ruinis protensum usque ad limites, villa Woysławice k. 158-r. longitudinis no/vem stadiorum, quae longitudo extirpanda produci potest latitudinis viginti plus vel minus sulcorum.

Item habet additamentum in loco dicto Kozodrze versus villam Woysławice³⁾ longitudinis duorum stadiorum, latitudinis quattuor sulcorum. Item habet viginti quattuor casas capellae adiacentes, ex quibus singulis habet censum annuum sex gros-sorum; piscinas habet quattuor maiores. Item habet decimas manipulares, primam ex villa militari Chorun integram, alteram ex villa militari Kotowice integram, tertiam ex villa militari Podstaszowice, quae singulae rapiuntur. Item habet arcam vacuum pro domo residentiae suae.

Ratione cuius dotis obligatus est tres missas in septimana legere, unam die Dominica de Ss. Trinitate, alteram feria quarta pro peccatis, tertiam feria sexta de Passione Domini.

Est domus hospitalis proxima huic capellae una tantum domo intermedia a capella distans, recenter aedificata, quae pro dote habet hortum unum in platea Woznicensi longitudinis unius stadii, latitudinis quinque sulcorum, arcam pro domo aedificanda in loco, in quo primo domus hospitalis fuit sita; eleemosynis piorum hominum pauperes in ea sustentantur. Habet haec domus hospitalis suum procuratorem Gasparum Chlastawa, qui eleemosynas inter pauperes dividit cum scienita praebendarii supra nominati.

Est et capella extra oppidum in campo tituli S. Annae ultra curiam Domini Episcopi sub dubio consecrata; anniversarius enim dedicationis eius non celebratur. Dotem / nullam habet prout nec apparatus, sed officiator in apparatibus parochialis ecclesiae per praesbyterum parochialis ecclesiae omnia secum afferentem. k. 158-v.

Est et capella in eadem parochia tituli S. Laurentii in campo versus villam Cynkow ruinosam, consecrata, medio miliari ab oppido distans. Dotem nullam habet similiter et apparatus nullus; officiator per praesbyterum parochialis ecclesiae omnia secum afferentem ex parochiali.

³⁾ W tekście mylnie Wotslawice.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut panis singulis septimanis pro sacrificio missae pinsetur et sacramentum singulis septimanis de recenti pane renovetur diesque renovationis in tabula parieti ad ciborium appensa notetur, pallae mediis corporalibus non includantur, chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario ponatur; laterna pro commitando ad infirmos sacramento in altiore ligno habeatur, duo floreni a sepulturis in ecclesia provenientes in reparationem tecti ecclesiae convertantur, nihilque ex illis pro se domini consules et praesbyteri usurpent, sacramentum Eucharistiae in duo vascula parva et sacculos mundos lineos consecratos disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in vase cupreo stabili cum altero in scatula parva, quae comparetur, reponatur. Metrica utraque iuxta formam relictam manu praesbyteris scribatur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, censuum a vaccis, 159-r. marcis, hortis, agris, eleemo/synarum a sepulturis in ecclesia convenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur; unusque quaternio penes plebanum sit, altera penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat; in antiphonario, quae desunt, papiro annotato suppleantur et illud introligetur; ossoria reparentur. Alberto Szopa, qui uxorem alienam duxit, Tiburtio, qui incestum commisit, et feminis Banaska et Rączyna, a quibus viri recesserunt et ipsae luxuriosae vivunt, terminus coram Illrmo Domino Cardinali pro die exequutionis praesentis visitationis assignanda assignetur. A prandiis catechismus per scholares recitetur; confessio in sacrario et domunculis nunquam audiatur, sed in ecclesia tantum in loco publico. Sacramenta sine omni licitatione administrentur. Impudicae post partum non introducantur. In portatili altari in capella S. Crucis non celebretur, ex ea ratione, quod confractum sit, sed novum certum consecratum cum inscriptione nominis consecratoris, temporis consecrationis et tituli habente comparetur.

OPPIDUM WOSNIKI

in Silezia Ducatu Bitomiensi

Ecclesia parochialis murata tituli, prout ex cognitione publicae famae cognosci potuit, Sanctae Hedwigis, quondam consecrata per generosum dominum Kamieniecz virum haereticum

prophanata et per eundem omni decore, argento, apparatibus spoliata et in usum haereticorum conversa et omnibus proven-
 k. 159-v. tibus — administratur / in spiritualibus per haeresiarcham⁴⁾ virum haereticum et omni splendore atque decore spoliata.

VILLA LIUPSZA

Ecclesia parochialis murata, prout ex publica fama cognosci potuit, tituli S. Jacobi maioris, prophanata per Hieronymum Kamienieć, virum haereticum, omni decore, apparatibus et preventibus spoliata. Administratur in spiritualibus per haeresiarcham.

VILLA KOZIEGŁOWKI

Ecclesia parochialis murata, tituli S. Adalberti consecrata, iuris patronatus Illustrissimi Domini Principis Episcopi Cracoviensis pro tempore existentis chorum habet testudine clausum in corpore, lacunar tabulatum pictum. Habet fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum cupreum pendens in medio ecclesiae iustae quantitatis.

Item habet altaria tria murata, consecrata, sigilla et tabulas integra habentia, singula tribus mappis cooperta; portatile unum incertum.

Item habet attinentia altaris: corporalia tria munda et integra, pallas tres, purificatoria tria, vela quinque, bursas quinque, panem de farina ostitiam non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, /
 k. 160-r. nolas ad altaria tres, candelabrorum de ligno tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium in maiori altari seu tabernaculum apertum, velo de serico medio plano albi coloris circum circa obductum, in quo vas argenteum stabile velo de serico simplici rubei coloris auro intertexto coopertum, habens in se vasculum parvum argenteum, sacramentum recens in sacculo mundo lineo in se continens; chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni continens; bursam de camcha auro intertexta angustam cum nola; cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum; metrica utraque in libro ligato scribitur; achena pro aspergendo populo duo.

⁴⁾ Za haeresiarcham luka w tekście.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos, ex quibus unum deauratum, crucem argenteam, unam deauratam monstrantiam argenteam parvam.

Item habet casulas numero⁵⁾; albi coloris duas, unam de serico medio plano, alteram de cameloto, unam de camcha auro intertexta rubeo colore cum caelestino variante, rubei coloris duas, unam de serico adamasco, alteram de camcha, unam de camcha viridi cum flavo variante, violacei coloris unam de serico plano; singulas cum suis albis et integro apparatu. /

Item habet pluvialia tria: primum albi coloris de nuchaiero serico medio viloso rubei coloris circum circa obductum, alterum de camcha auro intertexta rubeo, viridi et albo variante, tertium de serico adamasco nigri coloris serico medio viloso, rubeo, viridi et nigro in quadro variante circum circa obductum.

Item habet antependia numero septem: albi coloris tria de nuchaiero, unum de tapete germanico lineis in latum ductis variis variante filis arcis intertexto, violacei coloris tria de nuchaiero.

Item habet superpilicia maiora duo, mappas decem, tobabilia quadrata quattuor, manutergia duo, vexillorum tria paria.

Item haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas nullas, a sepulturis in ecclesia unus florenus solvitur; collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missalia Romana duo, libros agendorum duos, unum Povodovii alterum Płazae, graduale papireum et antiphonarium in unum librum ligatum insufficientia, psalterium papireum bonum dispositum secundum breviarium Romanum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bene aedificatum tres campanas in se continens, ex quibus unam fractam, quartam signantem in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum, tectum et clausum; ossorium muratum.

Haec ecclesia habet suum rectorem (qui nunc est Laurentius Iarzina de oppido Koziogłowy actu praesbyter institutus). Habet autem pro dote agros in quinque locis iacentes. In primo loco habet laneum agri in loco Chłodówka dicto incipientem a villa Miśłowska protensum usque ad viam Lygoczka longitudinis octo stadiorum, latitudinis decem octo sulcorum; in secundo loco

⁵⁾ Za numero luka na 4 cm do albi.

in campo Chybem dicto habet agrum incipientem a limitibus villae Mysłów protesum ad limites villae Rzeniszow longitudinis decem stadiorum, latitudinis decem sulcorum; in tertio loco Podolaczka dicto habet agrum longitudinis octo stadiorum, latitudinis tredecem plus vel minus sulcorum; in quarto loco Padebicem dicto habet quatuor stadia agri latitudinis quatuordecem plus vel minus sulcorum; in quinto loco habet additamentum agri in loco Cieńczyń dicto longitudinis septem stadiorum, latitudinis septem sulcorum.

Item habet pratum in loco dicto Mysłowska, aliud pratum habet in fine villae Koziogłowi.

Item habet piscinas duas. Item habet decimas manipulares; k. 161-v. primam / de villa Pinczyce a cmetonibus tantum, quae decimatur; alterum de villa Zelysławice a cmetonibus tantum, quae decimatur, tertiam de villa Lgota integram, quartam de villa Koziogłowi, decimatur, quintam in villa Rzeniszow, decimatur, sextam de villa Markowice tam ex agris praedialibus quam a cmetonibus, quae a cmetonibus decimatur, ex praedio autem non; Dominus capitaneus loci retulit ad eum ex agris praedidibus non praetineri in Markowice⁶⁾ septimam ex villa Winowno integram, quae decimatur. Item habet decimam ex minera seu officina ferri, quae decimatur. Item habet decimam ex molendino post montem, quae non decimatur. Item habet domum pro residentia sua bene aedificatam cum horto et pomerio.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat plebanus octo florenis annuis.

Ad parochiam pertinent villae Koziogłowi, Lgota, Rzenisow, Markowice, Winowno, Mysłów, officina ferri dicta Frankowska et molendina quatuor post montem iacentia.

Quod reformationem attinet: mandatum est, ne chrisma in altaribus cremetur, sed pro eo cremendo lapis specialis in sacrario habeatur, panis singulis septimanis pinsetur et de recenti k. 162-r. pane singulis septimanis sacramentum renovetur; ciborium seu tabernaculum, quod clausuram habeat, aedificetur semperque clausum sit et clavis ab eo et a fonte in sacrario bene servetur; sacramentum in ciborio in duo vascula parva disponatur et sacculos mundos lineos, ut cum in uno ad infirmos deferetur, in altero pro adoratione relinquatur in ecclesia, et cum utroque

⁶⁾ To zdanie dopisano na lewym marginesie.

vasculo in scatula, quam comparari oportet, reponatur; metrica utraque iuxta formam datam scribatur. Vaccae pro aedificatione ecclesiae donatae iure evincantur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis provenientium a sepulturis in ecclesia provenientium et legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur; unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. In graduali et antiphonario, quae desunt, papiro annotato suppleantur. Hieronymo Bielski officinae ferri magistro et famulo eius Luboienski, qui concubinas fovet, terminus coram Illustrissimo Domino Cardinali Episcopo Cracoviensi pro die exequutionis praesentis visitationis assignanda assignetur. Bielski autem penes uxorem eam fovet.

CIVITAS SIEWIOR

Ecclesia parochialis murata tituli S. Matthaei Apostoli consecrata, juris patronatus Illustrissimi Principis Domini Domini 162-V. Cardinalis Episcopi Cracoviensis lacunar habet tabulatum / pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria quattuor murata, consecrata, sigilla et tabulas integra habentia, singula duabus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporale unum, pallam unam, purificatorium unum, velum unum, bursam unam; praesbyteri habent attinentia sua in sufficientia; panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno tria paria, nolas ad altaria sex, candelabrorum quattuor paria, ex quibus unum par de cupro, tria de stanno, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino.

Item habet ciborium in muro excussum; ad altare in corpore ad cornu epistolae situm, mundum, tutum, bene clausum, in eo vasa stabilia duo, unum argenteum, alterum cupreum, velis de serico simplici cooperta. Sunt et alia duo vascula parva lignea serico obducta, in utroque sacramentum recens in sacculis mundis dispositum continetur; chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni continens; bursam de serico adamasco quondam rubeo cum nola; lampas ante ciborium pendet ardens.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica baptisatorum

tantum scribitur in libro ligato, ex quo constat patrilios plures quam unum et unam admitti; achenum pro aspergendo populo

k. 163-r. unum. /

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos sex, ex quibus unum deauratum, cruces argenteos tres, ex quibus unam super pedem aereum, monstrantiam argenteam deauratam.

Item habet casulas numero undecim: albi coloris duas utramque de serico adamasco, duas rubei cum flavo variantis, unam de serico adamasco, alteram de camcha, rubei coloris unam de serico adamasco, alteram de camcha, rubei coloris, utramque de serico viloso, florisato; unam de serico adamasco violacei coloris cum ceruleo variantis; lazurini coloris unam de serico viloso; nigri coloris duas de forstato; singulas cum suis albis et integro apparatu.

Item habet dalmaticarum unum par rubei coloris de muchaiero. Item habet pluvialia tria: primum de panno auro intertexto rubei coloris cum auro variabilis eadem materia viridis et albi coloris cum auro variantis obductum circum circa cum globo argenteo dearato, alterum de muchaiero flavo cum viridi variante, tertium de medio serico viloso viridis coloris.

Item habet antependia numero octo: albi coloris unum de serico adamasco, rubei coloris unum de serico adamasco, rubei et viridis coloris per partes quattuor, unum de serico adamasco, tria de medio serico plano, viridis coloris unum de muchaiero, nigri coloris unum de forstato.

Item habet superpilicia maiora tria, minora octo, mappas quadraginta duas, tobalia quadrata quattuor, manutergia duodecem, tobalium oblongum unum, linteola tenuissima quinque, k. 163-v. vela super monstrantiam ponenda / quinque de tela sericea alba, sextum de serico simplici rubei coloris, baldachimum de muchaiero viridis coloris, vexillorum tria paria.

Item habet haec ecclesia proventus communes pro aedificatione sui: vaccas duodecim, a singulis sex grossi census annui solvuntur; a sepulturis in ecclesia duo floreni solvuntur; collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur; ratio non fit; pecuniae paratae slorenos octoginta apud certos creditores, a quibus solvuntur octo floreni.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missalia Romana duo, librum agendorum Povodovii, graduale pergameneum

non sufficiens, antiphonarium pergameneum, psalterium papi-
reum, passionale.

Item habet libros pro docendo populo: divini Antonii quattuor tomos, Boetium de consolatione philosophiae, decreta-
lia, librum de iure sine principio, opuscula aliquot divini Bona-
venturae, postillam Guilelmi.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, tertiam signantem in me-
dio ecclesiae; coemeterium bene saeptum et tectum, non clau-
sum; ossorium bonum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est reveren-
dus dominus Adamus Szypowski, canonicus Cracoviensis, actu
praesbyter institutus, qui pro dote habet agros in quinque locis
iacentes; in primo loco penes capellam sancti Ioannis habet
laneum agri incipientem ab horreis civium protensum usque ad
fluvium Przemsza longitudinis viginti stadiorum, latitudinis
duodecim sulcorum; in secundo loco trans fluvium Przemsza pe-
nes viam in Przeczycze currentem habet tria stadia agri / latitudi-
nis decem octo sulcorum; in tertio loco sub villa Buchołowice
habet quattuor stadia agri latitudinis octo sulcorum; ibidem ha-
bet et pratum; in quarto loco penes viam in Mierzecice curren-
tem habet novem stadia agri latitudinis duodecim sulcorum; in
quinto loco ex altera parte capellae s. Johannis habet arvum agri
longitudinis duodecim stadiorum, quod utrumque stadium cen-
tum sulcos plus vel minus continere potest; habet et in sexto
loco penes viam Zętkowska sex stadia agri recenter extirpata
latitudinis octuoginta sulcorum; habet et in septimo loco penes
viam in Brudzow currentem arvum agri inter paludes longitudi-
nis unius stadii, latitudinis quinquaginta sulcorum. Item habet
prata dua specialia: primum in loco Kostki dicto penes fluvium
Przemsza, alterum in loco dicto Wilczy Kierz penes prata curiae.
Item habet villam Warężyn super eundem fluvium et in ea villa
sex cmetones, tabernatorem unum, quae villa confiniat cum
villis Woykowice, Przeczze et Dąbie. Item habet cmetonem unum
in villa Woykowice Komorne. Item habet hortulaniam unam pe-
nes civitate Siewior. Item habet piscinas minores sex sub ec-
clesia. Item habet decimas manipulares; primam ex agris
civium recenter extirpatis; ex antiquitus autem pecuniariam va-
loris octo florenorum, alteram de villa Strzebiesławice inte-
gram, tertiam de villa Wiezdź integram, quartam de villa Bucho-

łowice integram, quintam de villa Dziewki ex agris praedialibus tantum, sextam de villa Zelysławice ex uno agro tabernatoris k. 164-v. nempe tantum, septimam de villa Brudzow integram, / octavam de villa plebani Warężyn integram, quae omnes decimantur. Item habet ex toleneo episcopali florenos viginti annuos quos pro emendo vino ad sacrificum per antecessores episcopos Cracovienses donatos esse domini consules uno ore retulerunt. Item habet domum pro residentia sua recenter aedificatam cum...⁷⁾

Item habet duas domos pro vicariis, ex quibus unum triginta duobus, alterum vero sedecim florenis annuis salariat.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat plebanus sedecim florenis annuis una cum cantore.

Ad parochiam pertinent villae in primis civitas Siewior cum suburbiis, villae Gołuchowice, Trzebiesławice, Vieische, Buchołowice, Warężyn, Dziewki, Pinczyce, Zelysławice et tres officinae ferri nempe: Siekaczowska, Sulikowska et Czekanka.

Circa hanc ecclesiam est altare dotatum tituli Assumptionis B. M. V. iuris patronatus fraternitatis litteratorum, quod nunc vacat a festo Paschalis praesentis anni idque per resignationem Nicolai a Siewior immediati ipsius possessoris. Habet autem pro dote; quinque arva agri in diversis locis iacentia, ex quibus primum iacet ad vadum fluvii Przemsza, longitudinis unius stadii, latitudinis quadraginta sulcorum plus vel minus, alterum ultra agros Selgowiec longitudinis duorum stadiorum, latitudinis quadraginta sulcorum; in tertio loco post horrea civium habet k. 165-r. duo arva disiunctis iacentia, singula longitudinis unius stadii, latitudinis unum quindecim alterum duodecim sulcorum; quintum arvum tantum a superiori via intermedia disiunctum longitudinis unius stadii, latitudinis quindencim sulcorum. Item habet hortos duos, quorum unus iacet penes hortum castrensem, alter post capellam Sanctae Sophiae. Item habet domus pro altarista cum pomeriolo. Ratione cuius dotis obligatus est singulis diebus Dominicis et festis missam de B. M. V. cantare, maturam dictam litteratis occinentibus.

Sunt et fraternitates et contubernia circa hanc ecclesiam, quarum prima litteratoru merecta a Fridercio cardinali, quae habet vaccas duodecim cum censu, a singulis quattuor grosso-

⁷⁾ Za cum urywa się zdanie.

rum. Item habent censum annum viginti quattuor grossorum et doudecim emptum duodecim florenorum; faciunt quoque inter se contributiones mutuas et ex illis solvunt altaristae Assumptionis B. M. V. quattuor florenos annuos et cantori viginti quattuor grossos annuos; cera procurant altare et maturam cantant; secundum contubernium lanionum, tertium fabrorum ferri, quartum figulorum, quintum sutorum, sextum sartorum, septimum pellionum. Quae singulae fraternitates procurant singulis quattuor temporibus vigilias defunctorum cantari et unam missam pro defunctis.

CAPELLA HOSPITALIS

Est capella circa domum hospitalis, lignea tituli sancti Valentini, non consecrata esse dicitur, iuris patronatus dominorum consulum civitatis Siewior. Lacunar habet / tabulatum simplex, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria, ex quibus maximum muratum, non consecratum; portatile unum incertum.

Ex attinentiis altaris habet candelabrorum de ligno unum par, nolam ad altare unam, campanam unam signantem ante fores ecclesiae; casulas duas, unam rubei coloris de medio serico plano, alteram de tela lana intertexta cum alba una et integro apparatu; mappas tres, antependia duo, unum de forstato rubei et viridis coloris per partes, alterum de camcha viridi, manutergium unum; cetera ex parochiali afferuntur.

Haec capella habet suum capellanum, qui vulgo praepositus hospitalis vocatur, qui nunc est Valentinus Nyko de Siewior actu praesbyter institutus. Habet autem pro dote; ex villa Trzebiesławice censum annum quinque florenorum et inde ex duobus laneis singulis quattuor gallos et triginta ova, ab uno hortulano duos gallos et quindecim ova. Habet tres metretas siliginis ex iisdem duobus laneis et ex praedio Trzebiesławice. Ratione cuius dotis obligatus est unam missam in septimana legere feria sexta pro defunctis.

Item habet pro sua dote duos hortos, unum iacentem penes capellam Sancti Valentini, alterum vero post capellam Sancti Leonardi. Ibidem habet et duo stadia agri. /

Circa hanc capellam est domus hospitalis habens suam dotem sed eam exiguam nempe hortos tres: primum post capel-

lam Sancti Leonardi, alterum penes molendinum civile, tertium ante capellam Sancti Iohannis inter hortos civiles. Item habet tria stadia agri post capellam Sancti Leonardi latitudinis duodecim stulcorum plus vel minus. Item habet prata quattuor, in loco Piwonia dicto tria, quartum in loco Bacholyn dicto. Verbum haec prata sunt onerata; census enim ex illis pro castro solvitur, nempe ex quattuor pratis florenus unus te tres grossi. Item habet duas arcas pro aedificandis domibus, ex quibus gramina tolluntur pro domo hospitali. Item habet arvum agri legatum cum uno prato iacens ad torrentem dictum Sitna, ex quo unus florenus annuus pro hospitali solvitur. Item habet vaccas quattuor, boves duos. Item habet duos curatores a dominis consulibus electos, qui bona hospitalis administrant et eleemosynas inter pauperes dividunt. Item habet domus hospitalis triginta florenos legatos a domino Siemonski iudice Siveriensi tempore praesentium pro emendo censu redemptionali, verum a successoribus eius detinentur cum maximo damno et iniuria domus hospitalis.

Est in eadem parochia extra civitatem capella in campo tituli sancti Leonardi sub dubio consecrata; anniversarium enim dedicationis eius non celebratur. Dotem nullam habet prout nec apparatus; officiiatur per praesbyteros parochiale omnia secum
k. 166-v. afferentes. /

Est et capella in eadem parochia murata extra civitatem tituli sancti Iohannis Baptistae consecrata. Altaria habet duo, unum consecratum sed violatum. Dotem nullam habet prout nec apparatus. Officiatur per praesbyteros parochiales omnia secum afferentes.

Est et capella tituli Sanctae Sophiae in campo lignea, non consecrata. Similiter et dote et apparatibus caret.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ne chrisma in altaribus crematur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. Panis singulis septimanis pinsetur et sacramentum de recenti pane singulis septimanis renovetur diesque renovationis in tabula parieti ad ciborium appensa notetur. Laternae pro commitando ad infirmos sacramento comparentur. Metrica utraque iuxta formam datam manu praesbyteri sacramentum conferentis scribatur neque plures patrini quam unus et una admittantur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis a sepulturis in ecclesia provenientium et legatarum fideliter con-

scribantur et distributiones illarum; unusque quaternio penes commendarium sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat; pro pecunia ecclesiae, a qua usura ecclesiae solvitur, aliquis census redemptionalis vel ager comparetur, ex quo census ecclesiae usuram non redolens proveniat. Admodum reverendus dominus canonicus plebanus Severiensis inspiciat privilegium super / viginti florenos ex teloneo provenientes et si iuxta relationem dominorum^m consulum pro vino emendo ad sacrificium ab antecessoribus episcopis Cracoviensibus donati sunt, non dubito vino ecclesiam Suam Reverentiam procuraturam. In graduali, quae desunt, pargameneo annotato suppleantur. Ad ostia coemeterii cancelli parentur, ne bestiis facilis aditus pateat. In capellis non consecratis sine licentia ordinarii non celebretur, quae singulis sex mensibus accipi debet vel consecratio illarum procuretur portatiliaque pro iisdem capellis certa consecrata inscriptionem nominis consecratoris, temporis consecrationis et tituli habentia comparentur. Domini consules cum assistentia praepositi hospitalis iure agant pro triginta florenis legatis pro domu hospitali cum successoribus domini Siemunski iudicis mortui legatoris. Dominus Ioannes Siemunski moneatur per dominum commendarium, ut concubinam domo expediat. Si monitis non paruerit, terminus ipsi assignetur coram Illustrissimo Domino Cardinali pro die executionis praesentis visitationis assignanda.

VILLA CIĄGOWICE

Ecclesia parochialis lignea tituli S. Bartholomaei Apostoli et Sanctae Catharinae, consecrata, iuris patronatus haeredis villae; lacunar habet tabulatum, fenestras integras, parietes muros, imaginem crucifixi in medio sui. /

Item habet altaria tria, ex quibus maius muratum, non consecratum, reliqua duo lignea, singula unicis mappis cooperta, portatile unum incertum.

Item attinentia altaris non sunt praeventa in ecclesia praeter nolanam unam, candelabrorum de ligno duo paria, turiferarium cupreum, et ferramenta pro pinsando pane.

Item habet ciborium ligneum, mundum non clausum, in eo vas cupreum velo de camcha rubea coopertum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramentum minus recens in sacculo mundo in se continens est inventum; chrismale cu-

preum, bursam pelliceam pro deferendo ad infirmos sacramento novam cum nola.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, non clausum. Metrica nulla scribitur; achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calicem argenteum, unum deauratum, monstrantiam cupream.

Item habet casulam unam rubei coloris de cameloto cum alba et integro apparatu; pluviale nullum, antependia tria, unum de camcha rubei coloris, duo de drelichu picto.

Item habet superpilicium unum, mappas decem, tobalia duo, manutergia duo, linteola tenuissima duo, vexillorum duo paria.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui nullos praeter collectas, quae in sacculum mittuntur, quando missa fit; a sepulturis in ecclesia unus florenus solvitur. /

Libris pro officio ecclesiastico caret; dicuntur rapti esse per Iohannem praesbyterum profugum et apostatam.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile mediocriter bonum, unam campanam in se continens, alteram signantem in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum, tectum et clausum; ossorium bonum.

Haec ecclesia caret rectore ab octo vel ultra annis idque a morte venerabilis Sebastiani Podczaszy ultimi et immediati ipsius possessoris. Habet autem pro dote agros incipientes ab ecclesia protensos versus villam Wysoka usque ad silvam, longitudinis trium stadiorum, latitudo antem eorum a via, quae ducit in Wysoka ad semitam in eandem villam currentem, amplissima latitudo; in fine autem longitudinis sunt prata sub ipsa silva.

Item habet decimam manipulearem ex villa Ciagowice, quae decimatur, alteram ex villa Turza a tribus cmetonibus, quae decimatur; cetera sunt inquirenda ex libro beneficiorum. Item habet domum semidesolatam cum horto.

Domum pro rectore scholae non habet.

Ad parochiam pertinent villae: Ciagowice, Niegowonice, Rokitno, Poręba, Kuznica, Maston, Krzemienda.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ne in portatili praesenti celebretur, est enim incertum et motum; sed novum consecratum inscriptionem nominis consecratoris habens com-

paretur. Chrisma in portatilibus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacra/rio habeatur. Attinentia altaris corporalia, pallae, vela, purificatoria, bursae comparentur. Panis pro sacrificio missae singulis septimanis pinsetur et sacramentum singulis septimanis renovetur de recenti pane farinaque pro eo pinsando non mendicetur. Sacramentum sub custodia laicorum in ecclesia non relinquatur, serae autem tam ad ciborium quam ad fontem comparentur, semperque clausa maneant; vasculum parvum et scatula ad ciborium comparentur et dum plebanus instituetur vel praesbyter residens erit, sacramentum in duo vascula parva et sacculos mundos lineos consecratos disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur cum unoque vasculo in vas cupreum, stabile, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur. Metrica utraque in libro ligato, qui ematur, iuxta formam relictam scribatur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, a sepulturis in ecclesia provenientium et legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur; unusque quaternio penes futurum plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat.

Libri pro officio ecclesiastico, missale Romanum, liber agendorum, graduale, antiphonarium, psalterium comparentur. Patroni monentur, ut intra sex menses plebanum praesentent Illustrissimo Domino Cardinali instituendum, interim autem nullus praesbyter ex manu laicorum hoc beneficium tenere praesumat / imo neque missam celebrare in hac ecclesia neque sacramenta administrare sine litteris commendae; pro patrocinio tamen pro festo Sanctae Catharinae concedimus, praesbytero alicui ex Siewior celebrare, qui sacramentum sub custodia laicorum relictum consumat neque in ecclesia relinquat.

VILLA CHRUSZCZOBROT

Ecclesia parochialis lignea tituli Sanctae Annae, consecrata, iuris patronatus haeredis villae; lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata, ex quibus duo apparent esse consecrata, verum unum in corpore ex consecratis ruinaminiatur, tertium sigillum habet apertum; singula tribus mappis cooperta; portatile unum incertum et confractum.

Item habet attinentia altaris; corporalia tria, munda et integra, pallas tres, purificatoria duo, vela duo, bursam nullam, panem de farina ostiiale mendicata et vinum recentia, odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria tres, candelaborum tria paria, ex quibus unum par de stanno, duo de ligno, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum mundum, bene clausum, in eo vas stanneum velo de serico simplici violacei coloris cooper-tum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramen-tum recens in sacculo mundo in se continens continetur; chris-male stanneum chrisma et olea praesentis an/ni continens; bur-sam de panno auro intertexto rubei coloris cum nola; cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica baptisatorum scribitur in cartis; achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calicem argenteum unum, alterum stanneum, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero quattuor: primam albi coloris de serico adamasco, alterum de panno auro intertexto, altobaso serico viloso rubei coloris cum auro variantis, tertiam viridis coloris de barchano picto, quartam nigri coloris de harasio; singulas cum suis albis et integro apparatu.

Item habet pluviale unum rubei coloris de serico plano.

Item habet antependia numero tria: primum de medio serico plano viridis et rubei coloris per partes, alterum de camcha rubeo cum albo variante, tertium de barchano albo cum rubeo variante.

Item habet superpilicia maiora duo, mappas decem septem, tobalia quadrata quinque, ex quibus unum de serico simplici auro intertexto, manutergia quattuor, linteola tenuissima quinque vexillorum duo paria. Item habet laternarum cum vexillis unum par.

Item habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas viginti, a singulis sex grossi census annui solvuntur; a sepulturis in ecclesia secundum libitum, collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit. /

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, liberum agendorum Povodovii novum, graduale papireum; antiphonario et psalterio caret.

Habet litteras super processiones cum venerabili sacramento pro certis festis sine conditione manuum adiutricum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum, duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum, tectum et clausum ossorium bonum.

Haec ecclesia habet suum rectorem Stanislaum Gaboński, actu praesbyterum, morbo frenesi laborantem et ideo administratur haec ecclesia in temporalibus per Iohannem Podczaszy, in spiritualibus vero per Martinum Stańczyk de Mrzigłód. Qui pro dote habet agri laneos duos incipientes ab ecclesia protensos usque ad limites villae Sikorka ipsisque limitibus terminantur, latitudinis singulos quindecim sulcorum plus vel minus. Item habet prata duo, unum proximum domui plebanali, alterum in silva. Item habet duas piscinas maiores et tertiam minorem. Item habet decimas manipulares: primam de villa Chroscibrot integram, alteram de villa Mirzonice quondam habitata, nunc vero in agros praediales conversa et haec decimatur. Item decimas pecuniales: primam ex Wysoka, quae non solvitur, ex Sikorka, quae solvitur. Cetera sunt inquirenda ex libro beneficiorum. Item habet domum pro residentia sua semidesolatam cum horto.

Item habet domum pro vicario, quem salariat modo collator viginti quattuor florenis annuis et octo coretis siliginis, quattuor vero ciceris, duobus pisorum, medio coreto milii et usu fructu horti plebanalis.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto, qui salariatur una marca annua.

Ad parochiam pertinent villae: Chrosczobrot, Tucznababa, Sikorka, Zabkowice, Wysoka, Przybysławice, officina ferri Wiesiołka.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur, sed pro cremando chrismale lapis specialis in sacrario habeatur. Farina pro pinsando pane non mendicetur, sed per plebanum vel de thesaro ecclesiae procuretur, clavis a ciborio et a fonte in sacrario semper servetur, vasculum aliud parvum et scatula ad ciborium paretur atque

in duo vascula parva et sacculos mundos lineos consecratos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, cum altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in vase stanneo cum altero in scatula reponatur. Infirmi nunquam cum una hostia visitentur. Metrica utraque in libro ligato, qui ematur, manu praesbyteri scribatur iuxta formam datam. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, censuum a vaccis, a sepulturis provenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur; unusque quaternio penes commendarium sit; alterum penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. In graduali, quae desunt, papiro annotato suppleantur. Antiphonarium et psalterium comparentur.

WOYKOWICE KOSCIELNE

k. 171-r.

Ecclesia parochialis lignea tituli S. Martini et S. Dorothea; consecrata, iuris patronatus haeredum villae; chorum habet testudine clausum, in corpore lacunar tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata, ex quibus maius tantum apparet esse consecratum, reliqua non consecrata; singula tribus mappis cooperta, portatilia duo incerta.

Item habet attinentia altaris: corporalia tria, pallas tres, purificatoria duo, velum unum, bursam unam, panem de farina ostatiam non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria tres, candelabrorum de ligno tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane nulla, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium in muro excussum, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas ligneum velo de serico simplici coopertum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur; chrismale stanneum cooperculum malum habens, chrisma et olea praesentis anni in se continens; bursam pelliceam cum nola; cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica utraque in cartis scribitur. Achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia; calices argenteos duos, pacificale argenteum rotundum unum, monstrantiam cupream.

171-v. Item habet casulas quinque: rubei coloris tres, unam de serico adamasco, duas de camcha viridis coloris, / unam de serico adamasco lazurini coloris, unam de serico adamasco, singulas cum suis albis et integro apparatu. Pluviale nullum.

Item habet antependia quattuor: duo de muchaiero rubei et viridis coloris per partes, unum de serico adamasco gario-philacei coloris et serico simplici rubei coloris per partes, unum de serico simplici rubei coloris et muchaiero nigri coloris per partes.

Item habet superpilicium unum maius, alterum minus pro puero ministrante, mappas duodecim, tobalia quadrata quinque, manutergia sex, linteola tenuissima quinque. Item habet pro ornando stalo ad reponendum sacramentum in monstrantia taphtam super fundum flavum auratum nigram vilosam; vexillorum tria paria.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui; vaccas septem, a singulis quattuor grossi census annui solvuntur; a sepulturis in ecclesia secundum libitum; collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii novum; graduale, antiphonarium et psalterium nulla.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum, campanile muratum, duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae; coemeterium non bene saeptum nec tectum; ossorium bonum, umratum.

172-r. Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Martinus a Topolia, actu praesbyter institutus. Habet autem pro dote agros in tribus locis iacentes: in primo loco ante villam versus Siewior habet uattuor sta/dia agri latitudinis decem octo sulcorum, in secundo loco post montem Skała dictum habet arvum longitudinis duorum stadiorum, latitudinis sexaginta sulcorum, in tertio loco versus villam Przeczice habet unum stadium agri latitudinis viginti sulcorum. Item habet duo prata, quorum unum iacet penes fluvium Wsoła, alterum vero apud villam Przedcze, habet et tertium in silva dictum Karchow. Item habet hortulanum unum cum horto longitudinis duorum stadiorum. Item ha-

bet piscinam unam infra piscinam domini Rzuchowski. Item habet decimas manipulares: primam de villa Woykowice Kościelne integram, alteram de villa Malynowice integram, quae utraque decimatur. Item habet ex villis Dabie et Golasza a singulis cmetonibus unum coretum avenae tantum, a singulis autem hortulanis unum medium coretum seu vertelum avenae tantum. Item habet domum pro residentia sua cum horto longitudinis trium stadiorum.

Item habet arcam pro domo rectoris scholae, quem salariat plebanus quattuor florenis annuis.

Ad parochiam pertinent villae: Woykowice Kościelne, Dabie, Malynowice, Golasza.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut in altaribus in corpore sine portatili certo inscriptione nominis consecratoris, temporis consecrationis et tituli habente non celebretur; praesentia enim incerta sunt. In maiori altari tuto celebrari potest. Chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. Corporalia nova comparentur, haec enim non admodum bona sunt et consecrentur mundiusque serventur. Panis singulis septimanis pro sacrificio missae pinsetur et de recenti pane singulis septimanis sacramentum k. 172-v. renovetur. Ferramenta / pro pinsando pane comparentur. Ad ciborium alterum vasculum parvum paretur et duo sacculi novi linei, praesentes enim laceri sunt et scatula comparentur et consecratio illorum procuretur; in duoque vascula parva et sacculos mundos lineos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquantur cum unoque in vase ligneo cum altero in scatula reponatur. In ciborio nihil praeter sacramentum servetur. Liber ligatus pro metrica scribenda comparetur et utraque iuxta formam relictam manu praesbyteri sacramentum conferentis scribatur, neque plures patrini quam unus et una admittantur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, elemosynarum, censuum a vaccis, a sepulturis in ecclesia provenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Liber pro officio ecclesiastico nempe graduale, antiphonarium et psalterium comparentur. Coemeterium saepiendum et tegendum, inter parochianos iuxta numerum villarum cuilibet villae loco sepulturae assignato

173-r. distribuatur. Schola aedificetur. Praesbyter compendium manualis Navarae vel directorium Polanci sibi emat et saepius legat; similiter rubrum missalis Romani, librum agendorum diligenter legat et in eis se exerceat nihilque eorum, quae in missali Romano non continentur, adiiciat. Dominus Venceslaus Twarda a plebano nomine meo moneatur, ne subditos ab ecclesia arceat, domi suae haereticis contionibus populum non inficiat, arcam scholae ecclesiasticae / cedat et eam cum aliis parochianis aedificet. Si monita contempserit, terminus illi coram Illustrissimo Domino Cardinali pro die exequutionis praesentis visitationis assignanda assignetur.

TARGOSZYCE

Ecclesia parochialis murata, sola in campo extra villam ne plebani quidem domus penes eam, tituli S. Nicolai, consecrata, iuris patronatus Illrmi Domini Episcopi Cracoviensis pro tempore existentis; chorum habet testudine clausum in corpore, lacunar tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata non consecrata, singula tribus mappis cooperta, portatilia duo, ex quibus unum certum cum inscriptione nominis consecratoris.

Item habet attinentia altaris: corporalia duo munda et integra, pallas duas, vela duo, bursam unam, panem de farina ostitiam non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria duas, candelaborum de ligno tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium in muro excussum, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas ligneum, pictum velo de serico adamasco rubei coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramentum recens in sacculo non admodum bono in se continens continetur. Chrismlae stanneum malum cooperulum habens, chrisma et olea praesentis anni in se continens, bursam de serico simplici tela subductam cum nola. Ce-
173-v. reus ante ciborium ardet. /

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica baptisatorum et copulatorum mixtim scribitur in libro ligato. Achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duo, crucem argenteam unam, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero tres: primam rubei coloris de serico adamasco, alteram viridis coloris de serico simplici lato, tertiam violacei coloris cum flavo variantis de serico adamasco; singulas cum suis albis et integro apparatu. Pluviale nullum.

Item habet antependia numero quinque: duo de tapete germanico lineis in latum ductis aere intertextis variante, rubei coloris unum de muchaiero, viridis coloris unum de muchaiero, unum de tela picta.

Item habet superpilicia maiora duo, mappas undecim, tobalia quadrata tria, manutergia tria, linteola tenuissima duo, vela super monstrantiam ponenda duo, unum de tela aurata, alterum de serico simplici rubei coloris; vexillorum duo paria.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas viginti, a singulis sex grossi census annui solvuntur, a sepulturis in ecclesia unus florenus solvitur. Collectae rarius in tabulam mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum scriptum, graduale papireum scriptum, antiphonarium novum scriptum in papiro secundum breviarium k. 174-r. Romanum, psalterium papireum bonum. /

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, coemeterium bene saeptum non tectum, ossorium malum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Valentinus Nicocius a Siewior, actu praesbyter, institutus. Qui pro dote habet agros in septem locis positos: in primo loco na Łazach penes viam in Siewior currentem habet sex stadia agri latitudinis sexaginta sulcorum, in secundo loco na Gaju penes limites villae Przeczce habet arvom longitudinis quinque stadiorum latitudinis sulcorum triginta, in tertio loco habet agrum incipientem ab ecclesia protensum usque ad limites villae Przeczce longitudinis sex stadiorum latitudinis decem octo sulcorum, in quarto loco habet agrum incipientem similiter ab ecclesia protensum ad limites usque villae Toporowice, longitudinis quinque stadiorum latitudinis quindecim sulcorum, in quinto loco habet agrum similiter incipientem ab ecclesia ab ipsa porta coemeterii protensum ad limites villae Toporowice

longitudinis sex stadiorum latitudinis viginti sulcorum, in sexto habet arvum prope ecclesiam penes limites villae Mirzecice ad puteum longitudinis duorum stadiorum latitudinis viginti plus vel minus sulcorum, in septimo loco dicto Piskorzow ad semitam ex Toporowice in Mirzecice habet duo stadia agri latitudinis viginti sulcorum. Item habet hortulanum unum, piscinam unam desolatam, gramina in ea secantur. Item habet decimas manipulares: primam ex villa Sadowice a cmetonibus tantum, ex praedio autem unam marcam pecuniae, alteram ex villa Mirzecice ab uno cmetone dicto Mieszko, tertiam ex villa Ozarowice / ex tribus laneis episcopalibus, quartam a duobus hortulanis in Mirzecice, quintam in villa Dziewki ex agris cmetonum tantum. Item habet decimam pecuniam novem marcarum ex villa Myslow. Item ex villa Przeczice manipulem ab uno cmetone, molendinatore et tribus hortulanis et ex certis agris a cmetone Dercy nempe a molendino avulsis. Item habet domum pro residentia sua cum horto et parvo prato domui adiacente in villa Mirzecice.

In eadem villa habet domum pro rectore scholae, qui salariatur a plebano quinque florenis annuis et decem grossis. Insuper habet medium stadium agri et hortum penes ecclesiam.

Ad parochiam pertinent villae: Mirzecice, Sadowie, Zawada, Toporowice, Przeczycze, Brudzowice.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. In uno tantum portatili, quod inscriptionem nominis consecratoris habet, tuto celebrari potest; alterum incertum est. Panis singulis septimanis pinsetur et sacramentum singulis septimanis de recenti pane renovetur, illudque in duo vascula parva, quae sunt, et sacculos mundos, lineos, consecratos, integros, praesentes enim laceri sunt, disponatur, ut cum in uno ad infirmos deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur cum utroque vasculo parvo in duo vasa stabilia reponatur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis provenientium, a sepulturis in ecclesia provenientium legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur unusque quaternio penes plebanum / vel eius vicarium sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat; victricique singulis diebus Dominicis et festis tabulam pro colligendis eleemosynis proferant. Ossorium reparetur. De sacramento matrimonii neque post septuagesimam

licitetur. In sacrario confessione ne nobilium quidem audiat. Vicarius brevarium Romanum emat et illo utatur.

VILLA SANCZOW

Ecclesia parochialis lignea tituli S. Iacobi minoris consecrata, iuris patronatus Venceslai et Stanislai Ozarowskich haeredum villae, lacunar habet tabulatum, pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Habet altaria tria murata, consecrata, sigilla et tabulas integras habentia, singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia tria, pallas tres, purificatoria tria, vela quattuor, bursas tres, panem de farina ostaticam non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria tres, candelabrorum tria paria: unum de cupro, duo de ligno, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

k. 175-v. Item habet ciborium ligneum penes maius altare, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici rubei coloris coopertum; sunt et alia duo vascula parva serico obducta, ex quibus in uno sacramentum recens in sacculo mundo est inventum, alterum vacuum; / chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni continens; bursam de serico medio viloso viridis coloris cum nola, baldachinum de serico, simplici rubei coloris. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos albos, crucem argenteam unam, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero quinque: albi coloris unam de serico adamasco, rubei coloris unam de serico adamasco, viridis coloris unam de serico viloso, violacei coloris unam de serico simplici lato, nigri coloris unam de serico viloso; singulas cum integro apparatu, albis autem tantum quattuor.

Item habet pluviale unum viridis coloris de serico simplici lato burgatela rubeo colore cum albo variante circum circa obductum.

Item habet antependia numero septem: primum de medio serico plano flavi et rubei coloris per partes, alterum viridis coloris de serico simplici, quinque de tela picta.

Item habet superpilicia maiora duo, minora duo, mappas viginti duo, tobalia quadrata sex, ex quibus duo de serico simplici rubei coloris, mappas de linteo tenuissimo duas, velum super ambonam de linteo tenuissimo, manutergia septem, velum de tela aureata oblongum unum; vexillorum tria paria. /

k. 176-r.

Item haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: a singulis quattuor grossi census annui solvuntur; a sepulturis in ecclesia secundum libitum; collectae non singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missalia Romana duo, librum agendorum Dioecesis Płocensis, gradualia duo, unum pergameneum Prutenicum sine principio, alterum papireum; antiphonario caret, psalterium papireum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae, coemeterium magna ex parte muro saeptum et bene tectum, ossorium bonum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Simon de Kielcze, actu praesbyter, institutus, qui pro dote habet agros in tribus locis positos: in primo loco habet arvom agri incipientem ab ecclesia protensum versus meridiem longitudinis duorum stadiorum, latitudinis quinquaginta sulcorum; in secundo loco infra prius arvom habet arvom parvum longitudinis unius stadii latitudinis viginti sulcorum; in tertio loco sub silva et luto stagnoso versus villam Ozarowice habet arvom longitudinis duorum stadiorum, latitudinis quadraginta sulcorum. Item habet unum pratum penes fluvium Brinica. Item habet duas piscinas in silva Sachoviensi desolatas. Item habet decimas manipulares: primam de villa Sądżow, tam ex praedio militari quam cmetonibus integram, quae a cmetonibus decimatur, ex praedio rapitur, alterum in villa deserta Lubianka integram, quae decimatur; tertiam de villa Twardowice, quae decimatur

k. 176-v.

a cme/tonibus tantum, ex praedio autem ad ecclesiam in Siemunia pertinet. Item habet missalium ex villis Tabkowice, Ozarowice, Nowa Wies, Perzowice a singulis cmetonibus quattuor wertelos avenae tantum. Item habet domum pro residentia sua cum horto et pomerio et omnibus officinis oeconomicis et una

hortulania in loco, ubi antea fuit schola. Laneum autem agri a domo plebanali incipientem dicit plebanus antecessoribus suis ademptum esse per haeredem villae agrisque plebanalibus asscriptum.

Item habet domum pro rectore scholae recenter aedificatam, quem salariat plebanus quattuor florenis annuis et mensa procurat.

Ad parochiam pertinent villae Samczow, Ozarowice, Perzowice, Nowa wies, Myskowice, Tabkowice, Zedek.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. In ciborio sacramentum in duo vascula parva, quae sunt, et sacculos mundos, lineos, consecratos, integros sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in vase cupreo cum altero in parva scatula, quae comparetur, reponatur. Bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento comparetur. Metrica utraque in libro ligato iuxta formam datam manu praesbyteri sacramentum conferentis scribatur et quaelibet seorsum. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones censuum a vaccis provenientium legatarum, collectarum, eleemosynarum, a sepulturis in ecclesia provenientium / et distributiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes ivctricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Liber agendorum et antiphonarium comparentur. In graduali, quae desunt, papiro annotato suppleantur. In sacrario confessio non audiat. De matrimonio neque post septuagesimam licetur.

k. 177-r.

VILLA SIEMUNIA

Ecclesia parochialis murata tituli Omnium Sanctorum consecrata, iuris patronatus haeredum villae Petri Siemunski, iudicis Severiensis, chorum habet testudine clausum in corpore, lacunar tabulatum, pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata, ex quibus maius consecratum sigillum et tabulam integra habens. Reliqua duo fuerunt quidem consecrata, verum unius est sigillum motum, alterum vero inaequalem habet tabulam, singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia sex, pallas dua, purificatoria quinque; vela quattuor, bursam nullam, panem de farina ostatiam non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria tres, candelaborum tria paria, ex quibus unum par de stanno, duo de ligno, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

k. 177-v.

Item habet ciborium in muro excussum, mundum, tutum, / bene clausum, in eo vas ligneum velo de serico simplici violacei coloris coopertum, in quo sacramentum recens in sacculo sericeo sacculum mundum lineum in se continente est inventum sine vasculo parvo; chrismale cupreum, chrisma et olea praesentis anni continens, bursam de serico viloso rubei coloris. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achenum pro aspergendo populo.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos tres, crucem argenteam unam, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero⁸⁾; albi coloris unam de serico adamasco, rubei coloris unam de cameloto, gariophilacei coloris duas, unam de serico viloso, alteram de serico lato, unam de serico adamasco gariophilaceo colore cum flavo variante, nigri coloris unam de serico plano; singulas cum suis albis et integro apparatu, quae⁹⁾ stola caret.

Item habet pluviale unum de camcha viridi cum albo variante.

Item habet antependia numero sex: primum de medio serico plano albi et rubei et de serico adamasco nigri coloris per partes, alterum huic simile, tertium de medio serico plano flavi et rubei coloris per partes, de muchaiero tria flavi, rubei, viridis et nigri coloris per partes. /

k. 178-r.

Item habet superpilicia maiora duo, mappas triginta, ex quibus aliquot breves, tobalia quadrata decem, manutergia sex, vela de tela sericea unum, de serico simplici rubei coloris unum, de serico simplici grisei coloris unum; vexillorum duo paria.

⁸⁾ Za numero jest luka na 3 cm.

⁹⁾ Wyraz quae jest przekreślony późniejszą ręką i nad nim wypisano ultima.

Item haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas sex, a singulis sex grossi census annui solvuntur, a sepulturis in ecclesia secundum libitum. Collectae non singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum ante reformationem Tridentinam pergameneum, librum agendorum Povodovii, gradualia duo unum pergameneum Prutenicum sine principio, alterum papireum sublacerum, antiphonarium penes graduale papireum breve, psalterium papireum bonum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum, campanile muratum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae, coemeterium muro saeptum, ossorium non admodum bonum.

Haec ecclesia caret plebano, sed per commendam ab Illustrissimo Domino Cardinali ad biennium concessam per Simonem a Kielce plebanum in Sączow vicinum administratur. Habet autem pro dote agros in duobus locis iacentes: in primo loco incipientes a domo plebanali protensos versus orientem longitudinis duorum stadiorum, latitudinis quadraginta plus vel minus sulcorum, in secundo loco versus molendinum habet tres laneos nimis breves nempe longitudinis trium tantum stadiorum latitudinis duos sin/gulos quadraginta, tertium vero viginti sulcorum.

Item habet in duobus locis arenosis: in primo loco ad molendinum stadium agri, in altero loco penes limites villae Sączow stadium alterum agri, singula latitudinis viginti sulcorum et ea sterilia. Item habet pratum unum in loco Korzutki dicto inter prata haeredis. Item habet piscinas duas desolatas; hortulanum unum in villa Brzinkowice cum paucis agris. Item habet decimas manipulares: primum de villa Siemunia integram, alteram ex villa Twardowice de praedio tantum, tertiam de villa Brzinkowice de quatuor laneis et uno hortulano, quartam ex villa Gora ex certis agris, quintam ex villa Strzyzowice ex praediis militaribus, sextam ex villa Rogoznik ex certis agris praedi militaris, cuius decimatio redimitur cum iniuria plebani, septimam de villa Sączow ex certis agris poswiatne vocatis, quae decimantur. Item habet missalium ex villis Rogoznik, Gora, Dobieszowice et Twardowice, ex aliquibus villis a singulis cmetonibus quattuor wertelos avenae tantum ex aliquibus duos wertelos tantum. Item habet domum pro residentia sua semidesolatam cum horto.

Item habet domum pro vicario cum horto, quem salariat quadraginta florenis annuis et certis leguminibus.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto, qui salariatur a plebano quattuor marcis annuis et quattuor wertelis siliginis.

k. 179-r. Ad parochiam pertinent villae: Siemunia, Rogoznik, Twardowice, Gora, Brzynkowice, Strzyzowice, Dobiszowice. /

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut in altaribus minoribus sine certo portatili bene et aequaliter constituto, quod inscriptionem nominis consecratoris et temporis consecrationis et tituli habeat, non celebretur, unum enim tabulam inaequalem habet, alterius vero sigillum magna ex parte motum. Chrisma in altaribus non cremetur, sed pro cremnado chrismae lapis specialis habeatur. Mediis corporalibus custodiae non includantur; vasculum aliud parvum ad ciborium comparetur et hoc praesens reformetur in duoque vascula parva et sacculos mundos lineos consecratos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur cum unoque vasculo in vase stabili ligneo, ut nunc est, cum altero in scatula parva reponatur. Chrismale stanneum comparetur et bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento. In casulis consecratis praesbyteri non sepeliantur, sed non inconsecratis sepeliri possunt. Tabula pro colligendis eleemosynis singulis diebus Dominicis et festis proferatur, duoque quaterniones comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, census a vaccis, a sepulturis in ecclesia provenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes plebanum vel commendarium sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. In graduali, quae desunt, papiro annotato suppleantur. Ossorium tegatur. Debita ecclesiae exigantur iureque pro illis agatur. Confessio turmatim non audiat ne minorennium quidem. In secundis vesperis Paschatis et Pentecostes circuitus non fiant circa fontem. In contione inter

k. 179-v. rudimenta fidei credo non intermittatur. /

VILLA GRODZIEC

Ecclesia parochialis lignea tituli Sanctae Catharinae Virginis, consecrata, iuris patronatus conventus sanctimonialium Zwierziniensis, lacunar habet tabulatum, pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria, ex quibus maius muratum, prout apparet consecratum, reliqua duo murata etiam, sed non consecrata, singula tribus mappis cooperta, portatile nullum.

Item habet attinentia altaris: corporalia quinque munda et integra, pallas totidem, purificatoria quattuor, vela duo, bursam unam, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria quattuor, candelaborum de ligno tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico medio plano rubei coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum sacramentum recens in sacculo sericeo tela subducto continens continetur; chrismale stanneum, chrisma et olea praesentis anni continens, bursam de calce laceram cum nola. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum; metrica utraque scribitur in chartis; achenum pro aspergendo populo.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duo, ex quibus unum deauratum, alterum album, cru/cem argenteam unam, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero sex: albi coloris unam de serico plano, de panno auro intertexto unam cum serico viloso rubei coloris variante, rubei coloris duas, unam de camcha cum albo variante, alteram de serico simplici, viridis coloris unam de medio serico plano, nigri coloris unam de cameloto, singulas cum integro apparatu et albis praeter unam alba carentem.

Item habet pluviale unum rubei coloris de cameloto.

Item habet antependia numero¹⁰⁾ albi coloris unum de serico plano, unum de burgetela rubeo cum flavo variante, rubei coloris duo, unum de cameloto, alterum de camcha, tria de tela picta.

Item habet superpilicia, maius unum, minora quattuor, mappas viginti, tobalia quadrata sex, manutergia sex, linteola tenuissima decem, velum oblongum de tela sericea auro intertexta, vexillorum quattuor paria.

¹⁰⁾ Za numero luka na 3 cm.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas undecim, a singulis sex grossi census annui solvuntur; a sepulturis in ecclesia florenos duos. Collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Cracoviense, librum agendorum Povodovii novum, graduale papireum bonum, antiphonarium papireum breve, breviarium Cracoviense loco psalterii.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum, tres campanas in se continens, quartam signantem in medio ecclesiae, coemeterium bene saeptum, tectum et clausum,

k. 180-v. ossorium bonum. /

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Iacobus de Brzeznic; actu praesbyter institutus, qui pro dote habet agros in tres campos seu seminationes divisos; pro prima seminatione habet agrum incipientem a limitibus oppidi Bedzin protensum ad limites villae Grotkow, longitudinis sedecim stadiorum, latitudinis septem sulcorum; pro secunda seminatione habet agrum incipientem a limitibus oppidi Czeladź, protensum usque ad villam Grodziec ad domum plebanalem, longitudinis quindecim stadiorum, latitudinis sedecim sulcorum; pro tertia seminatione habet agrum incipientem a limitibus villae Woykowice Komorne protensum usque ad villam Grodziec, longitudinis decem stadiorum, latitudinis octo sulcorum. Item habet additamenta quattuor: primum sub silva Iasień dicta, longitudinis quinque stadiorum, latitudinis octo sulcorum, secundum in loco idcto Mostki, longitudinis et latitudinis paris, tertium et quartum in monte Kiiowa, longitudinis singula quinque stadiorum, latitudinis singula sex sulcorum. Item habet pratum sub silva Iasień unum. Item habet tres piscinas desolatas in loco Habłus dicto. Item habet tres hortulanos, quos sibi a domina Abbatissa ademptos esse dixit; donati autem erant plebano a sculteto libero Szeling dicto. Item habet decimas manipulares: primam ex preadio dominae Abbatissae in villa Grodziec, alteram ex eadem villa ex agris scultetialibus, tertiam in villa Grotkow ex agris praedialibus tantum, quartam ex villa Ładzisza a sculteto pecuniariam duodecim scutorum, quae decimantur. Item ex villa Piotrkowka habet decimam ma-

k. 181-r. nipularem, quae rapitur. /

Item habet missalium a triginta tribus cmetonibus, a singulis metretam siliginis et tres wertelos avenae. Item habet domum

pro residentia sua, a qua hortum sibi ademptum esse dicit per Dominicam Abbatissam.

Item habet domum pro vicario, quem modo non servat.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat plebanus sex florenis annuis.

Ad parochiam pertinent villae: Grodziec, Pszary, Łagisza, Grotkow.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut in altaribus minoribus sine portatili certo inscriptionem nominis consecratoris habente non celebretur, in maiori altari tuto celebrari potest. Chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. Pallae mediis corporalibus non includantur. Panis singulis septimanis pinsetur et sacramentum singulis septimanis de recenti pane renovetur. Clavis tam a ciborio quam a fonte in sacrario diligenter servetur (ad ciborium)¹¹⁾. Sacramentum in duo vascula parva, quae sunt, et sacculos mundos lineos consecratos vel ex corporali paratos disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in scatula reponatur, cum altero in vase cupreo, prout nunc est, fiat. Praesentes sacculi sericei comburantur. Bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento comparetur nova. Metrica utraque in libro ligato, qui ematur, manu praesbyteri scribatur iuxta formam datam. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis, sepulturis provenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes vicarios ecclesiae et / ratio singulis annis fiat. Missale Romanum comparetur; antiphonarium sufficientius notetur. Plebanus compendium manualis Navarae vel directorium Polanci sibi emat et saepius legat; similiter rubrum missalis Romani et librum agendorum diligenter legat et in eis se exerceat. In sacrario confessio non audiatur ne nobilium quidem, turmatim confessio ne minorenium quidem audiatur; de sacramento matrimonii neque post septuagesimam licitetur.

¹¹⁾ ad ciborium jest w oryginalu w nawiasie.

CIVITAS BĘDZIN

Ecclesia parochialis murata tituli SS. Trinitatis, consecrata, iuris patronatus S. R. M., lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum cupreum ante maius altare pendens.

Item habet altaria quinque, murata, consecrata, sigilla et tabulas integra habentia, singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia sex munda et integra, pallas quinque, purificatoria septem, vela quinque, bur-sas duas, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria sex, candelabrorum de ligno quinque paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum in altari in corpore ad cornu epistolae sito, mundum, tultum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici caelestini coloris antiquo coopertum, in quo aliud vasculum parvum panno auro / intertexto obductum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur. Crismale stanneum, chrisma et olea praesentis anni continens; bursa pellicea Cracoviae reparatur; baldachinum de burgatela rubeo cum flavo variante; lampas ante ciborium pendet ardens.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achena pro aspergendo populo duo.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos septem, ex quibus tres deauratos, cruces argenteas tres, ex quibus duas deauratas, tertiam albam parvam, quartam crucem habet aeream deauratam, pacificalia argentea rotunda tria, duo deaurata, tertium album, monstrantiam argenteam deauratam iusti ponderis, urceolorum de argento unum par.

Item habet casulas numero¹²⁾ de panno auro intertexto alto-basso duas, unam auro cum serico viloso rubei coloris, alteram auro cum serico viloso nigri coloris variante, rubei coloris quinque de camcha, ex quibus unam auro intertextam, viridis coloris unam de serico viloso, unam de medio serico plano lineis in longum ductis albis, flavis, rubeis viridibus variante, lazurini co-

¹²⁾ Za numero luka na liczbę.

loris unam de serico adamasco, nigri coloris duas, utramque de camcha; singulas cum suis albis et integro apparatu.

Dalmaticarum unum par de camcha, rubeo cum flavo variante.

Item habet pluvialia tria de camcha, duo rubei, tertium k. 182-v. nigri coloris. /

Item habet pluvialium parvorum pro pueris ministrantibus unum par de serico medio plano lineis flavis et viridibus in latum ductis variante.

Item habet antependia numero¹³⁾ primum albi coloris de muchaiero, rubei coloris tria de camcha, unum de serico adamasco rubei et caelestini coloris per partes, unum de muchaiero flavo, rubei et viridis coloris per partes, nigri coloris unum de barchano florisato, duo de tela picta, duo de tela lana intertexta.

Item habet superpilicia maiora duo, minora sex, mappas viginti sex, tobalia quadrata quinque, tobalium ablongum unum, manutergia decem, linteola tenuissima tria, vela sericea oblonga quinque: primum de tela sericea argento intertexta, alterum de tela sericea alba, duo de serico simplici, unum viridis, alterum flavo coloris, quintum de tela sericea alba, velum super ambonam ponendum de tela Italica alba argento et serico intertexta, velum pro velanda imagine crucifixi de tela nigra picturis exornata; vexillorum quattuor paria.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas decem octo, a singulis sex grossi census annui solvuntur, a sepulturis in ecclesia duo floreni solvuntur. Item habet hortos viginti quattuor plus vel minus, a quorum singulis sulcis tres grossi census annui solvuntur ecclesiae. Item habet quinque laneos agri a certis civibus donatos ecclesiae et a communitate civitatis quondam occupatos hoc anno currenti per dominum k. 183-r. pleba/num iure evictos, nondum exdivisos, a quibus census annuus est concessus sexaginta florenorum. Collectae singulis diebus Dominicis et festis in sacculum mittuntur, ex quibus ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Plazaee, graduale pergameneum Prutenicum, antiphonarium pergameneum, psalterium pergameneum.

Item habet libros pro docendo populo: Biblia sacra, sermonum Pomerii utramque partem, sermones Meffret de Tempo-

¹³⁾ Za numero luka na liczbę.

re, sermones „Dormi secure“, Ludolphun de Vita Christi; Stellarium B. M. V., postillam Białobrzieski, sermones Amici, Thomam de Cempis de Imitatione Christi.

Extram ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile muratum tres campanas in se continens, quartam signantem in medio, ecclesiae, coemeterium muro saeptum, ossoria duo, unum muratum, alterum ligneum, utrumque bonum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Stanislaus Rutkowski actu praesbyter institutus. Habet autem pro dote: agri laneum incipientem ab horto plebanali protensum versus orientem trans publicam stratam Cracoviam currentem, qui terminatur loco Poremba dicto, latitudinis viginti duorum sulcorum plus vel minus. Item in eodem laneo habet pratum nempe in loco Poremba dicto in fine agrorum et alterum agris intermedium. Item habet hortos quinque, unum penes domum plebanalem in civitate, alterum ante valuas seu portam Cracoviensem, tertium penes suburbanum Udatka dictum in suburbio versus Zagorze, k. 183-v. quartum vero et quintum / in radice agri plebanalis. Item habet decimas manipulares: primam ex villa militari Sarnow, ex praediis militaribus tantum, alteram ex villa Małobącz integram, ex quibus prima decimatur, altera rapitur, tertiam pecuniariam ex agris civium Będzinsium valoris quinquaginta quinque florenorum. Item habet missalium ex villa Sarnow quatuor metretas avenae tantum. Item habet domum pro residentia sua mediocriter bonam cum piscina desolata.

Item habet domum pro vicario cum exiguo horto, quem salariat plebanus viginti florenis annuis.

Item habet domum pro altero vicario, quem modo non servat; ipse enim residet.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat plebanus quattuor taleris annuis. Inspuer styllum civitatis ex antiqua consuetudine idem rector tenet.

Ad parochiam pertinent: civitas Będzin cum suis suburbiis, villae Sarnow et Małobącz.

Est in hac ecclesia altare dotatum tituli Assumptionis Beatae Mariae Virginis, quod altare septuaginta annis vacabat; iuris patronatus consulum civitatis Będzin, ipsis consulibus dotem altaris pro se usurpantibus, nuper ad hoc altare provisus et institutus est ipse plebanus per Illustrissimum Principem Dominum Cardinalem Episcopum Cracoviensem. Habet autem pro-

dote censum redemptionalem viginti florenorum emptum centum marcis in villa Lypnik ab ipso haerede villae Simone Bias seu magis inscriptum. Ratione cuius dotis obligatus est altarista duas missas in septima legere, unam feria quarta de Assumptione
 k. 184-r. B. M. V., alteram feria sexta / de Passione Domini.

Est circa hanc ecclesiam domus hospitalis penes ipsum coemeterium, quae habet suam specialem dotem, sed exigam pro alendis pauperibus nempe hortos tres, quorum primus iacet penes hortos ecclesiasticos seu pro aedificatione ecclesiae donatos; ibidem et reliqui duo. Habet suum specialem curatorem domus hospitalis, qui eleemosynam inter pauperes dividit. Habet et vaccas duas pro alendis pauperibus.

Est et capella extra civitatem lignea tituli Sancti Thomae Cantuariensis, consecrata, altaria duo habens, murata. Dotem nullam habet nec apparatus, sed officiat per praesbyteros parochiales omnia secum ex parochiali afferentes.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur, sed pro cremando chrismate lapis specialis in sacrario habeatur. Fenestrae in corpore fractae reparentur. Custodiae mediis corporalibus non includantur. Panis singulis septimanis pro sacrificio missae pinsetur et de recenti pane sacramentum semper renovetur. Ad ciborium aliud vasculum parvum comparetur in duoque vascula et sacculos mundos consecratos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmos deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in vase cupreo, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur. Bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento et laternae cum vexillis pro eodem commitando comparentur. Metrica utraque in libro ligato iuxta formam datam
 k. 184-v. manu praesbyteri scribatur. / Patina una rimosa reparetur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, censuum a vaccis, ex hortis, ex agris provenientium eleemosynarum a sepulturis in ecclesia legatorum et distributiones illarum fideliter conscribantur unusque quaternio penes Dominum plebanum, alter penes victricos ecclesiae sit et ratio singulis annis fiat. In sacrario confessio non audiatur. Matthias vicarius rubrum missalis Romani diligenter legat et in eo se exerceat. Usurarii, nisi paenitentiam egerint et ea, quae pro usura acceperint, restituerint, sepultura ecclesiastica careant. Civibus Polok et Zimny, qui viventibus uxoribus alias superduxerint, et Dorothea Sukie-

niczka, quae viventi viro alterum superduxit, terminus coram Illustrissimo Principe Domino Cardinali Episcopo Cracoviensi pro die exequutionis praesentis visitationis assignanda assignetur. Iudaeis nullus christianus in domo assidue servire audeat et si qui moniti servire non destiterint ad sacram communionem non admittantur.

OPPIDUM CZELADZ

Ecclesia parochialis murata tituli Sancti Stanislai, consecrata, iuris patronatus Illustrissimi Principis Domini Episcopi Cracoviensis pro tempore existentis, lacunar habet tabulatum, pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum cupreum ante maius altare pendens, instrumentum musicum organum dictum. /

Item habet altaria quattuor murata consecrata, sigilla et tabulas integra habentia, singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia atlaris: corporalia quattuor munda et nitida, pallas totidem, purificatoria quattuor, vela tria, bursas duas, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria duas, candelabrorum de ligno tria paria, quartum de cupro, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno, cussinum de panno auro intertexto.

Item habet ciborium ferreum, deauratum super columnam lapideam ad cornu evangelii maioris altaris situm, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de tela sericea exornata coopertum, in quo aliud vasculum parvum panno auro intertexto obductum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur, chrismale stanneum, chrisma et olea praesentis anni continens, bursam pelliceam cum nola, vexillorum cum laternis unum par. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achenum pro aspergendo populo unum.

k. 185-v.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos / quattuor, ex quibus duos deauratos, crucem argenteam unam super pedem cupreum, monstrantiam argenteam iusti ponderis super pedem ligneum.

Item habet casulas numero¹⁴⁾ albi coloris unam de serico adamasco in forma Romana, de burgatela unam flavi cum violacei variantis, rubei coloris duas; unam de serico adamasco, alteram de camcha, viridis coloris unam de medio serico plano, gariophilacei coloris unam cum rubeo variantis de serico viloso, nigri coloris unam de medio serico viloso, cum tribus albis, quattuor stolis et totidem manipularibus.

Item habet pluviale unum de medio serico plano rubeo colore super viridim pictum burgatela flavo cum violaceo variante circum circa obductum.

Item habet antependia numero septem, de pellibus auratis tria, de medio serico plano albi et flavi coloris per partes quattuor.

Item habet superpilicia maiora duo, minora pro adolescentibus et pro pueris ministrantibus decem, mappas sedecim, tobalia quadrata sex, tobalium oblongum unum, manutergia sex, linteola tenuissima sex, velum super monstrantiam ponendum de tela sericea rubei coloris auro intertextum coronulis argenteis circum circa obductum, vela duo de camcha rubei coloris, super pulpitem unum, alterum super ambonam; vexillorum duo paria.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas triginta, a singulis sex grossi census annui solvuntur.

k. 186-r. Item habet duas areas in oppido, ex quarum / una solvitur census octo grossorum, ex altera nihil propter temeritatem possidentis, braseatorium unum, ex quo a qualibet metreta tritici seu brasei solvuntur ecclesiae solidi duo; hortos tres, ex quibus a singulis sulcis unus grossus ecclesiae solvitur. Item in suburbio Bitomiensi habet hortum unum, qui per capitaneum loci est occupatus; apum alucaria triginta, a quibus mel et cera pro aedificatione ecclesiae a quolibet pulsu campanarum pro defunctis unum grossum, a sepulturis in ecclesia unum florenum. Collectae solemnioribus tantum festis in sacculum mittuntur.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii, graduale pergameneum bonum, antiphonarium partim pergameneum partim papireum, psalterium papireum.

¹⁴⁾ Za numero luka na 4 cm.

Item habet libros pro docendo populo: Biblia sacra, postillam Polonicam Iacobi Wuiek.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet mediocriter bonum, campanile medium muratum, medium ligneum campanas duas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae; coemeterium muro saeptum praeter sortem Woykovicensis villae, ossorium muratum, bene tectum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Lucas Sobkowiczki, actu praesbyter institutus, qui pro dote habet agros incipientes a columna murata, imaginem crucifixi continente, supra fluvium Brynica penes publicam viam Bitomiensem locata protensos¹⁵⁾ penes fluvium Brinica ad meridiem iuxta defluxum fluvii ad modium miliare ad limites usque villae Mileiowice, quo vero ad lati/tudinem ea extenditur a fluvio Brinica usque ad viam dictam Boguczka. Item habet piscinam maiorem in fluvio Brinica cum utraque ripa fluvii libera, ad cuius summitatem habet prata. Item habet alia prata ad confinia agrorum suorum et pascua sufficientia. Praedium nullum habet nec ullos cmetones neque hortulanos. Item habet decimas manipulares: primam ex villa Dabie parochiae Woykovicensis ex certis agris, alteram ex villa Zagorze parochiae Myslovicensis ex agris cmetonum tantum, tertiam de villa Klymuntow ex agris cmetonum tantum, quartam de villa Siedlec parochiae Myslovicensis ex agris cmetonum tantum, quintam de villa Przyłayka integram et hae posteriores rapiuntur, sextam ex villa Rozdzień ex agris omnium cmetonum, quae decimatur. Item habet missalium ex triginta laneis oppidanorum et duobus laneis advocati ex singulis laneis wertelum unum siliginis et quinque avenae mensurae Sieveriensis confertae. Item ex villa Mileiowice ex quindecim laneis tam cmetonalibus quam praedialibus ex singulis laneis unam metretam siliginis et alteram avenae. Item ex villa Siemianowice ex laneis octo; singulis metretam unam siliginis alterum avenae. Item ex villa Woykowice Komorne ex quattuordecim laneis ex singulis metretam unam siliginis alteram avenae. Item habet censum ex triginta laneis oppidanorum in Czeladź ex singulis sedecim grossorum. / Item protestatus est plebanus agros omnes trans fluvium Brynica ad dotem plebanalem pertinere tantumque in illo fundo post deflagrationem oppidi ante octo-

¹⁵⁾ Między protensos nad linią dopisała późniejsza ręka transcendens fluvium.

k. 186-v.

k. 187-r.

ginta annos cessuram roborum pro aedificio ab Andrea de Pokrzywnica plebano et deinde extirpationem condicionalem cum usu fructu decennali ratione expensarum eisdem concessam fuisse velleque se de proprietate fundi cum oppidanis iure experiri. Item protestatus est unum cmetonem in Woykowice Komorne a dote ecclesiae suae ad dotem ecclesiae Severiensis alienatum esse per unum plebanum utramque ecclesiam possidentem. Item habet domum pro residentia sua recenter per se aedificatam cum pomerio recenter plantato.

Item habet arcam pro domo vicarii, quem modo non servat.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat plebanus uno cum cantore duodecim florenis annuis.

Ad parochiam pertinent: oppidum Czeladz, Mileiowice, Siemianowice, Przelajka et Woykowice Komorne. In hoc oppido est domus hospitalis, quae dotem nullam habet praeter unum hortum, curatores duos habet ex oppidanis.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut panis pro sacrificio missae singulis septimanis pinsetur et singulis septimanis sacramentum Eucharistiae de recenti pane renovetur ipsumque sacramentum in duo vascula parva, quae sunt, et sacculos mundos lineos consecratos disponatur, ut cum in uno
 k. 187-v. ad infirmum / deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur cum unoque vasculo in vase cupreo, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur. Metrica utraque in libro arte ligato manu praesbyteri sacramentum conferentis iuxtam formam datam scribatur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, censuum a vaccis, alucaribus apum, hortis, domibus, eleemosynarum, a sepulturis in ecclesia provenientium legatarum ceterorumque proventuum pro aedificatione ecclesiae spectantium et distributiones illarum fideliter conscribantur; unusque quaternio penes dominum plebanum sit alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Tabula pro colligendis eleemosynis singulis diebus Dominicis et festis per victricos proferatur. Antiphonarii ligatura reparetur. Coloni villae Woykowice sub privatione sepulturae ecclesiasticae partem coemeterii ad eos spectantem saepiant ad formam saepium reliquum coemeterii. Simon Kibka, Taskarz, Łętowski Augustinus sartor, Sikora, qui in Paschate confessionem et communionem intermiserunt, moneantur, ut pro Dominica prima Adventus confiteantur peccata sua et comunicent, qui si monitis non obtemperaverint,

terminus illis coram Illustrissimo Principe Domino Cardinali similiter et oppidanis Kuia et Kalacha, qui plebano maledixerunt venientes domum ipsius, terminus pro die exequutionis praesentis visitationis assignanda assignetur. Usurarii omnes, nisi paenitentiam et restitutionem fecerint, sepultura ecclesiastica careant. /

k. 188-r.

EXTRA MUROS CIVITATIS BYTOM

Capella lignea tituli Sancti Spiritus ad domum hospitalis conventus Miechoviensis fratrum¹⁶⁾ ordinis sancti Augustini sepulchri Christi Hierosolymitani; lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata consecrata, singula tribus mappis cooperta.

Item habet ciborium ligneum mundum tutum bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici rubei coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum cupreum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur.

Item habet attinentia altaris, corporalia duo, pallas duas, purificatoria dua, vela tria, bursam unam, panem et vinum de Charzovicensi ecclesia, urceolorum de stanno unum par, nolam ad altare, condelaborum de ligno tria paria.

Item habet calices argenteos duos, crucem argenteam unam, casulas quattuor, albi coloris unam de tela bombicea serico exornata, rubei coloris unam de serico adamasco, viridis coloris unam de serico adamasco, nigri coloris unam de harasio, singulas cum suis albis et integro apparatu.

Item antepnedia habet quattuor, unum de serico simplici viridis coloris, tria de tela picta, mappas duodecim, manutergia quattuor, vexillorum unum par. /

k. 188-v.

Haec capella habet suum capellanum antiquitus magistrum hospitalis vocatum, qui idem administrat ecclesiam parochialem in Charzow communem dotem cum eadem capella habentem semper autem tam capella, quam ecclesia parochialis in Charzow administratur per fratres ordinis Sancti Augustini Sepulchri Christi conventus Miechoviensis et sunt in continua possessione utriusque ecclesiae, litteras autem foundationis in conventu Mie-

¹⁶⁾ Fratrum późniejszą ręką dopisano nad linią.

choviensi servant. Habet autem pro dote villas duas nempe villam Charzow, in qua sunt viginti sex cmetones, quattuor sculteti et praedium magistri hospitalis, hortulani septem, taberna una, et villam Dąb, in qua sunt decem cmetones et unus hortulanus, sculteti duo; quae villae confiniant cum villis militaribus Bytkow, Michalkowice, Maciejkowice, Łagiewniki, Świętochlewki et cum baronatu Plesnensi. In hac autem capella obligatus est magister hospitalis legere duas missas in septimana, unam pro peccatis feria quarta, alteram feria sexta de passione Domini.

Circa hanc capellam est domus hospitalis, in qua sunt modo decem pauperes, pro quibus alendis magister hospitalis dat singulis annis quattuor metretas siliginis, duas metretas evenae, duas metretas ciceris, mediam alteram metretam hordei milii unum wertelum, unum wertelum pisarum, duodecim currus lignorum, straminum avenae unam casulam et pro quattuor festis

k. 189-r. singulis sex grossos. /

Haec autem ultro offeruntur a magistro hospitali non ex obligatione, a dominis autem consulibus Bitomiensibus singulis annis conferentur viginti quattuor taleri annui¹⁷⁾.

EXTRA MUROS CIVITATIS BYTOM VERSUS GLYWICE: SANCTAE MARGARITAE

Ecclesia parochialis conventualis ordinis Praemonstratensis in suburbio civitatis Bytom Glywicensis lignea tituli S. Margaretae consecrata, iuris patronatus abbatis et conventus ad Sanctum Vincentium Wratislaviensem ordinis Praemonstratensis. Lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata, ex quibus maius tantum consecratum, singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris corporalia tria, munda et integra, pallas tres, purificatoria quattuor, vela quattuor, bur-

¹⁷⁾ Visitatio interna T. XVI k. 506. Extra muros civitatis Bytom: Administrator capellae domus hospitalis Fr. Blasius Bronoviensis ord. S. Augustini Sepulchri Christi Hierosolymitani in Charzow residet idque ut magis conversationem haereticorum cavere possit, absolvit utramque missam obligatam. Insuper diebus Dominicis et festis ex sua benevolentia in hac capella propter catholicos in civitate et circa manentes missas celebrat et verbum Domini in ea praedicat.

sam unam, panem de farina non mendicata et vinum recentia, odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria duas, candelabrorum de cupro unum par, de ligno duo paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium muratum, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum cooperculum ligneum habens, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur. Chrismale stanneum

k. 189-v. chrisma et olea praesentis anni continens. /

Bursa caret. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum achenum mundum cum aqua munda in se continentem bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos, ex quibus unum integre deauratum; pacificale ligneum, monstrantiam nullam.

Item habet casulas numero quattuor: primam de camcha albo cum rubeo variante sichte intertexta, rubei coloris duas, unam de harasio alteram de camcha nigri coloris unam de serico viloso; singulas cum suis albis et integro apparatu.

Pluviale unum rubei coloris de camcha.

Item habet antependia numero tria: duo de camcha rubei et caelestini coloris per partes, tertium de tela picta.

Item habet superpilicium unum. Mappas novem, tobalia quadrata duo, manutergia tria, linteola tenuissima quattuor, vexillorum duo paria.

Haec ecclesia nullos proventus habet praeter collectas, quae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur; a sepulchris in ecclesia duodecim grossi solvuntur.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii; gradualis, antiphonario, psalterio caret.

Haec ecclesia habet suum praepositum, qui nunc est Lucas Rakovius, ordinis Praemonstratensis conventus Wratislaviensis ad Sanctum Vincentium, ex quo / conventu de iure praesbyteri regulares semper hanc administrant ecclesiam. Habet autem pro dote: agros incipientes a via ex Bytom in Glywice corrente protensos, versus villam Bobrek usque ad limites ipsius villae Bobrek, longitudinis octo stadiorum plus vel minus latitudinis

k. 190-r.

triginta plus vel minus sulcorum. Item habet quattuor piscinas, ex quibus unam cum molendino. Item habet pratum unum infra domum praepositurae. Item habet hortum unum penes domum praepositi. Item habet decimas manipulares: primam et secundam ex utraque Świętosławice, tertiam ex Rokitnica, quartam ex Piekary Teutonicali, quintam ex Dambrowka Teutonicali sextam ex Zychcice, septimam ex Biernatowice, octavam ex Milowice, nonam ex Dambrowka Polonicali, decimam ex Mikulczyce, undecimam et duodecimam ex utraque Bytkow, 13 ex Orzegow, 14 ex Bobrowniki. Quae quidem decimae per haeredes villae nunc rapiuntur. Item habet decimas manipulares ex agris civium et suburbanorum civitatis Bytomiensis et villarum Szambierki, Łagiewniki, Kropaczow, Bobrek, Miechowice, Brzozowice, de quibus decimis per praepositum S. Margaritae Iohannem facta fuit concordia cum civibus Bitomiensibus et haeredibus villarum in hunc modum, ut tantum ex singulis laneis prodecima unus ferto latorum grossorum bohemicalium praeposito solveretur, sub data 1490. Et haec concordia actis officialatus Cracoviensis est inserta. Item: ex sex molendinis singulis duos wertelos farinae triticeae habet. Item habet tres casas in fine agrorum suorum¹⁸⁾.

Reformatio huius ecclesiae committitur domino praeposito ipsius et admonetur, ut alterum vasculum parvum et scatulam vel simile vas oblongum ad ciborium comparet atque in duo k. 190-v. parva vascula et sacculos mundos lineos sacramentum / disponat, ut cum in uno ad infirmum deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur cum unoque vasculo in vase stabili oblongo, prout nunc est, cum altero in scatula vel simili vase reponat. Metricam utramque scribat in libro ligato iuxta formam relictam. Monstrantiam aliquam comparari faciat, et successu temporis graduale et antiphonarium et bursam pelliceam pro deferendo ad infirmos sacramento. Michaeli praesbytero celebratio missae interdicatur¹⁹⁾.

¹⁸⁾ Ostatnie zdanie pisarz dodał na dolnym marginesie.

¹⁹⁾ Ibid. K 50 et 51. Rakovius dioecesis Wratislaviensis praesbyter regularis ordinis Praemonstratensis conventus Wratislaviensis ad s. Wincentium actu praesbyter ab officiali Cracoviensi institutus.

Praecentus est circa hanc ecclesiam praesbyter antiquus Michael Nicolai de Wronki dioecesis Posnaniensis a Sebastiano Zydowski suffraganeo Gnesnensi ex admissione sui dioecesis anno Dni 154 septimo ordinatus; qui quidem praesby-

CIVITAS BYTOM

Ecclesia parochialis conventualis ordinis Praemonstratensis pertinens ad conventum Wratislaviensem ad S. Vincentium, murata, satis ampla tituli B. M. V. quondam consecrata, sed per cives Bytomienses ex mandato marchionis Brandenburgensis prophanata et in usum haereticorum conversa, testudine clausa, duplicis ordinis columnis testudinem sustinentibus. Fenestras habet integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, instrumentum musicum, organum dictum.

Item altaria habet murata decem quondam consecrata, prout sigilla integra adhuc testantur, mappis et antependiis cooperta, candelabra superposita habentia cuprea et stannea.

Item habet ciborium in muro excussum ad cornu evangelii maioris altaris, ostium de cancellis ferreis habens, quod non clausum et sacramento vacuum est praeventum.

k. 191-r.

Item habet fontem ad sinistram partem proximum parieti / cupreum super columnam lapideam positum. Quod argentum attinet, maxima pars illius per dominos consules distracta esse dicitur atque in pocula pro honorariis marchioni offerenda conversa. Dominus autem proconsul Stanislaus Oparka et Alexander Długi Nykiel procapitaneus et Albertus Laurenty, Blasius Zięba, David Giersman consules Venceslaus, notarius civitatis retulerunt ex mandato Sacrae Caes. Maiestatis inventarium argenti per commissarios conscriptum esse tamquam inventarium quam argentum in praetorio asservari.

Casulas et apparatus habet plurimas haec ecclesia et haec in sacrario asservantur.

Libros plurimos habuit pro officio ecclesiastico, verum chartae illorum pergameneae excisae et variis personis divenditae sunt.

ter decem septem annis administrabat hanc ecclesiam nullo iure, turtim confessionem audiebat, generaliter confessos absolvebat cecuciens et surdaster et ex his causis est illi interdicta celebratio et paenitentium ad confessionem receptio.

Idem retulit (Lucas Rakovius) Andream haeresiarcham Bitomiensem, dum processus visitationis ad illum mitteretur, tale nuntium ad se dedisse in hac civitate neque papam neque imperatorem neque episcopum neque abbatem neque diabolum imperaturum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum ligneum, campanile muratum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae. Coemeterium muro saeptum, ossorium muratum inter duas columnas.

Haec ecclesia caret legitimo plebano a triginta septem annis, idque ab electione Iohannis Skrzydłowski^{19a}), ipsius ultimi possessoris; nunc autem administratur per Andream haere-

^{19a}) Po X. Janie Skrzydłowskim zachował się w państwowym archiwum w Wrocławiu (Rep. 45, Beuthen-Oderberg, Ortsakten Biskupitz) memoriał o stosunkach bytomskich d. d. Biskupice 1 IX 1575, spisany na żądanie ówczesnego opata św. Wincentego we Wrocławiu Jana VIII Cyrusa. Przytaczamy go w całości podług ks. dra Józefa Knosali, który go odnalazł i w swojej książce „Das Dekanat Beuthen O-S. in seinem schlesischen Teil“ (Katowice 1935, 130—132) po raz pierwszy ogłosił:

Reverendissime in Chr. Pater ac Domine, Domine mihi plurimum colendissime! Salutem cum omni bonorum prospero ac felicis successu in annes nestoreos a. r. p. ex sincero animi affectu comprecor.

Reverendissime pr. humiliter a. r. p. peor, ne mihi vitio p. t. ascribere dignetur ac segniorci meae, quod tam tarde ea, quae mihi demandarat r. p. A.(?) exquenda atque calamo exarrare ex parte Baiomem, et proventuum ecclesiae Baitom. Idcirco aperio tam ea quae tempore officii mei agebantur quam post discessum meum.

In primum domunculas vicariorum et altaristarum ab ecclesia artificibus vendiderunt una cum hortulis, unum hortulu ex adverso ecclesae Georgius Rzepka possidet etiam ecclesiarum. Idem medietam horti ad parochiam spectantem Joanii Kosnikiel vendiderunt, in quo collocatum est allodium. Me praesente, qm a. r. p. commiserat mihi indigno onus pastorale harum ecclesiarum, calicem mirae magnitudinis, quem furto abstulerunt a praesentia commissariorum s. c. m., Cracoviae vendiderunt per suum notarium et unum concivem Blasium, qui tunc temporis aderat in consulatu. Item literas, quas ego prae manibus meis habui, legi in domo Joannis Kosnikiel super 100 aureos ungaricos p. parocho spectantes, a qua summa annui census tenebantur solvere et aureos ungaricales in nihilum rediguerunt et em. has literas acceperunt a Joanne Kosnikiel et violaverunt, ne in posterum censum parocho darent. Item e duobus altaribus vicariorum census percipiunt nec mihi volebant concedere, quamvis vicarios fovebam. Item a praepositura vi 100 fertones abstulerunt et messalia ex eorum villa, vocatur Dąmbrowka. Item messalia e Rosarum Monte id etiam perpiciunt et decimam pecuniam 10 flor. Item agrum parochialem pro commodo sur converterunt. Item a demunculis, quae aedificatae sunt in agro praepositurae, census vi abstulerunt. Item ab omnibus altaribus tam pro parocho quam atiam pro altaristis census percipiunt plus quam 100 fl. Quid denique bona monasterii intactum, quod non violatum? Gradualia, psalteria, antiphonalia magno pretio comparata exciderunt. Qui libri si nunc comparari deberunt vix 100 fl. Ecemerentur. Sellia, mensae nuuc

siarcham, filium²⁰⁾ pistoris haeresiarchae in Wozniki ecclesiam administrantis. Dotem non possidet, sed salariatur pro singulis septimanis a consulibus dotem occupantibus uno talero et missalia, quamvis missam non cantet, sunt sibi concessa. Habet autem haec ecclesia pro dote sex laneos agri seu mansos quondam / Jankonis nominatos. Item habet montem Sintali circa civitatem Bytomiensem cum omnibus agris, quicumque intra gades huius montis continentur et plenum ius et dominium super omnes incolas et hortulanos in monte Sintal et sex mansos manentes et eos colentes cum libertate ab omni exactione et solutione et omnibus servitiis ducalibus.

Item habet domum pro residentia sua in coemeterio ligneam, in qua nunc haeresiarcha manet.

Sunt et altaria duo in hac ecclesia bene dotata, quorum unum habet censum redemptionalem in villa Łagiewniki inscriptum verum per dominos consules; summa principalis est levata et in honorarium capitanei loci conversa.

per domos eorum apparent. Item domina Ossorowska eadem die, qua a. r. p. per Baitomiam procectus est, in aurem mihi retulit, quod peccatum eum ea Baitomienses faciebant spondentes se ei daturos unum poderem quem eligeret pro eodem a. r. p. dicentes, si abbas Cirus curam vellet gerere ecclesiarum, descenderet et spondit bona mihi fide ea non facturam. Insuper a. r. p. scito, quod irriteret, illis in eorum manus traderet. At ego obnix eam petii, ne talia faceret, clesia sua, si literas monasterii super 200 fl. quas illa in sua custodia ad usque atque ecclesias et nos visitaret. At quia non sentit se aliquid accepturum itaque noluit condescendere ad nos. En itaque considerat a. r. p. eorum nequitiam non omnino sat habent in violatione eccliarum, sed adhuc a. r. p. tamquam patronum verum ac collatorem convicilis proscindunt. Quid agendum est eum talibus meum non est consilium a. r. p. dandum, id solum a. r. p. scribo, quod in auribus meis ex eorum ore sonuit.

Ceterum ege humillimus servus a. r. p. obnix precor r. p. nolit me abicere a gratia sua atque me dignetur victu honesto providere, quo possim inopem vitam meam tueri, non amplius opto. Quid enim proderint mihi divitiae multae, si animae meae detrimentum patiar. Scultetus Melovcensis (može: Mechovicen) rogat a. r. p. ex parte salis, pro quo debet una mecum proficisci Cracoviam, quod possit disferri...

Biskupice 1 mensis Septemb. A. D. 1575.

Johannes Skrzidłowski, parochus Biskupicensis.

²⁰⁾ Za filium wolne miejsce.

Visitatio interna T. XVI, 51: Civitas Bytom. Andreas filius... pistoris haeresiarchae in Woźniki ecclesiam administrantis et ipse haeresiarcha a doctoribus haeresiarchis Francfordiae ordinatus lutheranus confessionis augusta-

MONASTERIUM BERNARDINORUM

Ecclesia conventualis ordinis Sancti Francisci per divum Bernardinum reformati, desolata, eiectis fratribus, chorum habet testudine clausum, in corpore lacunar nullum, fenestras fractas, parietes stillicidiis maculatos, imaginem crucifixi in medio sui. Altaria habet septem murata, quae apparent esse violata. Campanas habet duas. Tormenta bellica duo in capella Sanctae Annae. Monasterii tectum corruiit muris tantum stantibus. In ambitu monasterii est capella testudine clausa, unicum altare habens, ante quod sepultura ostenditur fratris beati Alexii, tabulam desuper marmoream habet, dicitur odor prodiisse antea pro festo Paschalis ex sepulchro beati Alexii. / Reverendissimus dominus Christophorus Kazimirski, nominatus episcopus Kiioviensis, praepositus Tarnoviensis, Illrmii Principis Dni Dni Georgii Radziwiłł tituli sancti Sixti Cardinalis praesbyteri, Episcopatus Cracoviensis, administratoris perpetui ad visitandas parochias dioecesis Cracoviensis commissarius coram me Stanislao Iohannis Zięba, clerico dioecesis Cracoviensis, sacra Apostolica et Imperiali autoritatibus publico notario et testibus Reverendis Luca Sobkowieczki custode Skarbimiriensi, Luca Rakovio praeposito ad S. Margaretam ecclesiae Bytomiensis extra muros, Blasio Brunoviensi magistro hospitalis Bitomiensis et nobilibus Andrea Jaroszewski, Sebastiano Woynarowski, Iohanne Trawiński, mihi astantibus, contra dominos consules Bitomienses de non admissa visitatione ecclesiae Bitomiensis protestatus est²¹⁾.

VILLA BIELCZOWICE

Ecclesia parochialis lignea tituli²²⁾, iuris patronatus dominorum Bielczowski et Rayski haeredum villae, semiprophanata. Administratur per Iohannem apostatam ab ordine Cistersiensi, profugum ex conventu Andrzeiowiensi, non

nae prout dominus proconsul et consules per testimonium perhibuerunt. Visitatore ecclesiam ingrediente in aliena domo in civitate se abscondit. Sacramenta ritu haeretico administrat. In recipiendo processu et in Sedem Apostolicam et in Caesarum magistratum et in Episcopalem dignitatem blasphemias evomit per nuntium Stanislaum pictorem aedituum ecclesiae ad praepositum S. Margaritae missum.“

²¹⁾ Protestatus est inna ręka dopisała.

²²⁾ Za tituli pisarz zostawił na 4 cm wolnego miejsca.

ritu catholico sacramenta administrantem. Dos ipsius occupatur per haeredes villae, amovibilem administratorem tenentes et certum salarium eidem solventes²³⁾).

VILLA PANIOWY

Ecclesia parochialis lignea tituli²⁴⁾, iuris patronatus dominorum Rogoyski et Bujakowski, semiprophanata per haeredes villae et omni decore spoliata. / Administratur per apostatam ab ordine²⁵⁾ profugum ex conventu²⁶⁾, non ritu catholico sacramenta administrantem. Dos ipsius occupatur per haeredes, manualet amovibilem praesbyterum tenentes et salarium annuum eidem solventes²⁷⁾).

k. 192-v.

VILLA KOCHLOWICE

Capella recenter aedificata intra parochiam Bieleczowice, non consecrata, per eundem apostatam cum parochiali administratur²⁸⁾).

VILLA BISKUPICE

Ecclesia parochialis lignea tituli²⁹⁾, iuris patronatus domini Gierałtowski haeredis villae, semiprophanata. Administratur per Melchiorem Leopoliensem apostatam ab ordine praedicatorum. Dos ipsius per haeredem villae occupatur, manualet amovibilem administratorem tenentem et annum salarium eidem solventem³⁰⁾).

²³⁾ Visitatio interna T. XVI, 192: Villa Bieleczowice. Rector semihaereticus Joannes... apostata ab ordine Cistersiensi, profugus ex monasterio Mogilnensi non ritu catholico administrat sacramenta, nempe turmatim confessiones audit, cum generali confessione paenitentes recipit, sub utraque sacramentum Eucharistiae administrat. Uxorem habet et ex ea duos filios et filiam.

²⁴⁾ Za tituli na 5 cm wolnego miejsca.

²⁵⁾ Za ordine na 5 cm wolnego miejsca.

²⁶⁾ Za conventu na 5 cm wolnego miejsca.

²⁷⁾ Visitatio interna T. XVI, 51: Villa Paniowy. Rector ecclesiae semihaereticus... apostata ab ordine... profugus a conventu..., non ritu catholico administrat sacramenta, confessiones turmatim audit, cum generali confessione paenitentes recipit, sub utraque specie sacramenta administrat.

²⁸⁾ Visitatio interna T. XVI, 51: Villa Kochlowice. Idem haeresiarcha administrant eandem ecclesiam, qui et Bieleczowice.

²⁹⁾ Za tituli na 5 cm wolnego miejsca.

³⁰⁾ Visitatio interna T. XVI, 51: Rector ecclesiae semihaereticus Melchior Leopoliensis, apostata ab ord. Praedicatorum, sub utraque sacramentum

VILLA MIKULCZYCE

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Laurentii consecrata, iuris patronatus domini Danielis Ziemeczki. Administratur per Simonem³¹⁾ apostatam ab ordine³²⁾, profugum ex conventu Pokrzywnicensi. Per eundem apostatam dos administratur³³⁾.

VILLA MIECHOWICE

k. 193-r. Ecclesia parochialis lignea tituli³⁴⁾, prophanata, iuris patronatus dominorum Suchodolskich haeredum / villae, omni decore et apparatibus et argento spoliata. Administratur per Iohannem haeresiarcham, manualement et amovibilem, ex annuo salario servientem.

VILLA REPTY

Ecclesia parochialis murata tituli³⁵⁾, iuris patronatus generosi domini Georgii Imbram Rzepeczki, prophanata et in usum haereticorum conversa. Administratur per haeresiarcham Jacobum Rabenda, amovibilem et manualement ex salario annuo servientem. Dos autem per haeredem occupatur.

VILLA TARNOWICZE

Ecclesia parochialis murata tituli³⁶⁾, iuris patronatus haeredum villae prophanata et omnino decore spoliata administratur per haeresiarcham³⁷⁾, amovibilem et manualement ex annuo salario servientem. Dos per haeredes villae occupatur³⁸⁾.

CIVITAS GORY TARNOWSKIE

Ecclesia recenter pro usu haeretico ex muro extracta, dotem nullam habet sed pro servandis eius administratoribus con-

Eucharistiae administrat, aliquibus tamen ad poscentibus sub una. Concubinam servat et ex ea duos pueros procreavit.

³¹⁾ Za Simonem na 3 cm wolnego miejsca.

³²⁾ Za ordine wolne miejsce.

³³⁾ Visitatio interna T. XVI, 52: Rector ecclesiae... apostata ab ordine..., profugus ex monasterio Pokrzywnicensi, concubinam servat ex ea prolem habet, ritu catholico sacramenta administrat.

³⁴⁾ Za tituli pisarz zostawił wolne miejsce.

³⁵⁾ Za tituli pisarz zostawił wolne miejsce.

³⁶⁾ Za tituli pisarz zostawił wolne miejsce.

³⁷⁾ Za haeresiarcham pisarz zostawił wolne miejsce.

³⁸⁾ Visitatio interna T. XVI, 52: Villa Tarnowice. Rector ecclesiae..., haeresiarcha uxorem habet ea protem, ritu haeretico sacramentum administrat.

tributio annua ex civitate penditur. Administratur per duos haeresiarchas: Daniele Polonum et Andream Germanum, amovibiles et manuales, ex annuo salario servientes³⁹⁾).

k. 193-v.

/ VILLA ZYGLIN

Ecclesia parochialis lignea tituli⁴⁰⁾, iuris patronatus Illrmi principis Domini, Domini marchionis Brandenburgensis vel potius Sacrae Caesareae Majestatis supremi domini et haeredis ducatus, prophanata per supra nominatum principem marchionem et in usum haereticorum conversa. Administratur per haeresiarcham⁴¹⁾, amovibilem et ex annuo pretio servientem⁴²⁾).

VILLA RADZIANKOW

Ecclesia parochialis lignea tituli⁴³⁾, iuris patronatus domini Venceslai Hernik, prophanata et in usum haereticorum conversa, omni decore, apparatibus et argento spoliata. Administratur per Andream Hippolyti de Opolie haeresiarcham, manualement et amovibilem et ex annuo salario servientem⁴⁴⁾).

VILLA PIEKARY

Ecclesia parochialis lignea, coemeterium muratum, tituli Sancti Bartholomaei Apostoli; iuris patronatus S. C. M. per Illrmum principem d. Marchionem Brandenburgensem, dominum loci vel eius capitaneos prophanata et in usum haereticorum conversa, omni decore, apparatibus, argento et proventibus spoliata. Administratur per haeresiarcham Clementem a Warta Bregae ordinatum calvinistam amovibilem et manualement ex salario annuo servientem. Habet autem pro dote medium alterum lanei agri et missalium ex villa Piekary ex singulis laneis unam

³⁹⁾ Visitatio interna T. XVI, 52: Civitatis Gory Tarnowskie. Duos rectores habet utrumque haeresiarcham, unum Daniele Polonum, alterum Andream Germanum, utrumque axoratum, more haeretico sacramenta administrant,

⁴⁰⁾ Za tituli wolne miejsce.

⁴¹⁾ Za haeresiarcham wolne miejsce.

⁴²⁾ Visitatio interna T. XVI, 52: Rector ecclesiac... uxorem habet et ex ea prolem, ritu haeretico sacramenta administrat.

⁴³⁾ Za tituli wolne miejsce.

⁴⁴⁾ Visitatio interna T. XVI, 52: Rector ecclesiae Andreas Hypoliti de Opolie, haeresiarcha, uxorem habet et ex ea prolem, more haeretico sacramenta administrat.

metretam siliginis, alteram avenae. In sacrario poma et pruna servat et pira⁴⁵).

k. 194-r.

/ VILLA HARZOW

Ecclesia parochialis murata, tituli Sanctae Mariae Magdalenae consecrata, iuris patronatus conventus Miechoviensis; chorum habet testudine clausum in corpore, lacunar tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata, consecrata prout sigilla testantur, ex quibus unius tabula igne quo crematur chrisma, confracta; singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia quinque munda et integra, pallas totidem, purificatoria octo, vela duo, bursas duas; panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno tria paria, nolas ad altaria quattuor, candelabrorum tria paria de ligno, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium muratum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de camcha rubei coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramentum recens in sacco mundo in se continens continetur. Chrismala stanneum chrisma et olea praesentis anni continens; bursam de serico adamasco cum nola. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achenum pro aspergendo populo. /

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos, ex quibus unum deauratum, crucem argenteam sine pede, pacificale argenteum rotundum, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero quinque: primam de burgatela albo et rubeo variante, rubei coloris duas de camcha, viridis coloris unam de burgatela cum flavo variante, nigri coloris unam de forstato, singulas cum suis albis et integro apparatu.

Pluviale nullum habet.

⁴⁵) Visitatio interna T. XVI, 52: Rector ecclesiae Clemens a Warta Bregae ordinatus, haeresiarcha, calvinista, uxorem habet, et ex ea prolem, haeretico ritu sacramenta administrat.

Item habet antependia numero quinque: primum de serico medio plano, rubei et viridis coloris per partes, quattuor de tela picta.

Item habet superpilicia maiora tria, minora duo, mappas duodecim, tobalia quadrata duo, manutergia quattuor, linteola tenuissima quattuor, velum super ambonam de tela bombicea serico intertexta; vela super monstrantiam ponenda quattuor de tela sericea, vexillorum tria paria.

Haec ecclesia nullos proventus habet pro aedificatione sui praeter collectas, quae rarius in sacculum mittuntur, a sepulturis in ecclesia secundum libitum.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: Missalia Romana duo, librum agendorum Povodovii, graduale papireum malum, antiphonarium nullum, psalterium papireum bonum.

k. 195-r. Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum, campanile bonum, duas campanas in se continens, tertiam signantem / in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum et tectum, ossorium muratum.

Haec ecclesia habet suum rectorem eundem cum capella hospitalis ante portam Bitomiensem versus Cracoviensem et eandem dotem cum supra nominata capella habet, cuius dos circa eandem capellam est descripta. Habet insuper ultra has duas villas Harzow et Dabie in suburbio Bitomiensi dicto Rozbark: primo hortulaniam unam cum domo sibi adiuncta. Ibidem habet octo laneolos latitudinis imparis, nempe aliquos quindecim, aliquos vero septem vel octo sulcorum et tres medios laneos non simul sed sparsim iacentes inter agros suburbanorum, quorum longitudo non excedit quattuor stadia agri. Item habet domos duas pro residentia sua, unam in suburbio Bitomiensi penes capellam hospitalis, alteram in villa Harzow penes ecclesiam.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto, quem salariat plebanus duabus marcis annuis.

Ad parochiam pertinent villae Charzow et Dabie, quarum dominium ad ipsum plebanum pertinet. Quod reformationem attinet mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur sed pro eo cremando lapis specialis habeatur. Panis singulis septimanis pro sacrificio missae pinsetur et sacramentum de recenti pane singulis septimanis renovetur. In corpore ad chorum epistolae in altari non celebretur, fractam enim habet tabulam et ab igne laesam. / In ciborio sacramentum in duo vascula parva

k. 195-v.

disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque in vase cupreo, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur. Metrica utraque in libro ligato iuxta formam datam scribatur. Pluviale aliquod comparetur, similiter graduale et antiphonarium successu temporis.

VILLA KAMIEN

Ecclesia parochialis murata tituli Beatorum Apostolorum Petri et Pauli, consecrata, iuris patronatus haeredum villae. Corum habet testudine clausum, in corpore lacunar tabulum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum cupreum ante maius altare pendens.

Item habet altaria tria murata, consecrata, ex quibus duo tabulas integras habent. Sigilla vero singula integra; maius tribus, reliqua duo singula unicus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia duo, minus munda, pallas duas, purificatorium unum, velum unum, bursam nullam, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia; urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria duas, candelabrorum de ligno tria paria, turiferaria cuprea duo, ferramenta pro pinsando pane.

Item habet ciborium in tumba maioris altaris mundum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici coopertum, in quo aliud vasculum parvum sacramentum minus recens in sacculo sericeo in se continens continetur. Chrismale stanneum, chrisma et olea praesentis anni continens, bursam de camcha laceram et immundam. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem lapideum, achenum mundum cum aqua immunda in se continentem clausum. Metrica nulla scribitur. Achenum pro aspergendo nullum.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero quattuor; primam de burgatela flavo cum viridi variante, alteram rubei coloris de serico viloso, tertiam de camcha cerasino cum caelestino variante, quartam nigri coloris de muchaiero; singulas cum suis albis et integro apparatu. Pluviale nullum.

Item habet antependia numero tria: unum de muchaiero rubei, viridis et violacei coloris per partes; duo de tela picta.

Item habet superpilicia maiora duo, mappas duodecim, manutergia quattuor, tobalia quadrata quattuor, velum super ambonam de serico simplici viridis coloris; vexillorum tria paria.

k. 196-v. Haec ecclesia nullos proventus habet pro aedificatione sui praeter collectas, quae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur; a sepulturis in ecclesia secundum libitum. /

Item haec ecclesia nullos libros habet pro officio ecclesiastico praeter duo missalia Cracoviensia.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae. Coemeterium muro saeptum et tectum et clausum, ossorium bonum.

Haec ecclesia a multis annis caret legitimo rectore. Habet autem pro dote: agros in tres seminationes divisos iuxta campos villae: primum in quolibet campo seu pro qualibet seminatione unum laneolum seu łaniecz agri, quorum unus versus Dambrowka longitudinis undecim stadiorum latitudinis quindecim sulcorum; alter versus villam Brzeznicza, laneolus seu arvum winnica vocatum, longitudinis trium stadiorum latitudinis plusquam ducentorum sulcorum, tertius versus civitatem Bytom, longitudinis sex stadiorum latitudinis duodecim sulcorum. Item habet decimam manipularem ex utraque curia villae Kamień. Item habet decimam manipularem ex villa Koszęcin, cuius decimatio septem taleris redimitur. Item habet missalium ex villis Kamień et Brzozowica ex singulis laneis unam metretam siliginis, alteram avenae. Item habet domum pro residentia sua cum bono horto cum libera piscatione in fluvio.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto.

k. 197-r. Ad parochiam pertinent villae: Kamień, Brzozowice, Bobrowniki, Zychcice. /

Quod reformationem attinet, mandatum est, corporalia nova comparentur et consecranda suffraganeo Cracoviensi offerantur, ex his autem antiquis ex uno sacculi ad ciborium ex altero purificatoria parentur iuxta informationem domini plebani Czeladiensis. Ad ciborium vasculi parvi cooperculum reparetur et aliud simile huic comparetur; in eaque duo et sacculos mundos lineos mundos non autem sericeos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione

in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in vase cupreo, prout nunc est, cum altero in parva scatula reponatur. Ad idem ciborium bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento comparetur. In altari minori ad cornu evangelii non celebretur, ideo quod tabula stillicidiis est corrupta. Panis singulis septimanis pinsetur et sacramentum de recenti pane semper renovetur. Aqua fontis per pannum lineum in ollam novam percoletur et achenum fontis mundetur aquaque deinde in illud inmissa olla frangatur et subteratur; pannus autem lineus comburatur et cineres sub altare mittantur. Metrica utraque in libro ligato, qui ematur, manu praesbyteris iuxta formam relictam scribatur. Libri pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum novum, graduale, antiphonarium, psalterium comparentur. Haeredes villae nomine Illrmi Principis Domini Domini Cardinalis Episcopi Cracoviensis monetur, ut praesbyterum certum et dignum instituendum Suae Celsitudini praesentent.

VILLA MICHALKOWICE

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Michaelis Archangeli consecrata, iuris patronatus generosi domini Christophori k. 197-v. Miroszowski, haeredis villae. Lacunar habet tabu/latum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum cupreum ante maius altare pendens.

Item habet altaria tria murata consecrata, sigilla et tabulas integra habentia, singula tribus mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia duo munda et integra, pallas totidem, purificatoria octo, velum unum, bursam nullam, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria duas, candelabrorum de ligno unum par, de cupro unum par, de stanno unum par, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno, cusinum de burgatela.

Item habet ciborium muratum, mundum, tutum bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici latericii coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum stanneum, sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur. Chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni in se continens, bursam de tela cum nola. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica utraque scribitur non in libro ligato; achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos, tertium stanneum quartum cupreum, crucem unam aeream deauratam, monstrantiam cupream. /

Item habet casulas numero⁴⁶⁾, unam de serico adamasco rubeo cum albo variante, rubei coloris unam de burgatela, unam de serico simplici lato flavis et violaceis filis micante, violacei coloris duas, unam de serico adamasco, alteram de serico simplici lato, singulas cum suis albis et integro apparatu.

Pluviale unum gariophilacei coloris serico plano latericii coloris circum circa obductum.

Item habet antependia numero quinque: primum de serico simplici lato latericii coloris, alterum de serico simplici rubei et albi coloris per partes, tertium de serico viloso viridis et lazurini coloris per partes, duo de tela picta.

Item habet superpilicia maiora tria, minora tria, mappas viginti septem, tobalia quadrata sex, subcorporalia quattuor, tobalium oblongum unum, manutergia sex, velum super monstrantiam ponendum de tela sericea, vexillorum tria paria.

Item habet haec ecclesia proventus communes pro aedificatione sui vaccas undecim, a singulis octo grossi census annui solvuntur, a sepulturis in ecclesia unus florenus solvitur, collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii novum, graduale, antiphonarium, psalterium papirea nova, disposita secundum officium Romanum et missale.

Item habet libros pro docendo populo: Biblia sacra Polonica, postillam Białobrzeski.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet mediocriter bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum et tectum, ossorium bonum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Stanislaus Zarski actu praesbyter institutus, qui pro dote habet agros in tribus locis iuxta tres seminationes iacentes; in primo loco

⁴⁶⁾ Za numero wolne miejsce.

versus Bytom pod Gorą habet quinque stadia agri latitudinis novem sulcorum, in secundo loco versus Dambrowka penes publicam stratam Bitomiensem habet decem stadia agri in tribus locis in hoc campo iacentia latitudinis non parisi; in tertio campo versus Bańgow et Siemianowice habet quattuordecim stadia agri in quattuor locis iacentia latitudinis imparisi. Item habet pratum in fine lanei agri plebanalis sub piscina haeredis, alterum pratum habet penes domum plebanalem.

Item habet decimas manipulares, primam ex agris praedialibus villae militaris Michalkowice, quae decimatur; alteram de villa Bitkow ex media villa seu mediis agris cmetonalibus et agris praedii militaris integris, quae per haereditatem ex ea ratione rapitur, quod per plebanum sacramentorum perceptio ritu haeretico ipsi non conceditur; quae quidem decimatio apostatae haec sibi concedenti ante duos annos dabatur; tertiam de villa Macieykowice ex agris praedialibus integris et ab uno sculteto libero, quae decimatur. Item habet missalium ex villis: Michalkowice a singulis cmetonibus unam metretam siliginis alteram avenae, exceptis tribus medios agros possidentibus, qui singuli mediam metretam siliginis totidem avenae pendunt, Bytkow a certis cmetonibus octo metretas avenae tantum, / Macieykowice septem metretas avenae tantum.

Item habet domum pro residentia sua cum pomerio recentius plantato.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto, qui salariatur a plebano quattuor florenis annis.

Ad parochiam pertinent villae: Michalkowice, Bytkow et Macieykowice.

Quod reformationem attinet, mandatum est; panis singulis septimanis pro sacrificio pinsetur et singulis septimanis sacramentum de recenti pane renovetur. Chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. Vasculum aliud parvum et scatula parva ad ciborium comparentur atque in duo vasa parva et sacculos mundos lineos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo in vase cupreo, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur. Bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento comparetur. Liber ligatus pro metrica scribenda ematur et ea utraque manu praesbyteri iuxta formam relictam scribatur. Qua-

terniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis, a sepulturis in ecclesia provenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribatur unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat.

VILLA BOGUCICE

k. 199-v. Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Stephani consecrata, iuris patronatus haeredum oppidi Maslowcie. Lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria duo, ex quibus unum muratum, consecratum sigillum et tabulam integram habens et hoc solum tribus mappis coopertum, alterum ligneum unica mappa coopertum, portatile unum incertum.

Ex attinentia altaris: corporalibus, pallis, velo, bursis caret; per praesbyterum ex Mysłowice afferentur, similiter panis et vinum. Urceolorum de stanno habet duo paria, nolas ad altaria duas, candelabrorum de ligno duo paria, turiferarium cupreum, ferraamenta pro pinsando pane; lagenam habet de stanno.

Item habet ciborium in cornu maioris altaris, muratum, bene clausum et mundum, in quo vas cupreum velo de serico simplici viridis coloris coopertum, vasculum parvum serico obductum in se continens, in quo sacramentum minus recens in sacculo immundo est inventum. Chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni continens, bursam pelliceam cum nola. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum achenum immundum cum aqua immunda in se continentem, bene clausum. Metrica nulla constat.

Item habet argentum: calicem argenteum unum, monstrantiam cupream.

k. 200-r. Item habet casulas numero tres; primam de serico simplici lato flavo rubeo, alteram de cameloti rubei coloris, tertiam antiquam de serico simplici violacei coloris laceram cum duabus albis totidem stolis et manipularibus. Pluviale nullum. /

Item habet antependia tria de tela picta, superpilicium unum, mappas tredecim, tobalia quadrata duo, ex quibus unum de serico simplici, tobalium oblongum unum, linteola tenuissima tria, manutergia quattuor, vexillorum tria paria.

Item haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui vaccas quattuor, a singulis sex grossi census annui solventur. A sepulturis in ecclesia duos florenos. Collectae singulis diebus. Dominicis et festis, quando missa fit, in sacculum mittuntur; ratio non fit. Item habet ex duabus partibus agri census annus ex quattuordecim grossos.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii, graduali, antiphonario et psalterio caret.

Extram ecclesiam; tectum ecclesiae mediocriter bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae, coemeterium bene saeptum, ossorium antiquum.

Haec ecclesia caret rectore a viginti sex annis idque a morte Martini a Kozięłowy ultimi ipsius possessoris. Nunc administratur per Bartolomaeum Michnikovium non residentem nec ullum praesbyterum servantem. Habet autem pro dote agrum paris longitudinis et latitudinis in forma quadrati post capellam Visitationis B. M. V. iacentem penes viam in Mileiowice currentem, longitudinis octo stadiorum et latitudinis similis. Ibidem habet prata circa limites villarum Siemianowice et Mileiowice, ex altera parte viae habet laneolum agri longitudinis septem stadiorum latitudinis viginti sulcorum. Item habet silvam adiacentem agris et pratis plebanalibus.

Item habet piscinas duas. Item habet missalium iuxta relationem victricorum ex duabus villis, ex Bogucice et Załęże a singulis cmetonibus mediam metretam siliginis, alteram avenae, a magistro autem officinae ferri in Bogucice metretam siliginis alteram avenae.

Item habet domum pro residentia sua cum horto.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto et clericatura; a singulis parochianis duorum grossorum.

Ad parochiam pertinent villae: Bogucice, Załęże et nova villa Katowice.

In eadem parochia est capella celebris tituli Visitationis B. M. V. lignea non consecrata, altaria tria habens murata. Dotem nullam habet neque apparatus. Celebratur in eo sine licentia ordinarii. Concursus populi maximus fit pro festo Visitationis B. M. V. in loco antiquae minoris similiter votis populi celebris aedificata.

Quod reformationem attinent, mandatum est, ut ad celebrandum altaria tribus mappis cooperiantur, mappaque mappae una alteri superponatur, non autem sparsim. Chrisma in altari-
 bus non cremetur, sed pro concremando lapis specialis in sacra-
 rio habeatur. In altari maiori tuto sine portatili celebrari potest,
 pro ligneo autem et pro capella portatile novum, certum, conse-
 cratum, inscriptionem nominis consecratoris et temporis conse-
 crationis et tituli habens comparetur. Attinentia altaris, corpora-
 lia, pallas, purificatoria, vela, bursas, panem, vinum propria
 k. 201-r. haec ecclesia ha/beat. Sacramentum sub custodia laicorum in
 ecclesia non relinquatur. Dum autem residentem habebit praes-
 byterum, in dua vascula parva, quorum aliud comparetur, et
 sacculos mundos lineos disponatur, ut cum in uno ad infirmum
 deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum
 unoque in vase cupreo, prout nunc est, cum altera in scatula
 parva, quae comparetur, reponatur. Sacculi autem saepius eo
 modo prout corporalia laventur. Aqua fontis per ipsum praes-
 byterum per pannum lineum in novam ollam percoletur fontis-
 que achenum interim mundetur et deinde in fontem aqua baptis-
 malis immittatur, olla autem frangatur et subteratur, tela
 autem comburatur et cineres sub altare mittantur. Quaterniones
 duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosy-
 narum, censuum a vaccis et agris a sepulturis in ecclesia prove-
 nientium legatarum et distributiones illarum fideliter conscriban-
 tur, unusque quaternio penes dominum plebanum sit vel com-
 mendarium alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis
 fiat. Pro officio ecclesiastico libri: graduale, antiphonarium et
 psalterium comparentur. In capella Visitationis B. M. V. non
 celebretur sine licentia ordinarii, quae singulis sex mensibus
 accipi debet. Liber ligatur pro metrica scribenda comparetur et
 utraque manu praesbyteri iuxta formam relictam scribatur.
 Praesbyter commendarius penes parochialem in Bogucice sub
 k. 201-v. restitutione fructuum perceptorum resideat. /

OPPIDUM MYSŁOWICE

Ecclesia parochialis murata tituli Nativitatis B. M. V. con-
 secrata, iuris patronatus haeredum oppidi Mysłowice. Chorum
 habet testudine clausum in corpore, lacumar tabulatum simplex,
 fenestras integras, parietes mundos imaginem crucifixi in medio
 sui. Candelabrum cupreum ante maius altare pendens.

Item habet altaria tria murata, non consecrata, singula tribus mappis cooperta, portatile unum sub dubio consecratum.

Item habet attinentia altaris: corporalia quattuor munda et integra, pallas totidem, purificatoria decem, vela tria, bursas duas, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia, urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria tres, candelabrorum duo paria, unum de cupro, alterum par de ligno, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium in muro excussum, mundum, tutum, bene clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici grisei coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum stanneum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur. Chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni continens, bursam de serico viloso ad formam leopardi variante cum nola, vexillum cum laterna pro comitando ad infirmos sacramento. Cereus ante ciborium ardet. Baldachinum de tela picta. /

k. 202-r.

Item habet fontem lapideum, achenum mediocriter mundum cum aqua simili in se continentem, bene clausum. Metrica utraque scribitur. Achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calicem argenteum unum, pacificale argenteum magnum stabile, monstrantiam argenteam super pedem stanneum. Spoliata enim fuit haec ecclesia per milites sub interregno. Item habet coronam monstrantiae super ponendam de serico plano caelestini coloris pontalis aureis exornato.

Item habet casulas numero⁴⁷⁾, albi coloris duas, unam de serico simplici lato, alteram de medio serico plano, unam de burgate rubeo cum flavo variante, rubei coloris duas, utramque de serico adamasco, viridis coloris unam de serico simplici lato, alteram antiquam de serico adamasco, unam de panno auro intertexto antiquam, lazurini coloris unam de serico simplici, nigri coloris duas, unam de serico viloso, alteram de serico simplici; singulas cum integro apparatu, albis autem tantum tribus.

Item habet pluviale duo: unum rubei coloris de serico adamasco burgatela flavo cum viridi variante circum circa obductum cum globo argenteo, alterum de barchano rubeo cum flavo variante.

⁴⁷⁾ Za numero wolne miejsce.

k. 202-v. Item habet antependia numero⁴⁸⁾ flavi coloris de serico adamasco et rubei coloris de / serico simplici unum, alterum de serico simplici albi et rubei coloris per partes, tertium de serico simplici, albi et violacei coloris per partes, rubei coloris unum de serico simplici, flavi coloris unum de serico simplici lato, viridis coloris unum de serico medio plano, duo de tela picta.

Item habet superpilicia maiora duo minora sex, mappas quattuordecim, tobalia quadrata novem, ex quibus de serico plano rubei coloris duo, unum ex eis margaritis exornatum, tertium de serico plano rubei coloris auro intertexto, duo de serico simplici, unum flavi alterum viridis coloris, reliqua de tela, tobaliolum oblongum unum de linteo tenuissimo filis aureis exornato, manutergia quattuor, tentorium supra maius altare de serico simplici albi coloris, velum super monstrantiam ponendum de tela sericea argento intertexta coronulis aureis et argenteis circa obductum, vela de tela sericea duo, velum quadragesimale de tela rubea et alba per partes, lintheum super feretrum cum laminis alias z listwami filis lineis elaborantur; vela super feretrum ponenda duo, utrumque de tela nigra, quorum unum crucem de rubeo, alterum de viridi muchaero habens, velum pro velanda imagine crucifixi tempore quadragesimali de tela nigra variis figuris exornata, vexillorum tria paria maiorum, minorum unum par. /

k. 203-r.

Item habet proventus communes pro aedificatione sui vaccas quinque, a singulis sex grossi census annui solvuntur, apum alvearia quindecim, ex quibus mel et cera pro ecclesia. A sepulturis in ecclesia duos florenos. Collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii, graduale pergameneum Prutenicum, antiphonarium pergameneum in duas partes divisum, psalterium papireum iuxta breviarium Romanum depositum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile medium, ligneum medium muratum bonum, duas campanas in se contiens, tertiam signantem in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum et tectum; ossorium novum.

Haec ecclesia habet suum rectorem Iacobum Maresovium a Skalmierz, actu praesbyterum institutum. Qui pro dote habet agros in uno loco iacentes dicto Kozinieć, incipientes a fluvio

⁴⁸⁾ Za numero wolne miejsce.

Przemsza protensos penes expulsoarium alias Szkotnica usque ad piscinas proprias plebani transgrediendo mericas alias quercinam silvam plebani, latitudo autem ipsius est ab expulsoario usque a dagrum oppidani Stanislai Mroczek. Item habet prata duo, unum penes piscinam inferiorem plebani, alterum ultra piscinam. Item habet mericam vulgo vocatam Xieczka Dambrowa, quae quidem prata et merica certo alveo ab agris oppidanorum k. 203-v. dislimitata sunt. Item habet piscinas maiores duas minores duas, hartulanos quattuor cum agris. Item habet decimas manipulas, primam ex agri omnibus oppidanorum quondam manipularem, incuria plebanorum in pecuniariam conversam; secundam ex agris praedii militaris in Mysłówice integris et haec decimatur, tertiam ex praedio militari villae Siepienica et agris cmetonum integra, quae decimatur, quartam ex villa Rozdzień, de qua controvertitur inter plebanos Miśłowicensem et Czeladiensem. Ibidem est scultetia et agri dicti Wygielzy, de quibus agris pleno iure pertinet ad plebanum Mysłowicensem et haec decimatur; vocatur autem nunc scultetia Kuznica; quintam de villa Brzęczkowice ex certis agris, quae decimatur praeter scultetiam, qui manipularem in pecuniam incuria plebanorum convertit, sextam de villa Niwka integram, quae anno praeterito decimata est; septimam de villa Klymuntow ex agris praedialibus sculteti et tabernatoris tantum, quae rapitur, octavam de villa Porąbka domini Sławkoviensis ex mediis agris vulgo vocatis Bor; decimatur; nonam de villa Zagorze ex praedibus militaribus tribus, quae rapitur, decimam ex villa Siedlec ex agris praedialibus tantum. In eadem villa habet plebanus tabernam et agros, verum et decima rapitur et taberna et agri per haeredem occupati, undecimam de villa Pogonia ex omnibus agris scultetialibus, quae decimatur, ex agris autem cmetonalibus k. 204-r. incuria plebanorum in pecuniariam est conversa, / duodecim ex villa Woykowice Komorne ex agris praedialibus et duabus laneis scultetialibus molendinatoris et hortulanorum, quae decimatur, tredecimam ex agris praedii militaris tantum, in villa Pinczyce, quartodecimam ex agris praedialibus villarum Goszycze, Kosmirzow, Rawałowice, quae rapiuntur. Item habet in villa Siedlec ex agris trans pontem manipularem, quae rapitur. Item habet fluvium Przemsza ita latae, prout extenduntur haeredes Miśłowice et Siedlec cum censibus, proventibus, radditibus Brzezne, quam ex fluvio quam ex ripa provenientibus.

Item habet domum pro residentia sua cum amplissimo horto et omnibus officinis aeconomicis.

Item habet domum pro rectore scholae, quem salariat tam ratione cantus quam ratione organorum viginti florenis annuis.

Ad parochiam pertinent oppidum Mysłówice, Siedlec, Pogonia, Zagorze, Klymuntow, Porąbka, Niwka, Brzęczkowice, Brzezinka, Szopienice, Rozdzień.

In hac ecclesia est altare dodatum tituli Beatorum Apostolorum Philippi et Iacobi, iuris patronatus haeredis Mysłówice et plebani, cuius est possessor Bartholomaeus Michnikovius actu praesbyter institutus. Quod pro dote habet agros in duobus locis iacentes; in prima loco paenes agros advocati incipientem a domo altaristae protensus usque ad rivum dictum Zdzininy latitudinis circiter triginta sex sulcorum, in secundo loco post capellam Sanctae Crucis penes agros haeredis ex una parte et Iacobi Tytosz ex altera parte protensos ad eundem rivum Zdzienina latitudinis similis prioribus agris. Item habet iuxta testimonium libri beneficiorum sex piscinas, ex quibus tantum duarum est in possessione, reliquarum et locus ignoratur. Ratione cuius dotis obligatus est duas missas legere in septimana, turificationi interesse et invitatorio, in vespers alterum versum cum plebano decantare.

Est in hac ecclesia et fraternitas tituli Beatissimae M. V. et Sanctae Annae, cuius obligatio praecipua est circa sepulturam fratrum, quae quidem fraternitas fuit intermissa, per plebanum modernum est resuscitata. In eodem oppido est domus hospitalis, quae nullam dotem habet praeter censum viginti quattuor grossorum ex fluvio Brenicza.

Est et capella extra oppidum tituli Sanctae Crucis, lignea, consecrata. Altare unum habet ligneum. Quae quidem capella habet litteras super processiones cum venerabili sacramento communes pro certis temporibus, pro aliquibus circa parochialem pro aliquibus autem / circa capellam, verum consuetudo privilegio contraria introducta ita quod ex parochiali sacramentum in monstrantia per plateas, lita ad capellam Sanctae Crucis in campum defertur. Haec capella nullam dotem habet prout nec apparatus. Officiatur per praesbyteros parochiales, omnia secum ex parochiali afferentes.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in

sacrario habeatur. Panis pro sacrificio singulis septimanis pinsetur et sacramentum de recenti pane singulis septimanis renovetur. In ciborio sacramentum in dua vascula disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquantur. Tabula circularis fonti immitenda paretur, et ut facilius muscas a fonte arceat, panno obducatur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis, proventuum ab apibus a sepulturis in ecclesia provenientium, legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Ligatura gradualis et antiphonarii reparetur. Advocatus oppidi moneatur, ut sacramentum Eucharistiae et confessionem paschalem pro festo Conceptionis B. M. V. absolvat. Quod si non fecerit, terminus illi coram Illustrissimo Domino Cardinali similiter et genoroso domino Valentino Tyminski et Sigismundo, officinae ferri magistro, et Marchwiany ferri fabro haereticis terminus pro k. 205-v. die exequutionis / praesentis visitationis assignandus assignetur ratione disseminationis haereseos. Plbeanus det operam ut litteras erectionis et foundationis ecclesiae habeat. Tamquam plebanus quam altarista curet, ut bona ecclesiae ab occupatoribus evincat; rector scholae meminerit se subdiaconum ordinatum esse et ad sacerdotium aspirare, ad pulsum manus eius in instrumento caveat, ne coreae ducantur, quibus clericus ne interesse mento ab ecclesia in ecclesiam non fiant sed tantum per ambitum ecclesiarum iuxta contexta litterarum. Missae diebus Dominicis et festis tempestive absolvantur.

VILLA DZIECKOWICE

Ecclesia parochialis lignea tituli Omnium Sanctorum consecrata, iuris patronatus haeredum oppidi Mysłowice. Lacunar habet tabulatum in coro, in corpore caret lucanari, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria duo lignea, ex quibus maius tribus mappis coopertum, alterum duabus mappis. Portatilia duo, ex quibus unum cum inscriptione nominis consecratoris, alterum et angustum et incertum.

Item habet attinentia altaris: corporalia duo antiqua, palam unam; purificatoriis, velis et bursis propriis utitur pleba-

206-r. nus; panem et vinum ex / parochiali de Mysłowice; urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria duas, candelabrorum de ligno duo paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum mundum, tutum, bene clausum, in eo scatulam ligneam pictam intra serico simplici viridis coloris subductam, in qua bursa de serico plano rubei coloris sacramentum recens in sacculo mundo in se continens. Chrisma stanneum, chrisma et olea praesentis anni continens. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum, pelvim cupream cum aqua munda in se continentem, bene clausum. Metrica baptisatorum in cartis scribitur. Achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia: calicem argenteum unum, monstrantiam cupream fractam.

Item habet casulas numero tres: primam de serico adamasco viridis coloris cum grizeo variante, alteram de camcha variorum colorum, tertiam de barchano viridi, rubeo et albo variante, singulas cum suis albis, duabus autem stolis et manipularibus.

Pluviale nullum. Antependia duo, unum de muchaiero flavi et cerasini coloris per partes, alterum de camcha rubea.

k. 206-v. Item habet superpilicium unum, mappas sex, tobalia quadrata duo, ex quibus unum de serico plano / rubei coloris, laminis tribus de panno auro intertexto exornatum, manutergia sex, linteola tenuissima quattuor, vela de tela sericea duo, vexillorum duo paria.

Haec ecclesia habet proventus communes pro aedificatione sui: vaccas undecem, a singulis sex grossi census annui solvuntur. A sepulturis in ecclesia unus florenus solvitur. Collectae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur. Ratio non fit. Item habet piscinam in illa desolatam.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii, graduale papireum breve scriptum non ligatum, antiphonarium et psalterium nullum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum, campanile bonum duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae, coemeterium bene saeptum, tectum et clausum; ossorium bonum.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Bartholomaeus Michnikovius actu praesbyter institutus. Qui pro dote habet agros in duobus locis positos; in primo loco penes expulsorium alias Skotnica incipientes a villa protensos usque ad limites villae episcopalis Iemielno longitudinis decem stadiorum, latitudinis imparis aliqua stadia quadraginta, aliqua triginta sulcorum, in quo agro locatus est ab haerede cmeto vocatus gospodarczyk; in secundo loco ex altera parte villae penes expulsorium incipientem ab eadem villa protensos ad limites eiusdem / villae Iemielno songitudinis duodecim stadiorum latitudinis imparis aliqua stadia viginti sulcorum, aliqua minus. In hoc agro per haeredem locatus est hortulanus. Item habet hortulaniam unam ex opposito primi agri iacentem.

Item habet decimam manipulem in villa Dzieńkowice, ex agris praedialibus, sculteti et trium cmetonum nempe Poręba, Walaszek, Kedzierzynski. Item habet grossos mensales, a singulis cmetonibus duos grossos et petronalium a singulis medium grossum. Item Domum pro residentia nullam habet. Agri autem sunt paulo longinquiores ab ecclesia.

Item habet domum pro rectore scholae cum horto et clericultura a singulis cmetonibus unius grossi.

Ad parochiam pertinet unica villa Dzieńkowice.

Quod reformationem attinet mandatum est, ut lacunar in corpore ecclesiae paretur, fenestrae autem inferius ponantur. In portatili chrisma non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis habeatur. Attinentia altaris propria haec ecclesia habeat. Panis singulis septimanis pinsetur et sacramentum de recenti pane semper renovetur. Ad ciborium duo vascula parva et sacculi mundi linei comparentur atque in scatula reponantur, in quae et sacculos mundos consecratos disponatur sacramentum, ut cum in uno sacramento ad infirmos deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur. Metrica utraque in libro ligato scribatur manu praesbyteri. Quaterniones duo comparentur, k. 207-v. / in quibus receptiones collectarum, eleemosynarum, censuum a vaccis provenientium, asepulturis in ecclesia legatorum et distributiones illorum fideliter conscribantur. Unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Succesu temporis ilbri pro officio ecclesiastico comparentur nempe graduale, antiphonarium et psalterium.

Domus pro residentia plebani aedicetur. Proventus autem ecclesiae quam citissime evincantur.

Conclusa est visitatio decanatus Bitomiensis die vigesima sexta mensis Novembris et eadem die incepta est visitatio decanatus Plscimensis.

DECANATUS PLSCIMENSIS

VILLA LĘDZINY

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Clementis consecrata, iuris patronatus liberi baronis in Pscima. Lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes asseribus intra obductos picturis exornatos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria duo murata, ex quibus maius consecratum, alterum sub dubio, singula tribus mappis cooperta, portatile unum incertum. /

Item habet attinentia altaris: corporale unum, pallam unam, purificatorium nullum et ceteris attinentiis caret; panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia; urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria duas, candelabrorum tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum, mundum, non clausum, in eo vas cupreum velo de serico simplici viridis coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum; sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur; chrismale stanneum chrisma et olea praeteriti anni in se continens, bursam de tela antiquam; cereus ante ciborium ardet; vexillum cum laterna pro comitando ad infirmos sacramento.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua munda in se continentem bene clausum. Metrica nulla scribitur; achenum pro aspergendo populo unum.

Item habet argentum haec ecclesia; calices argenteos duos, pacificale argenteum instar crucis supinae, monstrantiam cupream.

Item habet casulas duas, unam rubei coloris de serico adamasco iam flavescente, alteram nigri coloris de camcha nigra cum albo variante antiquam, singulas cum suis albis et integro apparatu.

Pluviale unum de tela picta. /

Item habet antependia duo: unum de harasio rubei et viridis coloris per partes, alterum de muchaiero.

Item habet mappas decem septem, tobalia quadrata quinque, ex quibus unum de serico viloso rubei coloris, manutergia doudecim, linteola tenuissima quattuor, velum super monstrantiam ponendum de serico simplici viridis coloris; vexillorum tria paria.

Haec ecclesia nullos proventus habet pro aedificatione sui praeter collectas, quae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur, a sepulturis in ecclesia unus florenus solvitur, ratio non fit. Item habet a florenis sexaginta quattuor taleros census annui apud ipsos colonos villae.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, graduale papireum lacerum; ceteris caret.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum, duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae, coemeterium bene saeptum, non ubique tectum, ossorium bonum, porticus ecclesiae non bene tecti.

Haec ecclesia habet suum rectorem, qui nunc est Petrus Skibinski Minorum Ordinum clericus institutus. Habet autem pro dote agros: in primis in circuitu ecclesiae iacentes ex omnibus partibus; ad orientem terminantur meta agri cmetonalis dicti Alberti Marcinek et Michaelis Krol et Martini / Gornik, versus meridiem terminantur silva, versus occidentem terminantur metis agrorum rectoris scholae et haeredis seu liberi baronis, similiter versus septentrionem terminantur metis agrorum haeredis. Item habet prata iisdem agris intermedia, hortulanas duas cum agris ex dote plebanali edivisis, piscinas duas desolatas. Item habet decimas manipulares: primam ex villa Lędziny integram, quae decimatur; secundam ex villa Iemielno de medietate agrorum, quae decimatur; tertiam ex villa Iaworzno integram, decimatur; quartam de villa Cieszkowice integram, quae media decimatur, media autem rapitur, item habet de villa Szczakowa decimam pecuniariam quattuor florenorum. Item habet missalium ex villa Iemielno ex singulis laneis tres coretos siliginis et sex avenae iuxta testimonium libri beneficiorum; quod autem ad usum pertinet, tantum plebanus modernus avenae percipit viginti coretos, siliginis autem nihil. Ex villa Chełm pertinebant missalium ex antiquo viginti metretae avenae tantum; verum ab aedificatione capellae haec missalia praesbytero circa capellam

residenti solvuntur. Item habet domum pro residentia sua, bonam cum horto, non penes ecclesiam, sed in villa.

Item habet domum pro rectore scholae, qui pro dote habet agrum parem cmetonali agro cornu tangentem agros plebanales ab ecclesia versus occidentem protensos. Item habet ex villa
k. 209-v. Sciernie duos taleros annuos. /

Ad parochiam pertinent villae: Łędziny, Urbanowice, Chełm, Paprociany.

Est capella in eadem villa tituli Sanctae Annae unum altare habens muratum, ut apparet, consecratum; dotem nullam habet similiter et apparatus. Hisce temporibus haeresiarcha in ea concionatus est.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur, sed pro cremando chrismate lapis specialis in sacrario habeatur; in altari, quod est in corpore sine portatili certo consecrato, quod inscriptionem nominis consecratoris, temporis consecrationis et titulum habeat, non celebretur; corporalia, custodiae, purificatoria, vela, bursae comparentur et mediis corporalibus custodiae non includantur; ad ciborium sera ematur, semperque tam a ciborio quam a fonte clavis in sacrario servetur; sacramentum in dua parva vascula et sacculos mundos lineos consecratos disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur; cum unoque vasculo in vase cupreo, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur; olea singulis annis ex ecclesia vicina Miśłowiensi accipiat. Pro metrica scribenda liber ligatus ematur et utraque iuxta formam datam manu praesbyteri scribatur; quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones censuum a vaccis, collectarum, eleemosynarum a sepulturis in ecclesia provenientium legatarum et distribu/tiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes commendarium sit alter penes victricos ecclesiae, et ratio singulis annis fiat. Bursa pellicea pro deferendo ad infirmos sacramento comparetur; libri pro officio ecclesiastico, nempe liber agendorum, graduale, antiphonarium et psalterium comparentur; praesbyter residens litteras commendae habeat; in concione cum populo: Pater noster, Ave Maria, Credo, decem praecepta et generalem confessionem recitet; ex pane unius septimanae et non antiquiori celebret; singulis septimanis ex pane recente sacramentum renovet, nihilque
k. 210-r.

eorum, quae in constitutionibus synodi dioecesanae continentur, intermittat.

VILLA CHELM

Ecclesia ad formam parochialis aedificata sine erectione et fundatione ordinarii. Scriptura testatur consecratam esse tituli Sanctissimae Trinitatis. Lacunar habet tabulatum simplex, parietes mundos, fenestras integras, imaginem crucifixi in medio sui, candelabrum ferreum ante maius altare pendens.

Item habet altaria tria murata, sub dubio consecrata, maius tribus, reliqua duo singula duabus mappis cooperta. Portatile unum habet confractum.

Item habet attinentia altaris: corporalia duo, pallam unam, purificatorium nullum, velum unum, bursam nullam, panem de farina ostiatim non mendi/cata et vinum minus recentia; urceolorum de stanno unum par, nolas ad altaria duas, candelabrorum de ligno tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pin-sando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum, pictum, mundum, bene clausum, in quo sacramentum est inventum in scatula in corporali.

Bursam de tela nigra.

Item habet fontem ligneum aquam minus mundam in se continentem. Metrica nulla scribitur.

Item habet calicem unum stanneum.

Item habet casulas numero quattuor, primam latericii coloris de muchaiero, alteram cerasini coloris de cameloto, tertiam lazurini de cameloto, quartam violacei coloris de serico simplici lato cum suis albis et integro apparatu.

Item habet antependia quattuor de tela picta, superpilia duo maiora, mappas tredecim, tobalia quadrata quattuor, manutergia tria, vexillorum duo paria.

Item habet pro aedificatione ecclesiae proventus nullos.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, caeteris caret.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae non admodum bonum, campanile bonum, unam campanam in se continens; coemeterium bene saeptum, non admodum bene tectum, osorium malum.

Haec ecclesia caret dote. Officiatur tunc per vagos / praesbyteros et plerumque apostatas, quibus exdiviserunt ipsi coloni ex suis agris agros paucos: in primo loco quattuor stadia

agri latitudinis undecim sulcorum, in secundo duo stadia latitudinis septem sulcorum, in tertio totidem latitudinis novem sulcorum. Item missalium viginti metretas et unam avenae tantum, quae ad Łędzinensem ecclesiam antea solvebantur; ab annis fere quadraginta plus vel minus praesbyteris huius capellae solvuntur solvique incepterunt sub episcopatu quondam Reverendissimi Andreae Zebrzydowski. Item habet pratum versus illam Chelmek. Item habet domum pro residentia capellani sine horto, alteram pro rectore scholae.

Ad parochiam commode pertinere possent Chełm et Iemielnino. Dicunt et Iemielnenses decimae fuisse eos in usu, quae antiquitus pertinet ad ecclesiam Łędzinensem. Commode ad hanc capellam applicari possint et villae et a parochia Oswiecimensi villae Kopciowice et Biasowice et Zabrze, non facilem enim habent aditum propter duos fluvios, nempe Istulam et Soła.

Quod reformationem attinet: haec reicitur ad Illustrissimum Principem Dominum Dominum Cardinalem; interim autem sacramenta nulla sine licentia et commenda in hac ecclesia administrantur, antequam in parochialem per Suam Illustrissimam Cel-

k. 211-v. situdinem erecta fuerit. /

OPPIDUM BIERUN

Ecclesia parochialis lignea tituli⁴⁹⁾ intra limites parochiae Łędziny iure incorporationis eidem aedificata, verum per liberos barones in Pscima a sua matrice avulsa et prophanata. Administratur nunc per haeresiarcham lutheranum Augustanae Confessionis Johannem ab Ujazd, antea autem semper per plebanum in Łędziny administrabatur tenentem ibi suum vicarium manuale. Avulsae autem sunt cum hac ecclesia villae parochiales cum suis proventibus ad Bierun, primo oppidum Bierun, ex quo solvebantur plebano missalium tres coreti siliginis et sex avenae ex singulis laneis Urbanowice, ex qua ex singulis laneis solvebantur tres coreti siliginis et sex avenae.

VILLA BOISZOWY

Ecclesiae parochialis lignea tituli Sancti Iohannis Baptistae, consecrata, iuris patronatus generosorum Dominorum Georgii, Iohannis, Venceslai et Sigismundi Boiszowskich de armis Biber-

⁴⁹⁾ Za tituli wolne miejsce.

stain. Lacunar habet tabulatum, fenestras integras, parietes mundos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria tria murata consecrata: sigilla et tabulas integra habentia et in inscriptione testem suae consecrationis;
k. 212-r. ex quibus maius tribus mappis, / reliqua duo, singula unicis mappis cooperta.

Item habet attinentia altaris: corporalia quinque munda et integra, pallas tres, purificatoria septem, vella quattuor, bursam unam, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia odorem et saporem retinentia; urceolorum de stanno duo paria, nolas ad altaria quinque, candelabrorum de ligno tria paria, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de ferro dealbato.

Item habet ciborium in tumba maioris altaris, mundum tutum, bene clausum, in eo vas stanneum velo de serico simplici latericii coloris coopertum, in quo aliud vasculum parvum serico obductum sacramentum recens in sacculo mundo in se continens continetur; chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni continens, bursam pelliceam cum nola, cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum, achenum mundum cum aqua mediocriter munda in se continentem, bene clausum. Metrica nulla scribitur. Achenum pro aspergendo populo nullum habet.

Item habet argentum haec ecclesia: calicem argenteum unum, cruces argenteas duas, ex quibus unam super pedem stanneum, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero tres: primam albi coloris de serico medio plano, secundam rubei coloris de camcha, tertiam viridis coloris de muchaiero, singulas cum suis albis et integro apparatu.

Item habet pluviale unum de muchaiero flaov rubei coloris serico medio viloso viridi cum flavo variante circum circa
k. 212-v. obductum. /

Item habet antependia numero tria: primum albi coloris de serico medio plano, duo de barchano rubeo cum albo variante.

Item habet superpilicia maiora tria, minora duo, mappas quattuordecim, tobalia quadrata tria, manutergia quattuor, lintheola tenuissima duo, velum de tela sericea unum, vexillorum tria paria.

Item habet proventus communes pro aedificatione sui: collectas, quae singulis diebus Dominicis in sacculum mittuntur, a sepulturis in ecclesia secundum libitum; ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Romanum, librum agendorum Povodovii unum, graduale papireum impressum Romanum; antiphonarium et psalterium nulla.

Extra ecclesiam: tectum ecclesia habet bonum, campanile bonum unam campanam in se continens, alteram signantem in medio ecclesiae; coemeterium bene saeptum et tectum; ossorium bonum.

Haec ecclesia nondum habet institutum plebanum, iam tunc praesentatum et ex licentia administrantem. Habet autem pro dote: agri unum stadium paris latitudinis prout longitudinis. Item habet missalium a singulis cmetonibus locandis et locatis unam metretam siliginis alteram avenae, a singulis hortulanis unum wertelum siliginis alterum avenae, a singulis artificibus et domesticis grossos sex a singulis inquilinis grossos tres, a singulis molendinatoribus grossos duodecim, ex curia seu praedio taleros triginta numeri tri/ginta et sex grossos in singulis taleris computando.

Item habet domum pro residentia sua cum horto. Quam quidem dotem actis terrestribus inscriptam habet.

Item habet domum pro rectore scholae, quem plebanus iuxta privilegium foundationis salariare debet sex taleris annuis et octo wertelis siliginis totidem avenae.

Ad parochiam pertinet unica villa Boiszowy.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ne chrisma in altaribus cremetur, sed pro cremando chrismate lapis specialis in sacrario habeatur; panis singulis septimanis pinsetur et sacramentum singulis septimanis de recenti pane renovetur; pallae mediis corporalibus non includantur; clavis a ciborio et fonte in sacrario semper servatur neque unquam in ecclesia neglecte relinquatur; ad ciborium aliud parvum vasculum comparetur et aliqua parva scatula lignea, in quae vascula parva duo et sacculos mundos lineos consecratos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmum deferetur, in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur, cum unoque vasculo parvo in vase stanneo, prout nunc est, cum altero in scatula reponatur. Liber ligatus pro metrica scribenda ematur et illa utraque iuxtam formam datam manu praesbyteri sacramentum conferentis scribatur;

k. 214-r. aqua fontis per telam in ollam novam percoletur et interim achenum mundetur aquaque secundo in fontem infusa olla frangatur et subteretur, tela / autem comburatur et cineres sub altare mittantur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones collectorum, eleemosynarum a sepulturis in ecclesia provenientium legatorum et distributiones illarum fideliter conscribantur. Unusque quaternio penes plebanum sit alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Antiphonarium et psalterium succesu temporis comparentur. In contionibus cum populo: Pater noster, Ave Maria, Credo, et decem praecepta recitet et confessionem generalem. Constitutiones synodales idœcesianas plebanus habeat et omnia observet, quae in illis continentur. Institutionem suam procuret quam citissime.

VILLA Cwiklyce

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Martini consecrata, iuris patronatus generosi Domini Balthasaris Porębski. Lacunar habet tabulatum pictum, fenestras integras, parietes mundos picturis exornatos, imaginem crucifixi in medio sui.

Item habet altaria duo murata, ex quibus maius consecrata esse apparet, alterum non consecratum, singula tribus mappis cooperta.

k. 213-v. Item habet attinentia altaris: corporale unum, pallas duas, purificatoria duo, velum unum, panem de farina ostiatim non mendicata et vinum recentia, odorem et saporem retinentia, urceolorum de stan/no unum par, nolas ad altaria duas, candelabrorum duo paria, unum ferreum, alterum ligneum, candelabrum singulare de cupro unum, turiferarium cupreum, ferramenta pro pinsando pane, lagenam pro vino de stanno.

Item habet ciborium ligneum, mundum, tutum bene clausum, in eo vas cupreum velo rubeo de camcha coopertum sacramentum recens in sacculo sericeo tela immundissima subducto in se continens. Chrismale stanneum chrisma et olea praesentis anni in se continens; bursam pelliceam cum nola. Cereus ante ciborium ardet.

Item habet fontem ligneum, achenum immundum cum aqua vermibus plena in se continens, sera mala clausum. Metrica nulla scribitur.

Item habet argentum haec ecclesia: calices argenteos duos, ex quibus unum deauratum, crucem argenteam deauratam, pacificale argenteum parvum instar crucis supinae, monstrantiam cupream.

Item habet casulas numero sex: rubei coloris duas, utramque de camcha, viridis coloris unam de serico adamasco lazurini coloris, unam de serico plano, nigri coloris duas, unam de serico viloso, alteram de barchano. Pluviale nullum.

Casulas singulas cum integro apparatu, albis autem tantum quinque.

Item habet antependia numero tria: primum de burgatela viridi cum flavo variante, alterum de camcha vilosa rubei coloris, tertium de camcha simplici rubei coloris et medio serico plano

k. 214-v. viridis coloris per partes. /

Item habet superpilicia quattuor, mappas decem octo, tobalia quadrata tria, ex quibus unum de tela Italica auro intertexta, mnautergia tria, linteola tenuissima tria, vexilorum quattuor paria.

Haec ecclesia nullos proventus habet pro aedificatione sui praeter collectas, quae singulis diebus Dominicis et festis in sacculum mittuntur. Ratio non fit.

Item habet libros pro officio ecclesiastico: missale Cracoviense, libros agendorum duos, unum Cracoviensem antiquum pergamineum, alterum Holomonecensem, antiphonaria pergaminea duo, graduale pergamineum, breviarium antiquum loco psalterio pergamineum.

Extra ecclesiam: tectum ecclesiae bonum, campanile bonum, duas campanas in se continens, tertiam signantem in medio ecclesiae, coemeterium bene saeptum, tectum et clausum, ossorium banum.

Haec ecclesia a viginti quattuor annis caret legitimo rectore; administratur autem per Iohannem a Kłomnice hisce viginti quattuor annis, apostatam ordinis Czeszochoviensis. Habet autem rector ecclesiae pro dote agros incipientes ab ecclesia protensos usque ad limites villae Miedzwna, longitudinis sedecim stadiorum, talitudinis circiter centum quinquaginta sulcorum, in quibus agris habet septem piscinas, ex quibus una sub domo.

Item habet missalium triginta sex metretas siliginis et totidem

k. 215-r. avenae ex duabus villis, nempe Cwiklyce et Rułtowice. Caetera /

sunt inquirenda ex libro beneficiorum. Item habet domum pro residentia sua semidesolatam cum horto.

Item habet domum pro rectore scholae cum agro longitudinis quattuor stadiorum latitudinis duodecim sulcorum cum horto et pomerio. Salariatur autem a victricis decem octo grossis annuis, a plebano duodecim grossis, ab haerede villae uno flore-no, a cmetonibus singulis uno grosso, ab inquilinis medio grosso.

Ad parochiam pertinent duae villae: Cwiklyce et Ruftowice.

Quod reformationem attinet, mandatum est, ut chrisma in altaribus non cremetur, sed pro eo cremando lapis specialis in sacrario habeatur. Panis singulis septimanis pinsetur et de recenti pane sacramentum singulis septimanis renovetur. Corporalia nova comparentur et consecranda ad dominum suffraganeum Cracoviam mittantur, in laceris autem non celebretur. Pallae mediis corporalibus non includantur. Vascula parva duo comparentur et sacculi mundi linei non autem sericei et ea consecrentur; in eaque duo vascula parva et sacculos sacramentum disponatur, ut cum in uno ad infirmos deferetur in altero pro adoratione in ecclesia relinquatur; cum unoque vasculo in vas stabile cupreum cum altero in scatula reponatur. Aqua fontis in ollam novam per telam percoletur et interim per praesbyterum achenum mundetur, deinde fonti infundatur. Olla autem frangatur et sub-
 k. 215-v. teratur, tela autem comburatur / et cineres sub altare mittantur. Liber ligatus pro metrica scribenda comparetur et utraque iuxta formam datam manu praesbyteri scribatur. Quaterniones duo comparentur, in quibus receptiones, collectarum, eleemosynarum a sepulturis in ecclesia provenientium legatarum et distributiones illarum fideliter conscribantur, unusque quaternio penes plebanum sit, alter penes victricos ecclesiae et ratio singulis annis fiat. Ligatura gradualis reparetur. Circuitus circa fontem in secundis vespers paschatis et pentecostes non fiant. Impudicae post partum non introducantur.

VILLA MIEDZWNA

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Clementis, prophana, iuris patronatus liberi baronis a Pscima. Administratur per haeresiarcham confessionis Augustanae Constantinum a Bielsko, qui pro dote habet duos laneos agri, unum in Miedzwna, alterum in Rdzawa, cmetonem unum, piscinas sex, missalium quadraginta duas metretas siliginis, totidem avenae.

VILLA GORA

Capella lignea tituli Sanctae Barbarae intra limites parochiae de Miedzwna per Iohannem Gorski, haeredem villae, iam defunctum, prophanata. Hactenus administrabatur per Christophorum Cracoviensem haeresiarcham calvinianae haereseos, apostatam ab ordine Sancti Francisci, subdiaconum tantum, profugum ex conventu Cracoviensi, qui capellam sub adventu visitatoris dereliquit. Dotem nullam haec capella habuit. /

k. 216-r.

CIVITAS BLSCINA

Ecclesia parochialis eorum habens muratum, corpus vera ligneum, quinque altaria in se continens murata, prophanata, iuris patronatus liberi baronis in Blscima. Hactenus administrabatur per haeresiarcham Martinum Szymbarski confessionis Augustanae, decani titulum sibi usurpantem, duos ministros eiusdem confessionis penes se habentem. Nunc autem administratur illo defuncto per Zachariam a Witemberg ministrum pro Germanis et Venceslaum a Zary ministrum pro Polonis, vicarios defuncti decani, nulli adhuc illorum decanalis titulus concessus. In hac ecclesia ad decanalem conventum bis in anno convocantur parochialium ecclesiarum decanatus Plscimensis ministri, ad quem conventum non solum haeretici confessionis Augustanae ministri, verum et catholici praesbyteri conveniunt. Habet autem pro dote laneum agri, cmetonem unum, hortulanum unum. Item decimas manipulares ex villis Cielmice, Radostowice, Czarmkow. Item habet missalium, taczmo ibi vocatorum, ex agris civitatis Bscima et villarum Poremba, Jankowice, Piasek, Antiqua Villa, Sielcze siliginis et totidem avenae.

ANTIQUA VILLA

Ecclesia parochialis tituli Sanctae Hedvigis, prophanata, ecclesiae / in Plscima incorporata unam cum illo habens dotem communem. Per eosdem haeresiarchas administratur.

k. 216-v.

VILLA BRZEŚCZE

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Spiritus, prophanata, iuris patronatus liberi baronis in Pscima. Administratur per⁵⁰⁾, confessionis Augustanae. Habet pro dote laneum agri, mis-

⁵⁰⁾ Za per wolne miejsce.

salia a parochianis, caetera sunt inquirenda ex libro beneficiorum.

VILLA SUSIECZ

Ecclesia parochialis lignea tituli Sancti Iacobi apostoli prophanata, iuris patronatus liberi baronis in Bscima. Administratur per haeresiarcham Augustanae confessionis⁵¹⁾. Habet autem pro dote laneum agri, pomerium, piscinas tres, missalium siliginis metretas⁵²⁾, totidem avenae. Caetera sunt inquirenda ex libero beneficiorum.

OPPIDUM MIKUŁOW

Ecclesia parochialis murata tituli Sancti Adalberti, prophanata, iuris patronatus liberi baronis in Plscina, administratur per haeresiarcham Iacobum Malyński a Koło confessionis Augustanae. Habet pro dote duos laneos agri, cmetones duos, hortulos novem, decimae pecuniariae ex ducatu Severiensi / florenos quinquaginta, quae non solvitur. Item habet decimam manipularem ex villa Zarzyce, molendinum proprium in eadem villa, piscinas octo, missalium quadraginta duas metretas siliginis totidem avenae⁵³⁾.

VILLA MOKRA

Ecclesia parochialis murata tituli Sancti Laurentii, prophanata per haeredem villae Gasparum Rheiberg. Administratur per eundem haeresiarcham, qui in Mikułow. Habet pro dote laneum agri et missalia a parochianis. Caetera sunt inquirenda ex libro beneficiorum.

VILLA WOSCZYCE

Ecclesia parochialis lignea tituli Omnium Sanctorum, semiprophanata, iuris patronatus haeredum villae dominorum Wosczyckich. Administratur per Gallum a Rybnik praesbyterum verbo catholicum sed re haereticum, uxoratum, prolem

⁵¹⁾ Za confessionis wolne miejsce.

⁵²⁾ Za metretas wolne miejsce.

⁵³⁾ Visitatio interna T. XVI, 59: Haec ecclesia habet rectorem Iohannem Sczerski, praepositum Holomucensem, ut retulit Iacobus, Andreae fabri ferri de Plscina, verum cessit haeresiarchae Iacobo Malyński a Koło, qui eandem more haeretico administrat, dogma haereticum iuxta, Augustanam confessionem disseminat, proventus in baronatu Plscinensi percipit haeresiarcha, ex ducatu autem Severiensi plebanus legitimus.

habentem, qui passim sacramenta tam haereticis quam catholicis administrat. Habet pro dote laneum agri, missalia a parochianis⁵⁴).

VILLA ŁAKA

Ecclesia parochialis lignea tituli Sanctae Hedvigis, prophanata, iuris patronatus liberi baronis in Pscina. Administratur per Leopoldum a Bielsko, haeresiarcham Augustanae confessionis. Habet pro dote laneum agri, piscinas tres, missalium triginta
 217-v. sex metretas siliginis totidem avenae. /

VILLA STUDZIENKA

Ecclesia parochialis lignea tituli Assumptionis B. M. V. prophanata, iuris patronatus liberi baronis de Pscina. Administratur per Adamum de Bielsko, haeresiarcham Augustanae confessionis, qui pro dote habet agri laneum, piscinas tres, missalium septuaginta duas metretas siliginis totidem avenae.

VILLA WISŁA NIEMIECZKA

Ecclesia parochialis prophanata tituli Nativitatis B. M. V., iuris patronatus liberi baronis in Pscina. Administratur per haeresiarcham⁵⁵), confessionis Augustanae. Habet pro dote laneum agri, piscinas tres, missalium metretas siliginis totidem avenae.

VILLA GOCZAŁKOWICE

Ecclesia parochialis tituli Sancti Georgi, prophanata, iuris patronatus liberi baronis in Pscina. Ecclesiae parochiali in Plscina incorporata per eosdem praesbyteros administratur. Habet pro dote laneum agri, cmetonem unum, piscinas septem, missalium siliginis metretas⁵⁶) totidem avenae.

⁵⁴) Visitatio interna T. XVI, 59: Vacat. Administratur per semi-haeresiarcham Gallum a Rybnik, qui uxorem duxit, sacramentum Eucharistiae passim haereticis sub utraque et catholicis aliquibus sub utraque, aliquibus sub una, iuxta Augustanam administrat, confessionem audit et generaliter absolvit.

Visitatio interna (Tom XVI, 59): Vacat. Administratur per haeresiarcham Augustanae confessionis Adamum de Bielsko integros proventus percipientem.

⁵⁵) Za haeresiarcham wolne miejsce.

⁵⁶) Za metretas wolne miejsce.

VILLA TYCHY

Ecclesia parochialis lignea tituli Sanctae Mariae Magdaleneae, iuris patronatus liberi baronis in Pscima. Admi/nistratur per Stanislaum a Chrabkowice praesbyterum dioecesis Wratislaviensis in haeresiarcham perversum. Habet pro dote laneum agri, missalium siliginis metretas⁵⁷⁾, totidem avenae.

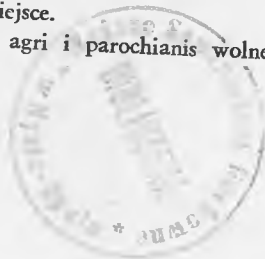
OPPIDIUM STRUMIEN

Ecclesia parochialis lignea tituli⁵⁸⁾, prophanata, iuris patronatus principis Tessinensis per suum patrem prophanata. Administratur per haeresiarcham confessionis Augustanae. Habet pro dote agri missalia a parochianis⁵⁹⁾. Caetera sunt inquirenda ex libro beneficiorum.

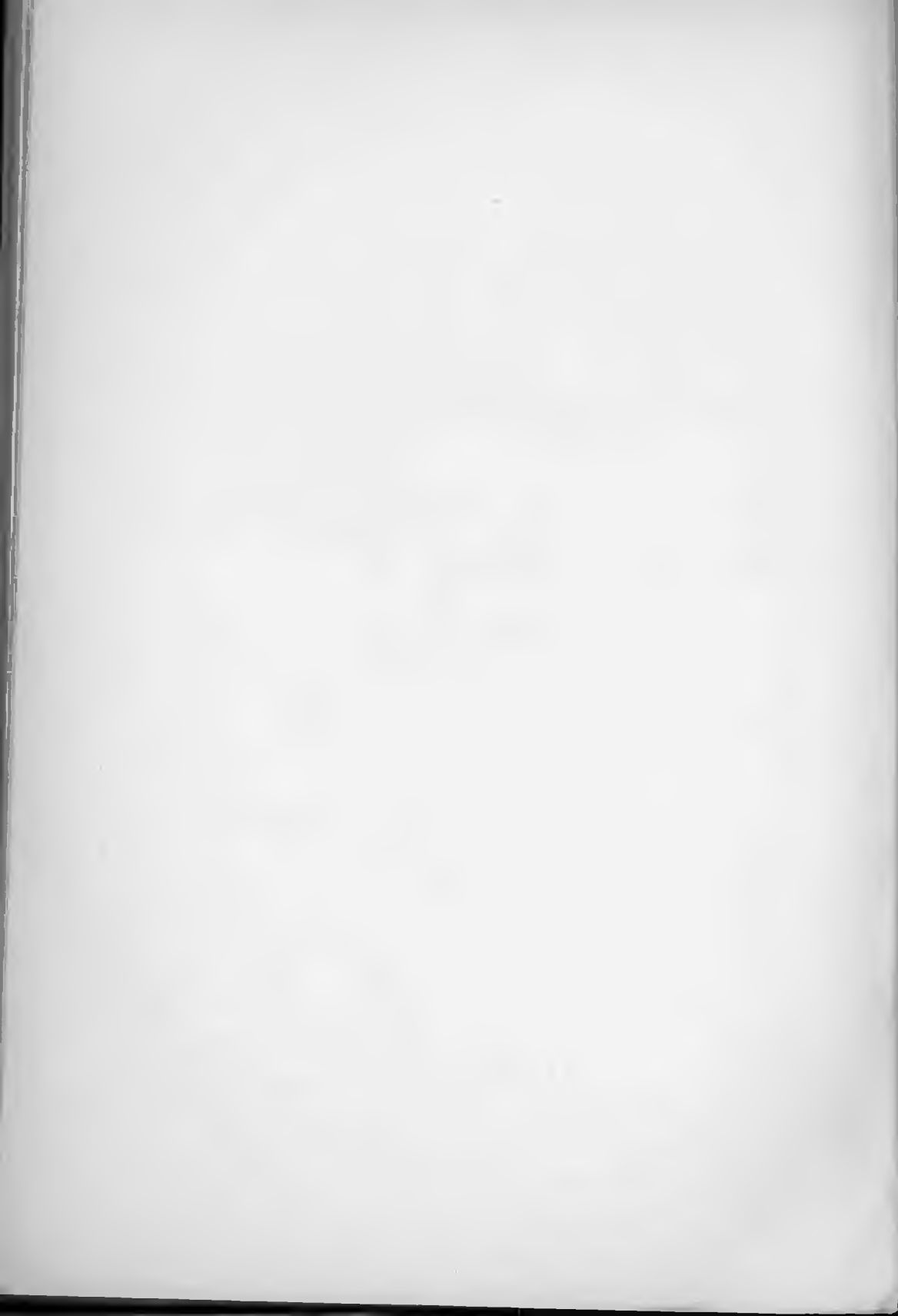
⁵⁷⁾ Za metretas wolne miejsce.

⁵⁸⁾ Za tituli wolne miejsce.

⁵⁹⁾ Za haeresiarcham, agri i parochianis wolne miejsce.

OBJAŚNIENIA

Agenda	<p>Księgi liturgiczne zawierające przepisy i formuły oraz zwyczaj zachowywane przy wykonywaniu kultu religijnego nazywano w Polsce aż do XVII wieku agendami. Nazwa rytuału jak i sama księga w obecnym układzie jest późniejsza. Nim nazwa rytuału ustaliła się, najpospoliciej księgę tę nazywano agendą. Przed reformą wprowadzoną przez sobór trydencki każda diecezja, a przynajmniej każda metropolia miała swą własną agendę. Biskupi w początkach sami zaprowadzili przyniesione wraz z głoszoną wiarą obrzędy, synody diecezjalne i prowincjonalne przyjmowały obrzędy takie, jakie tradycja przechowywała i zwyczaj określał. Z czasów poprzedzających wynalezienie druku najstarszą w Polsce jest agenda wrocławska nosząca tytuł: „Liber agendorum ecclesiae Vratislaviensis“, ułożona w pierwszych latach wieku XIV. W ciągu wieku XVI wyszły agendy: gnieźnieńska, płocka, warmińska, wreszcie agenda biskupa Karnkowskiego. (Bibliografia Polska przez K. Estreichera. Ogólnego zbioru tom XII, część III, tom I, Kraków 1891. „Rytuał“. Ks. Jan Matulowicz w czasopiśmie liturgicznym „Mysterium Christi“, Rok VII, 1936, nr 5-6, str. 168-172.)</p>
Altarzyści	byli kapłanami związanymi ściśle z fundacjami do odprawiania mszy św. przy wyznaczonych ołtarzach. Altarzystów spotykało się przeważnie w miastach.
Altembas	materia jedwabna, grubo tkana ze złotem.
Antyfonarz (antiphonarium)	księga śpiewów godzin kanonicznych. Istniało antiphonarium diurnale i nocturnale.
Białobrzęsek Marcin	opat cysterski w Mogile i pisarz religijny. Umarł w roku 1586. Napisał między innymi „Postilla orthodoxa“ Cracoviae 1581. (Polski Słownik Biograficzny, Tom II, Kraków 1936.)
Biblioteka	W mniejszych parafiach cała biblioteka należała do inwentarza kościoła. Przy każdym kościele musiały się znajdować następujące księgi: mszał, brewiarz, antyfonarz, agenda, graduał, konstytucje synodu prowincjalnego, katechizm trydencki, postyla księdza Jakuba Wujka oraz inne potrzebne księgi.

- Bractwo**
(fraternitas) Członkowie bractw przystępowali pięć razy w roku do Sakramentów Pokuty i Ołtarza. Dwaj członkowie poszczególnych bractw co tydzień odwiedzali chorych i ubogich w szpitalach. Gdy ksiądz szedł do chorego z wiatykiem, członek bractwa osobiście lub ktoś z jego rodziny miał obowiązek towarzyszyć księdzu ze świecą. Bractwo Literatów istniało we wszystkich prawie miastach. Do jego czynności należało śpiewanie podczas mszy św. t. zw. „Matury“ (ob. De antiquissimo in Polonia statuto synodali: de sancto viatico a fidelibus processionaliter subsequendo. Collectanea Theologica. Lwów 1934, A XV, str. 231-35).
- Brassica** kapusta włoska.
- Brewiarz**
krakowski Breviarium secundum ritum ecclesiae Cracoviensis. Venetiis 1538. (Bibliografia Polska, Tom XXV, Kraków 1913.)
- Camelot** (czamlot,
kamlot) rodzaj lekkiej, wełnianej materii.
- contubernium**
(cech) brascatorum (słodowników), doleatorum (bednarzy), ferrifabrorum (kowali), figulorum (garnarzy), lanionum (rzeźników), pellionum (kuśnierzy), pistorum (piekarzy), sartorum (krawców), sutorum (szewców).
- Curia** dwór.
- Directorium** Breve Directorium ad confessarii ac confitentis munus recte obeundum, M. Joanne Polanco Theologo Societatis Jesu Authore. Lovicii in officina Stanislai Murmelii. Anno MDLXVI. (1566).
- Gradual** (graduale) księga śpiewów mszalnych.
- Harazja** (karazja) pannus carassius, sukno grube hiszpańskie, później sukno śląskie, pospolite.
- Ludolphus Saxo** Urodził się około r. 1300. W młodym wieku wstąpił do zakonu dominikańskiego, a po 26 lub 30 latach przeszedł do kartuzów w Moguncji. Data jego śmierci nie jest znana. Napisał dzieło pt. „De vita Jesu Christi a sacris Evangeliorum sanctorumque Patrum fontibus derivata“. Dzieło to było wydane w języku łacińskim przeszło 20 razy. (Guilielmi Cave, Scriptorum Ecclesiasticorum Historia Literaria. Basileae 1745 Vol II, 31 A. Bibliografia Polska. Tom XX, Kraków, 1906).
- Manzjonarze** kapłani pomocnicy przy kościołach katedralnych i kolegiackich. Manzjonarze stanowili odrębne zgromadzenie przy kościołach, posiadali swoje statuty i schodzili się co tydzień na posiedzenia własnych kapituł. W niektórych miastach manzjonarze byli równocześnie wikarymi. (Ks. F. Machay, Działalność duszpasterska kardynała Radziwiłła, Kraków, 1936.)

- Meffrethus żył w drugiej połowie XV wieku. Był on kapłanem diecezji miślickiej. Wydał w r. 1487 i 1488 „Hortulus Reginae seu sermones de Sanctis et dominicales“. (Guilielmi Cave, *Scriptorum Ecclesiasticorum Historia Litterraria Basilae*, 1745, Vol. II.)
- Muchair materia wenecka, turecka.
- Plaza Tomasz był proboszczem u św. Szczepana w Krakowie i kanonikiem wiślickim. Umarł w r. 1593. Z polecenia biskupa Karnkowskiego wydał dzieło Possewina: *Epistola de necessitate utilitateque ac ratione docendi catholici catechismi*. Cracoviae 1583. Do agendy warmińskiej *Agenda sacramentalia ad usum dioecesis Varmiensis accommodata Coloniae apud Maternum Cholinum MDLXXVIII (1578)* dołączono: *Pas-sio Domini Nostri Jesu Christi, quae, uti ab unoque Evangelista seorsim conscripta... et usui dioecesis Varmiensis accom-modata*. Studio vero atque opera Reverendi D. Thomae de Plaza, S. Stephani Cracoviae plebani etc. aedita. Coloniae apud Maternum Cholinum MDLXXVIII. (Bibliografia Polska. Tom XII, Kraków 1891 i Tom XXIV, Kraków, 1912.)
- Polancus ob. directorium.
- Pomerius Julianus przybył z Hiszpanii do Francji w r. 1498. Napisał „De vita contemplativa“; dzieło to zawiera w pierwszej i drugiej części wskazówki pastoralne dla kapłanów. (Guilielmi Cave, L. c. Vol. I Basileae, 1741.)
- Powodovius Powodowski z Powodowa Hieronim h. Łódzia urodził się r. 1543 w Gnieźnie, studiował w Rzymie i w Padwie. W r. 1588 został kanonikiem katedry krakowskiej. Na synodzie prowincjonalnym w r. 1577 odprawionym, na którym przyjęto sobór trydencki, postanowiono obok reformy mszału i brewiarzy diecezjalnych zaprowadzenie w całej Polsce agendy opracowanej przez biskupa Karnkowskiego przy pomocy Marcina Kromera, koadiutora warmińskiego. W myśl tego postanowienia przedrukowano w r. 1578 agendę biskupa Karnkowskiego pt. *Agendorum ecclesiasticorum liber, in usum provinciae Gnesnensis conscriptus*. Coloniae, apud Maternum Cholinum M D L XXVIII (1578). Cum gratia et privilegio Caes. Majestatis. Ażeby rzeczoną agendę uczynić bardziej pożyteczną, polecono Hieronimowi Powodowskiemu poprawić i rozszerzyć ją „brevi et dilucida explicatione“. Tym sposobem powstało nowe poprawne wydanie agend biskupa Karnkowskiego, którą to agendę synod piotrkowski zatwierdziwszy, uznał za obowiązującą we wszystkich kościołach w Polsce. Ukazała się pt. *Agenda seu ritus caeremoniarum ecclesiasticarum, ad uniformem eccle-*

siarum per universas provincias regni Poloniae usum, officio romano conformati. Ex decreto synodi provincialis petricoviensis denuo conscripti et editi studio et opera reverendi D. Hieronymi Powodowij, archipresbyteri et canonici cracoviensis (P. I—II). Cracoviae, in architypographia regia et ecclesiastica Lazari. A. D. MDXCI (1591). Powodowski umarł r. 1613 w Krakowie i został pochowany w kościele mariackim. (Podręczna Encyklopedia Kościelna, Warszawa 1913. Bibliografia Polska, Tom XII, Kraków 1891.)

- Procuratores** Do prokuratorów mogli apelować proboszczowie w sprawie obrony sławy osobistej i majątków kościelnych przeciw nadużyciom i prześladowaniom ze strony osób świeckich.
- Quaternio** Inwentarz sprzętów kościelnych musiał być sporządzony w dwóch egzemplarzach, do których dołączano spis dóbr danego kościoła i oprawiano w jednym tomie, który oddawano jako jeden egzemplarz do przechowania proboszczowi, drugi zaś przechowywano u ekonoma kościoła. Wszystkie kościoły parafialne musiały nadto posiadać inwentarz przywilejów i dokładny opis fundacyj.
- Scholares** Kandydaci na księży i nauczycieli.
- Siewierz (księstwo siewierskie)** Biskup Zbigniew Oleśnicki kupił w r. 1443 dla siebie i swoich następców księstwo siewierskie od Wacława ks. Cieszyńskiego. Obejmowało ono trzy miasteczka: Siewierz, Czeładź i Kozięglowy oraz sześćdziesiąt wsi. W księstwie tym rządziło i sądziło się prawami śląskimi. Biskupi wykonywali niepodległą władzę sądową i administracyjną. Sejm Wielki zabrał w r. 1789 księstwo siewierskie na skarb Rzeczypospolitej. Ostatni, ale tylko tytularny „Dux Severiae” był biskup Feliks Turski (1791—1800).
- Tafta** materia jedwabna.
- Victricus seu provisor** W wielkich parafiach wybierali sobie proboszczowie ludzi świeckich, ekonomów, którym powierzano pieczę nad legatami, zbórkami, kolektami i opłatami za pogrzeby. Ekonomowie prowadzili podwójne wykazy dochodów i wydatków, jeden egzemplarz zatrzymywali sami, drugi oddawali proboszczom. Raz na rok, i to w czasie oktawy Bożego Ciała, musieli składać sprawozdanie. Mieli to być mężowie zaufania godni, wybrani spośród ludu albo spośród rajców.

WYKAZ OSÓB I MIEJSCOWOŚCI

Adalbertus S. 32, 108
Adamus de Bielsko, haeresiarcha, 109
Alexius S., 28
Andreas de Pokrzywnica, plebanus, 68
Andreas, haeresiarcha, 74, 79
Andrzeioviensis conventus, 76
Anna S., 30, 43, 99
Antiqua Villa, 107.
Augustini S., ordo, 69.

Bacholyn, 40.
Banaska, pamina, 31.
Bangów, 86.
Barbara S., 106.
Bartholomaeus S., apostolus, 79.
Bartodziska, 28.
Będzin, 59, 61, 63.
Bias Simon, haeres villae, 64.
Biasowice, 101.
Bielczowski, haeres villae, 76.
Bielski Hieronymus, 35.
Bielszowice, 76, 77.
Biernatowice, 72.
Bierun, 101.
Biskupice, 77.
Blasius Brunoviensis, magister hospitalis,
76.
Blscina, vide Plscina.
Bobrek, 71, 72.
Bobrowniki, 72, 83.
Bogucice, 87.
Boiszowy, 101.
Bor, 92.
Brandenburgensis Marchio, 73, 74, 79.
Brudzow, 37.
Brudzowice, 51.
Brynica (Brenicza, Brinica), 53, 67, 93.

Brzeście, 107.
Brzezinka, 93.
Brzęczkowice, 92.
Brzinkowice, 56.
Brzozowice, 72, 83.
Buchołowice, 37.
Bujakowski, haeres villae, 77.
Bythom (Bytom, Bitom), 66, 69, 83.
Bythom monasterium Bernardinorum, 76.
Bythomiensis seu Severiensis decanatus,
25.
Bytkow (Bitkow), 70, 72, 86.

Catharina S., 29, 43, 57.
Charzow (Harzow), 69, 81.
Chelm, 98, 99, 100.
Chlastawa Gasparus, procurator, 30.
Chlodowka, 33.
Choron (Choron), 30.
Christophorus, haeresiarcha, 106.
Chroszczobrot (Chruszczobród), 43, 45.
Ciagowice, 41.
Cielmice, 107.
Cieńczyń, 34.
Cieszkowice, 98.
Clemens S., 97, 106.
Clemens a Warta, haeresiarcha, 79.
Constantinus a Bielsko, haeresiarcha,
106.
Cracoviensis conventus ord. S. Francis-
ci, 107.
Cwyklice, 104.
Cynkow, 27, 30.
Czarmkow, 107.
Czekanka officina ferri, 38.
Czeladź, 59, 65.
Czestochoviensis ordo, 105.

- Dambrowa Xieczka, 92.
 Dambrowka, 83, 86.
 Dambrowka (Polonialis), 72.
 Dambrowka (Teutonicalis), 72, 83.
 Daniel, haeresiarcha, 79.
 Dąb, 70.
 Dąbie (Dabie), 37, 48, 81.
 Dercy, 51.
 Długosz Jan, 13.
 Dobieszowice, 56.
 Dorothea S., 46.
 Dzieckowice, 94, 96.
 Dziewki, 38, 51.
 Fox I., archidiaconus crac., 9.
 Frankowska, officina ferri, 34.
 Fridericus Jagiell, ep. Crac., 38.
 Gaboński Stanislaus, praesbyter, 45.
 Gaj, 50.
 Gallus a Rybnik, haeresiarcha, 108.
 Gerstmann M., ep. Wratisl., 7, 8.
 Gęzin, 27.
 Gierałtowski, 77.
 Giersman Dawid, 73.
 Glywice, 70.
 Gniazdow, 27, 30.
 Goczałkowice, 109.
 Golasz (Golasza), 48.
 Gołuchowice, 38.
 Gora, 56, 86, 106.
 Gornik Martin, 98.
 Gorski Iohannes, haeres villae, 106.
 Gory Tarnowskie, 78.
 Goszyce, 92.
 Grodziec, 59.
 Grotkow, 59.
 Habłus, 59.
 Harzow, vide Charzow, 80.
 Hedwigis S., 31, 107, 109.
 Hernik Venceslaus, 79.
 Hippolytus Andreas de Opolie, haeresiarcha, 79.
 Iaworzno, 98.
 Iiasień silva, 59.
 Iiemiarno, 96, 98, 101.
 Istula, 101.
 Iacobus S., apostolus, 32, 107.
 Iacobus de Brzeznicza, praesbyter, 59.
 Jankowice, 107.
 Jaroszewski Andreas, 76.
 Jarzina Laurentius, praesbyter, 33.
 Jastrzębie, 28.
 Iohannes Baptista S., 101.
 Iohannes ab Ujazd, 101.
 Iohannes, haeresiarcha, 42, 78.
 Iohannes a Kłomnice, apostata ord.
 Częstochov., 105.
 Iohannes a Strzelce, praesbyter, 29.
 Kalacha, 69.
 Kamienica, officina ferri, 28.
 Kamieniecz, 31.
 Kamień, 82, 83.
 Karchow, 47.
 Katowice, 88.
 Kazimierski Christophorus, archidiaconus
 crac., 8, 19, 76.
 Kedzierzyński, 96.
 Kibka Simon, 68.
 Kiiowa, 59.
 Klymuntow, 67, 92.
 Kochłowice, 77.
 Kopciowice, 101.
 Korzutki, 56.
 Kosmirzow, 92.
 Koszęcin, 83.
 Kotowice, 30.
 Koziegłówni, 29, 32.
 Koziegłówni, capella S. Crucis, 29.
 Koziegłowy, 25, 27, 33.
 Koziniec, 91.
 Kozodrzc, 30.
 Krol Michaelis, 98.
 Kropaczow, 72.
 Krzemienda, 42.
 Kuciński Stanislaus, 28.
 Kuia, 69.
 Kuznica, scultetia, 42, 92.
 Kuznica Stara, 27.
 Laurentius S., 30, 78, 108.
 Laurenty Albertus, 73.
 Ieonardus S., 39, 40.
 Leopoldus a Bielsko, haeresiarcha, 109.

- Łędziny, 97.
 Łgota, 29.
 Łupsza, 32.
 Luboiński, famulus, 35.
 Lypnik, 64.
 Łagiewniki, 70, 72.
 Łagisza (Ładzisza), 59, 60.
 Łazy, 50.
 Łąka, 109.
 Łętowski Augustinus, sartor, 68.
 Łubianka, 53.
 Maciejkowice, 70, 86.
 Malynowice, 48.
 Malynski Jacobus a Koło, haeresiarcha, 108.
 Małachowski Jan, ep. crac., 10.
 Małobącz, 63.
 Marchwiany, ferri faber, 98.
 Marcinek Albertus, 98.
 Maresovius Jacobus a Skalmierz, praesbyter, 91.
 Margarita S., 70, 72.
 Maria Magdalena S., 80.
 Markowice, 34.
 Martinus S., 46, 104.
 Martinus a Koziegłowy, praesbyter, 88.
 Martinus a Topolia, praesbyter, 47.
 Maston, 42.
 Matthaecus S., apostolus, 35.
 Matthias, vicarius, 64.
 Melchior Leopoliensis, apostata, 77.
 Michaël, Archangelus, 84.
 Michalkowice, 70, 84, 86.
 Michnikovius Bartholomaeus, praesbyter, 88, 93, 96.
 Miechowice, 72, 78.
 Miedzwna, 105.
 Mierzecice, 37, 51.
 Mikulczyce, 72.
 Mikułow, 108.
 Mileiowice, 67, 88.
 Milowice, 72.
 Miroszowski Christophorus, haeres vil-lae, 84.
 Mirzonice, 45.
 Misłowska, 33.
 Mogilnense monasterium, 77.
 Mostki, 59.
 Mroczek Stanislaus, oppidanus, 92.
 Myskowice, 54.
 Mysłow, 34, 51.
 Mysłowice, 87, 89, 93, 94, 95.
 Mysłowice, Capella S. Crucis, 93.
 Mysłowice, altare b. apost. Philippi et Jacobi, 93.
 Mysłowice, fraternitas B. M. V. et S. Annae, 93.
 Nicocius (Nyko, Nicolaus de Sievior), Valentinus, praesbyter, 28, 29, 38, 39, 50.
 Nicolaus S., 49.
 Niegowonice, 42.
 Niwka, 92.
 Nowa Wies, 53.
 Nykiel Długi Alexander, procapitaneus, 72, 73.
 Oborski Mikołaj, ep. crac., 9.
 Oleśnicki Zbigniew, ep. crac., 11.
 Oparka Stanislaus, proconsul, 73.
 Orzegów, 72.
 Ozarowice, 51, 53.
 Ozarowski Stanislaus et Venceslaus, haeredes villae, 52.
 Padniewski Ph., ep. crac., 8.
 Paniowy, 77.
 Paprociany, 99.
 Perzowice, 53.
 Petrus et Paulus S., apostoli, 82.
 Piasek, 107.
 Piekary, 72, 79.
 Pinczyce, 34, 92.
 Piotrkowka, 59.
 Piwonia, 40.
 Plscima (Pscima, Blscima), 9, 70, 97, 106, 107, 108, 109.
 Podczaszy Joannes, 45.
 Podczaszy Sebastianus, 42.
 Podolaczka, 34.
 Podstaszowice, 30.
 Pogonia, 92, 93.

- Pokrzywnicensis conventus, 78.
 Połok, civis, 64.
 Porąbka, 92.
 Poremba (Poręba), 42, 63, 96.
 Porębski Balthasar, 104.
 Przecze (Przedcze, Przecze), 37, 47, 50.
 Przeczyce (Przecze), 37, 47, 51.
 Przemsza, 37, 92.
 Przybysławice, 45.
 Przyłayka, 67.
 Pszary, 60.
 Pszczyna, vide Plscima.
- Rabenda Jacobus, haeresiarcha, 78.
 Radostowice, 107.
 Radziankow, 79.
 Radziwiłł G., ep. crac., 14, 15, 76.
 Rakovius Lucas, praesbyter regularis, 71, 76.
 Rawalowice, 92.
 Rayski, haeres villae, 76.
 Rączczyna, femina, 31.
 Rdzawa, 106.
 Repty, 78.
 Rheiberg Gasparus, haeres villae, 108.
 Rogoyski, haeres villae, 77.
 Rogoznik, 56.
 Rokitnica, 72.
 Rokitno, 42.
 Rozbark, 81.
 Rozdzień, 67.
 Rułowice, 106.
 Rutkowski Stanislaus, praesbyter, 63.
 Rzemiszow, 34.
 Rzepczki Georgius Imbram, haeres villae, 78.
 Rzuchowski, 48.
- Sachoviensis silva, 53.
 Sadowice, 51.
 Sadowie, 51.
 Sanczow, 52, 53, 56.
 Sarnow, 63.
 Sciermie, 99.
 Selgowiec, 38.
 Siedlec, 28, 67, 92.
- Siekaczowska, officina ferri, 38.
 Sielce, 27.
 Sielcze, 107.
 Siemianowice, 68, 86.
 Siemunia, 54, 56.
 Siemunski (Siemonski), haeres villae, 40, 54.
 Siewior, Severiensis ducatus, 11, 35, 37.
 Sigismundus, officinae ferri magister, 94.
 Simon a Kielce, 53, 56.
 Simon, haeresiarcha, 78.
 Sintal mons, 75.
 Sikora, 68.
 Sikorka, 45.
 Skala mons, 47.
 Skibinski Petrus, 98.
 Skrzydlowski Johannes, praesbyter, 74.
 Sławkowiense dominium, 92.
 Sławkoviensis decanatus, 13.
 Sobkowiczki Lucas, praesbyter, 67, 76.
 Soła, 101.
 Sophia S., 40.
 Stanislaus S., 65.
 Stanislaus a Chrabkowie, haeresiarcha, 109.
 Stańczyk Martin de Mrzigłód, 45.
 Strumien, 110.
 Studzienka, 109.
 Strzebieszowice, 37.
 Strzyzowice, 56.
 Suchodolski, haeres villae, 78.
 Sukieniczka Dorothea, 64.
 Sulikowska, officina ferri, 38.
 Susiecz, 107.
 Szambierki, 72.
 Szaniawski F., ep. crac., 10.
 Szczakowa, 98.
 Szeling, scultetus, 59.
 Szkotnica, 92, 96.
 Szopa Albertus, 31.
 Szopienice (Siepienica), 92, 93.
 Szymbarski Martinus, haeresiarcha, 107.
 Szypowski Adamus, can. Crac., 37.
 Szyszkowski M., ep. Crac., 9, 11.
 Świętochlewki (Świętosławice), 70, 72.

- Tabkowice, 53.
 Targoszyce, 49.
 Tarnowicze, 78.
 Tarnowskie Góry, vide Gory Tarnowskie, 37.
 Taskarz, 68.
 Thomas S., Cantuariensis, 64.
 Thomas de Kempis (Cempis), 63.
 Tiburtius, 31.
 Toporowicze, 50.
 Trawinski Jan, 76.
 Trzebicki A., ep. Crac., 10.
 Trzebieszewice, 38, 39.
 Tuczababa, 45.
 Turski F., ep. Crac., 11.
 Turza, 42.
 Twarda Venceslaus, 49.
 Twardowice, 53, 56.
 Tychy, 109.
 Tylicki P., ep. Crac., 8.
 Tyminski Walentinus, 94.
 Tytosz Iacobus, 93.
 Udatka, 63.
 Urbanowice, 99.
 Valentinus S., 39.
 Venceslaus, notarius, 73.
 Venceslaus a Zary, minister pro Polonis, 107.
 Vieische, 38.
 Wiezdź, 37.
 Walaszek, 96.
 Waręzyn, 37.
 Wielczy Kierz, 37.
 Wielyczki Nikolaus, clericus, 27.
 Wiesiolka, 45.
 Winowno, 34.
 Wisła Niemieczka, 109.
 Własna, officina ferri, 28.
 Woszyce, 108.
 Woykowice, 37.
 Woykowice Komorne, 37, 59, 67, 92.
 Woykowice Koscielne, 46.
 Woynarowski Sebastianus, 76.
 Woysławice, 27, 30.
 Wozniki (Wosniki), 28, 31, 74.
 Wratislaviensis conventus ad S. Vincetium, 71.
 Wsola, fluvius, 47.
 Wygielzy, 92.
 Wysoka, 42, 45.
 Zabkowice, 45.
 Zabrze, 101.
 Zacharia a Witemberg, minister pro Germanis, 107.
 Zagorze, 63, 67, 92.
 Załęże, 88.
 Zarski Stanislaus, praesbyter, 85.
 Zarzyce, 108.
 Zawada, 51.
 Zdzienina, rivus, 93.
 Zebrzydowski Andreas, ep. Crac., 101.
 Zedek, 54.
 Zelysławice, 34, 38.
 Zętkowska, 37.
 Ziameczki Daniel, haeres villae, 78.
 Zięba Blasius, 73.
 Zięba Stanislaus, Johannes, 18, 19, 76.
 Zimny, civis, 64.
 Zwierziniensis conventus, 57.
 Zychcice, 72, 83.
 Zyglin, 79.

SPIS RZECZY

	Str.
Wstęp	
1. Znaczenie protokołów wizytacyjnych dla śląskiej historiografii . . .	7
2. Wykaz krakowskich wizytacji, dokonanych po soborze trydenckim . . .	8
3. Historia dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego w ogólnym zarysie . . .	11
4. Sposób przeprowadzenia wizytacji Radziwiłłowskiej	14
5. Opis dokumentu tejże wizytacji oraz czas jej trwania	18
6. Redakcja wydawnictwa	20
Indeks parafii względnie kościołów według rękopisu	21
TEKST	
Decanatus Bytomiensis seu Severiensis	25
Oppidum Koziegłowy	25
Capella S. Crucis	29
Oppidum Wosniki	31
Villa Liupsza	32
Villa Koziegłowski	32
Civitas Siewior	35
Capella Hospitalis	39
Villa Ciągowice	41
Villa Chruszczobrot	43
Woykowice Kościelne	46
Targoszyce	49
Villa Sanczow	52
Villa Siemunia	54
Villa Grodziec	57
Civitas Będzin	61
Oppidum Czeladz	65
Extra muros civitatis Bytom	69
Extra muros versus Glywice: S. Margaritae	70
Civitas Bytom	73
Monasterium Bernardinorum	76
Villa Bielczowice	76
Villa Paniowy	77
Villa Kochłowice	77
Villa Biskupice	77
Villa Mikulczyce	78
Villa Miechowice	78

	Str.
Villa Repty	78
Villa Tarnowicze	78
Civitas Gory Tarnowskie	78
Villa Zyglin	79
Villa Radziankow	79
Villa Piekary	79
Villa Harzow	80
Villa Kamień	82
Villa Michalkowice	84
Villa Bogucice	87
Oppidum Myslowice	89
Villa Dzieckowice	94
Decanatus Plscimensis	
Villa Lędziny	97
Villa Chełm	100
Oppidum Bierun	101
Villa Boiszowy	101
Villa Cwiklyce	104
Villa Miedzwna	106
Villa Gora	107
Civitas Blscina	107
Antiqua Villa	107
Villa Brzeście	107
Villa Susiecz	108
Oppidum Mikułow	108
Villa Mokra	108
Villa Woszyce	108
Villa Łąka	109
Villa Studzienka	109
Villa Wisła Niemieczka	109
Villa Goczałkowice	109
Villa Tychy	110
Oppidum Strumien	110
OBJAŚNIENIA	113—116
WYKAZ OSÓB I MIEJSCOWOŚCI	119—125

ILUSTRACJE

	Przed str.
Pierwsza strona rękopisu	9
Ostatnia strona rękopisu	9
Wykres pierwotnej granicy dekanatów bytomskiego i pszczyńskiego	21

